

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

20065

891.99-102

74-93

2003

1

891 99-192

Կ-93 ՆՈՐ

ԵՐԳԱՐԱՆ

ԿԱՍ

ՔՆԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԳՈՑ

ԵՒ

ԲԱՆԱՍՏԵՂՄԱԿԱՆ ՔԵՐԹՈՒԱՄՈՑ

ՍԿՍԵԱԼ ՅԱՌԱՋՆՈՑ ՏԱՐԵԴԱՐՁԷ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՆՉ ՑԱՅԺՄՍ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՍԵՓԱՅ ԳԱՎԱՑԵԱՆ

1874

Handwritten signatures and notes in the bottom right corner.

Handwritten notes in the bottom left corner.

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

38630-67

Ամեն Ազգ ամեն ժամանակ իւր բանաստեղծութիւնն եւ իւր երգիչներն ունեցեր է, որք իրենց ապրած ժամանակին հանդամանաց համեմատ հասարակութեան զգացման թարգման կանգնելով երգեր կամ ողբացեր են ժողովրդեան մը, ազգի մը բազէր կամ թշուառութիւնը: Ուստի իմաստունք մեծ կարեւորութիւն կընծայեն երգերու, եւ ազգի մը պատմական ճշգրիտ եւ կենդանի նկարագիրը կը համարին զանոնք:

Ի հարկէ մեր ազգն ալ ունեցեր է իւր ազգային կեանքը քնարներու վրայ երգող բանաստեղծներ, որոնց ամենէն ընտրելագոյն եւ հնագոյններէն հազիւ մէկ քանի պատուիկ ազատեր են ժամանակին ամենաձախ ժանկաց ձեռքէն մեր Խորենացի քերթողահօր շնորհիւ. իսկ վերջին դարերու համար երգերու նշանաւոր հաւազածոյ մը չէ հնար ընծայել ազգին, բաց 'ի անոնցմէ որ սաղիս անդին զանազան գրոց անկիւնները ցրիւ կը գտնուին:

Շատ տարի չկայ, որ Բեդրսպուրկի, Տփիստու մէջ ազգային երգոց հաւազածոյներ հրատարակուեցան, որոնք բոլորն ալ վերջին ժամանակի գործեր են. բայց եւ այնպէս գովելի եւ բազմօգուտ աշխատութիւն:

52/81-66. 2.

2003

Երանի թէ ուրիշներն ալ, աւելի Հայաստան
աշխարհին զանազան գաւառներն երգուած եր-
գերն հաւաքէին եւ տպագրութեամբ 'ի լոյս ըն-
ծայէին 'ի վայելս բանասիրաց :

Այսու մտօք իններորդ անգամ 'ի լոյս ընծայ-
ուեցաւ այս Երգարանը՝ որ գլխաւորապէս մօտ
տարիներս Տաճկաստանի եւ Ռուսաստանի մէջ
յօրինուած բանաստեղծական երգոց հաւաքածոյ
մ'է, ուրկից ապագայ բանասիրութիւնը մեծա-
պէս լոյս պիտի առնէ մեր ժամանակները հասա-
րակաց վրայ տիրող զգացմանց եւ գաղափարաց
վրայ :

Յ. Գ. ԳԱՎԱՅԵԱՆ

ՆՈՐ
ԵՐԳԱՐԱՆ

ԱՌ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա՛խ Հայաստան, Հայաստան,
Ընդէր կորուսեր տերը .
Եղեր այլոց ապաստան,
Թառամեց վարդ պատկերը :

Ո՛չ քեզ պէս բարեպաշտ կար,
Ո՛չ վանքերիդ պէս վանքեր .
Ո՛չ դաշտերիդ պէս դաշտ կար,
Ո՛չ հանքերիդ պէս հանքեր :

Հողդ պողպատներ՝ աղնիւ,
Քարերդ ողջ ահու՛նք են .
Քետերդ լիքն անթիւ,
Կարմրախայտ ձկու՛նք են :

Լերինքդ ծաղիկ հագած՝
Իբր հարսնացեալ օրիորդ .
Եղերուքդ վաստակած,
Ի՛նչ շահ որ չունիս որսորդ :

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այգեացդ ամեն մէկն,
 էր դրախտ Եդեմական.
 Բայց անբաղդու թեան տէգն,
 Խզեաց լարըդ կենսական:

Թող՝ թշնամիք բերկրին,
 Մեր աչաց արտասուքով.
 Յուսամ՝ երկար չի մնան,
 Նրանք էլ ուրախ հոգւով:

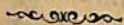
Աստուած ամենագէտ է,
 Անսահման արդարադատ.
 Անաչառութեամբ դիտէ,
 Լաւին լաւ տալ, վատին վատ:

Ես եմ Սէյեաթի կինն,
 Մատաթեան տոհմի Ոսկին.
 Հայրենեաց կաթողինն,
 Հաւատացէ՛ք իմ խօսքին:

1858 մայիս 28

Ի Վայոց-Ձորն

ՏԻԿԻՆ ՄԱԳԱԹԵԱՆՅՑ (*)

(*) Ոսկի Յովեփեան անուն: Է սա բարեպաշտուհի ամուսին ազգային քաջամարտ երգչի Տ. Պետրոսի Տ. Յովեփեան Մադաթեանց. Սէյեադ մականուններդ: Երանի՛ թէ Հայաստան շատ ունենար սյսպիտի կաթողիկէք Հայրենեաց և ուսումնասենչ տիկնայք:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

X 86 X ՄԱՅԻՍ 24

Արե՛ք Հայկազունք, յառաջ ընթանանք,
 Սահմանադրութեան նոր բարեւ մ'ալ տանք.
 Որ Ազգն երբ զԱնի փրկարար գոչեց,
 Նոր հոգի, նոր կեանք Անոր պարգեւեց:
 Եկայք բարեկամք, առ բարձրեալն Աստուած՝
 Ուղղե՛նք մեր մաղթանք սուրբ սրտէ բղխած.
 Կեցցէ, Կեցցէ, Կեցցէ միշտ
 Ազգն ու Սահմանադրութիւն:

Զրկանք, բռնութիւն, վատթար վարչութեան,
 Բերին մահն ՚ի դուռն Հայոց ազգութեան,
 Սահմանադրութիւնն եկաւ զայն վանեց,
 Եւ կենաց ուղին մեր առջեւ հարթեց:
 Յառաջդիմութեան բացաւ ասպարէզ,
 Ուր ամեն վայրկեան գոչել պարտ է մեզ.
 Կեցցէ, Կեցցէ, Կեցցէ միշտ
 Ազգն ու Սահմանադրութիւն:

Զնջեց ամենայն կարծիք անձնական,
 Խեղդեց ամենայն ձայն անհատական.
 Հրաւէր կարդաց Աստուծոյ ձայնին,
 Առաջնորդ լինել գործոց ազգային:

Այն որ Աստուծու ձայն տուաւ մեզի,
 Մենէ թող առնու ձայնով մ'այնպիսի.
 Կեցցէ, Կեցցէ, Կեցցէ միշտ
 Ազգն ու Սահմանադրութիւն :

Հայերս անարգված գրկեց բարձրացուց,
 Մարդկային կոչման մեզ արժանացուց.
 Ենորհեց մեզի զոր ազատն Աստուած,
 Մարդկութեան երկրորդ նշանն է դրած :
 Որուն շնորհիւ յարգ ստացանք մենք,
 Անոր յարգ տարով ապրինք ու երգենք.
 Կեցցէ, Կեցցէ, Կեցցէ միշտ
 Ազգն ու Սահմանադրութիւն :

Գուն ալ Հայաստան, սիրուն Հայրենիք,
 Ալ այսուհետեւ մի սրգաբ լռիկ.
 Ձի ալ քու որդիք նոր ոգւով բերկրեալ,
 Ձքեղ հարս կուզեն տեսնել զարդարեալ :
 Ալ մի լար մայրիկ, լացդ 'ի պար փոխէ,
 Եւ ձայնիւ քաղցրիկ որդւոցդ հետ երգէ.
 Կեցցէ, Կեցցէ, Կեցցէ միշտ
 Ազգն ու Սահմանադրութիւն :

Հայեր, միանանք մեր մօրն հետ օրհներբ,
 Ձանոնք որ մեզի տուին սուրբ օրէնք.
 Սահմանադրութեան բարեաց փոխանակ,
 Թո՛ղ վարեն ուրախ կեանք մի փառունակ :

Թո՛ղ և մեր սրգիք հետ անոնց անուան,
 Բիւրաւոր տարիք օրհներն ու կարդան .

Կեցցէ, Կեցցէ, Կեցցէ միշտ
 Ազգն ու Սահմանադրութիւն :

Յ. Գ. ԱՂԱՅԱՆ

Ե Ր Գ

ԱՂԱՏՈՒԹԵԱՆ

Ազատ Աստուածն այն օրից,
 Երբ հաճեցաւ շունչ փչել.
 Իմ հողանիւթ շինուածքին,
 Կենդանութիւն պարգեւել :

Ես անբարբառ մի մանուկ,
 Երկու ձեռքս պարզեցի .
 Եւ իմ անզօր թեւերով,
 Ազատութիւն գրկեցի :

Մինչ գիշերը անհանգիստ,
 Օրօրոցում կ'ապկապած .
 Լալիս էի անդադար,
 Մօրս քունը խանդարած :

Խնդրում էի նորանից ,
Բազուկներս արձակել .
Ես այն օրից ուխտեցի ,
Ազատութիւնը սիրել :

Թոթով լեզուիս մինչ կապերը ,
Արձակուեցան բացուեցան .
Մինչ ծնողքս իմ ձայնից ,
Խնդացին ու բերկրեցան :

Նախկին խօսքն որ ասացի ,
Ձեր հայր կամ մայր , կամ այլ ինչ .
Ազատութիւն , դուրս թռաւ ,
Իմ մանկական բերանից :

“ Ազատութիւն , ինձ կրկնեց ,
ձակատագիրը վերեւից .
“ Ազատութեան դու զինուոր ,
Կամի՞ գրվիլ այս օրից :

Ո՛հ , փշոտ է ճանապարհդ ,
Քեզ շատ փորձանք կ'սպասէ .
Ազատութիւն սիրողին ,
Ս.յս աշխարհս խիստ նեղ է ” :

— Ազատութիւն , — գոչեցի , —
Թող որոտայ իմ գլխին .
Փայլակ , կայծակ , հուր , երկաթ ,
Թող դաւ դնէ թշնամին :

Ես մինչ 'ի մահ , կախաղան ,
Մինչև անարգ մահու սիւն .
Պիտի գոռամ պիտ' կրկնեմ ,
Անդադար , ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ (*) :

Ն Ո Ւ Ա Գ

ԶՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ա .

Ահա յերկնից ժպտի Աստուած քաղցր առ մեզ ,
Մինչ ձիթենեաց ոսոտ 'ի ձեռին դանք հանդէս .
Ուխտ 'ի բագին սիրոյ՝ դնենք ո՛հ սիրտք մեր ,
Իղձք մեր թռչին թո՛ղ 'ի լուսոյ կամարներ :

Ամպերուն մէջէն ,
Կիզանուաղ ասողեր .
Պըսակ մեզ սփռեն ,
Ու զուարթ նայուածքներ :

Սանճնք Արամեան ո՛ն առէք 'ի նուազ ,
ԶՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՆ՝ Հայուն յոյս ու փառք :

(*) Տես Հիւսիսափայլ 1859, թիւ 9:

Բ.

Զուարճացիք որդիք սիրոյ Հայութեան,
Ահա՛ ձեր ձայնք հասին երկնից 'ի խորան.
Փոխան փշոց՝ վարդք փթթեցան բո դաշտեր,
Եւ իրաւանցդ արդար՝ ՍԱՀՄԱՆ քեզ ետ Տէր:

Թ'ող աչքերդ դադրին,
Արցունք ցողելէն.
Ձի Հայկայ ճակտին,
Աստեղք շողշողէն:

Որդիք Արամեան, ծագի՛ Արշալոյս,
Գրօշմբն 'ի ճակատ երկնաճաճանչ ՅՈ՛ՅՍ:

Գ.

Երբ յաւերակս լուռ հսկես մայրդ Հայաստան,
Աչքերդ ուղղէ, արդ՝ 'ի կամար Աստուածեան.
Տէն աստղն Հայուն ինչպէս խոյտայ լուսավառ,
Լիաբերան օրհնէ՛ զորդիսդ փրկարար:

Օ՛ն մուսայք Մասեայ,
Ի մէջ դարերուն.
Հնչէ՛ք Հայկազանց,
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ:

Որդիք դիւցազանց, Օ՛ն գրկենք զիրար,
Օրհնենք մեր Սուլթանն՝ Աջիջ վեհափառ:

Ա. Յ. ԱՅՂԱԶ ԱՆ

ԵՐԳ

Բ Ա Գ Ո Ս Ի

Ակողնին մեծ կարասին բողբոլիքն են բազմեր.
Աւագ իշխանք. ճեր պարոնայք ժողովք են
հոն կազմեր,

Այո՛ այո՛ ժողովք են հոն կազմեր:

Սաստիկ է վեճն մեծ է խնդիրն զոր հոն տեղ
կ'խորհին,
Թէ ի՞նչ կերպով դարման լինէր հիւանդ մեր
աշխարհին,

Այո՛ այո՛ հիւանդ մեր աշխարհին:

Մէկն այս կ'ըսէ մէկն այն կ'ըսէ կ'ծագի լոյսն
առտուն,
Ինձ լսեցէք տեարք կը գոչէ աւանին պետն
արթուն,

Այո՛ այո՛ աւանին պետն արթուն:

Թող թագն առնու կ'ըսէ Բագոս և փառօք
ապրի շատ,
Իսկ ցնծութիւնն ըլլայ դշտոյ և գահն ալ
յԱրտաշատ,

Այո՛ այո՛ և գահն ալ յԱրտաշատ:

Այսպէս մեզի նոր ցնծութեան արեւներ կը
ծագին,

Առողջ կըլլայ մեր ժամանակ և նոր մեր աշ-
խարհին.

Այո՛ այո՛ և նոր մեր աշխարհին:

ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ահա բաժակ ուրախութեան ,
Ի սէր յաւերժ միութեան .
Զի՛ վայելուչ՝ որդիք Հայկեան ,
Մէկտեղ հրճուին և ցնծան :

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն :

Վերցուր աչքըդ յերկնից կամար ,
Փայլի հեռուն աստղ մի սպծառ .
Եւ դու՛ ո՛ Հայ զարթիր սիրտ առ ,
Հայոց բաղդըն ալ չէ խաւար :

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն :

Բնւ է այսչափ բաժանում ,
Ըրամք ուրախ և խնդում .
Նախանձ , վրէժ , ձեզ թողում ,
Անդունդք և վիհք անհասնում :

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն :

Փորձ մը ըրինք բաժանման ,
Փորձ մ'ալ ընենք միութեան .
Լեցուի փափաքդ Հայաստան ,
Տես որդիք քո միանան :

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն :

Ինչ և ընեմք ինչ կերպ առնեմք ,
Ո՞ չը գիտաց թէ մեք Հայ եմք .
Ո՞վ չը գիտեր թէ եղբայր եմք ,
Արիք ծիծաղ դիմօք երգեմք :

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն :

Ո՞ր բռնաւոր ո՛ր օրէնքներ ,
Կը պատուիրեն թէ մի՛ սիրեր .
Աղգիդ օգուտն ու բարիքներ ,
Սիրոյ գահն է յերկինս 'ի վեր :

Կեցցէ՛ սէր և միութիւն
Կրեմք մի սիրտ մի արիւն :

79 03983

Ի ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Ահա հրեշտակ ոսկեփետուր թուռցեալ բարձուստ երկնաձեմ,
Հայոց բաղդին հեծեալ 'ի կառս բարձր գոչէ
զուարթադէմ.

Հզօր պատգամ,
Ի վերուստ գամ,
Միութիւն Հայք,
Եւ նոր ձեզ կեանք :

Տրոփեն ուժգին և լանջք և սիրտք,
Խաղայ արիւն 'ի թինթ 'ի թինթ,
Մեղը կաթէ սուրբ սէրն 'ի խինդ,
Սուաբինոյն 'ի Հայու սիրտ :

Սիրաբորբոք համբոյր բղխեն,
Արտասուածոր աչիւննք ցօղեն :

Արիք Հայկազունք,
Ի սէր փութասցուք.
Եւանդուն մատիք,
Ի համբոյր հեղիկ :
Տուք համբոյր մի եւս,
Բացէք զձեր թեւս.
Տուք համբոյր մի եւս,
Սիրոյ է պարգեւս :

Կեցցեն յաւերժ վեհ Հայկազունք,
Սնմահութեան սիրուն սերունդք.
Կեցցէ յաւերժ Հայկայ ոգին,
Մեզ են վկայ երկիր երկին :

Անկաւ պարիսպ ժանտ նախանձուն ոչ 'ի
շանթից ահարկու,
Այլ յակնարկի եւեթ սիրոյ վերաստացեալ
կենսատու .

Երկին երկիր,
Կան 'ի յակճիւ .
Ընդ Հայ ազգիս,
Բիւր հրաշալիս :

Բացցին անդունդք սեաւ անյատակ,
Ծածկել զբաղդին հին յիշատակ .
Տիեզերաց բացցին մատեանք,
Անդէն դրոշմել Հայոց պարծանք .

Կեցցէ Հայոց սէր պանծալի .
Բերող փառաց նախանձելի :

Արիք Հայկազունք,
Ի սէր փութասցուք և ըն. և ըն :

Ո ՂԲԱԼԻ ԲԱՆՔ

ԱՆԻ ՔԱՂԱՔԻՆ ՀԱՅՈՑ

Ա.Ռ. ՀԱՅՍԱԳԻ ՈՄՆ

ՈՐ ԳՆԱՅԵԱԼ ԷՐ ՆՄՍ. Ի ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Անի քաղաք նստէր՝ կուլայ ,
Չկայ ըսող՝ մի՛ լայ , մի՛ լայ .
Կ'ըսես քիչ է , թո՛ղ , մնայ՝ լայ ,
Ա՛խ , երբ լե՛մ՝ մի՛ լայ , մի՛ լայ :

Շատ ցաւերով կայրիմ տապիմ ,
Չունիմ մէկ մարդ հաւատարիմ .
Որ խղճալոյն գայ մօտենայ ,
Հիչ չէ ըսէ մի՛ լայ , մի՛ լայ :

Յորդորակ

Ա՛խ Հայ տղայ , խղճա՛ ինձի .
Տես թէ քո Անին ի՞նչպէս է .
Հերիք ես լամ դու չգլթաս ,
Չէ՛քք Անին ափսոս է :

Ա՛խ ու վախով օրերս անցաւ ,
Լալէն աչքերս կուրացաւ .
Որք մնալն ինձ վիճակեցաւ ,
Բախտս բնաւ զիս մոռացաւ :

Կորուցեր եմ թագաւորներ ,
Ժողովեր եմ գլխուս քէօռ բու՛վեր .
Որք միշտ կերգեն “ Անին անցաւ ,
Անին անտէր աւերեցաւ ” :

Անին իմ շատ մարդաբնակ ,
Մնացեր եմ դառն աւերակ .
Իմ լացն իմ կոճն իմ աղաղակ ,
Անտէր որբերու նմանակ :

Ե՛րբ եմն էի շատ աննման ,
Հայոց քաղաքն Արեւելեան .
Աւերեր եմ սեփահատակ ,
Նստեր կուլամ , ես միայնակ :

Եկար տեսար դարձեր կերթաս ,
Լալով կըսես “ բարե՛ս ծառ ” .
Աստուած սիրես չ՛մոռանաս ,
Մասիս սարին ե՛րբ մօտենաս :

Ըսես իմ քաջ Արարատին ,
“ Նստեր կուլայ ” ի՛նչ Անին ” .
Կ'ըսէ , երբ աւետիք կ'ըտաս ,
Թէ՛ “ Ի՛մ Անի հերիք է լա ” :

Նոր քնար Հայաստանի
'ի Մոսկուա

Ի Ղ Ձ

Ա Ռ Հ Ա Յ Ա Մ Տ Ա Ն

Առ ընկալ 'ի գիրկդ մայրդ Հայաստան,
Զորդիս քո սիրուն ցրուեալ աստ և անդ .
Տես' ինչպէս սիրովդ և քու կարօտովդ ,
Վառուած բորբոքած քու տեսցդ ցանկան :

Յորդորակ

Արի կաց ուրեմն ով մայր Հայաստան ,
Նոր ոգի զգեցիր փառօք անվախճան :

Օն զրահաւորիմք 'ով որդիք Հայկեան ,
Մեր մօր արցունքներն ջնջել յաւիտեան .
Զօրանանք սիրով և սուրբ միութեան ,
Ըլլանք ախոյեան ընդդէմ թշնամեաց :

Յորդորակ

Հապա գործերու ժամանակն հաստու ,
Հայրենասիրին կոյ փառք անզրբալ :

Ս. Պ. Պ. ՓԱՓԱՁԱՆԵ

Ն Ո Ւ Ա Գ

Ի Հ Ա Ն Դ Ի Ս Ի Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Դ Դ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ե Ր Ր Ո Ր Դ Յ Ա Ր Ե Դ Ա Ր Ձ Ի

Արի՛ք Հայկայ քաջ սերունդք ,
Թորգոմայ վեհ զաւակունք .
Թեւ թեւ մտած առնունք պար ,
Եւ բարեւենք այս ափունք :
Բարեւենք քաղցր երգերով ,
Մէք միացեալ սուրբ սիրով .
Ուխտենք մալ մինչ ցմահ ,
Ազգանուէր սրտերով :

Ուխտենք 'ով Հայեր ,
Միւրիւն և Սէր :

Եկէք եղբարք միաբան ,
Մի սիրտ ըլլանք անբաժան .
Առաջնորդէ մեզ Օրէն ,
Քաջակիրթ ազգաց նման :
Այս միութեան մեր վկայ ,
Թող աշխարհի որտայ .
Դարուց 'ի դարս յիշատակ ,
Տարեդարն այս ներկայ :

Ուխտենք 'ով Հայեր ,
Միւրիւն և Սէր :

Չար նախանձու վատ կիրքեր ,
 Աւ չք պղծեն մեր սիրտեր .
 Ի բաց 'ի բաց թշնամանք ,
 Առնունք «եր» համբոյրներ :
 Ընկեր զընկեր թող գրկէ ,
 Եւ իւր սրտին կցորդէ .
 Զերմ արտասուաց կաթիլներ ,
 Աւխտիցը վկայ գոչէ :

Աւխտենք ո՛վ Հայեր ,
 Մեռելիս և Սեր :

Մօր մեր թշուառ կաթողին ,
 Հարե՛նք տխուր ոգին .
 Տեսնէ՛ զմեզ սուրբ սիրով ,
 Աւ չ'հեծէ լալազին :
 Զուարթ դէմքով մեր վրայ ,
 Հաշտ ահնարկէ ու խնդայ .
 Մատուներն 'ի լար քաղցրալուր ,
 Ընդ մեզ երգէ ու ցնծայ :

Աւխտենք ո՛վ Հայեր ,
 Մեռելիս և Սեր :

Ելէ՛ , ողջոյն դիւցազանց ,
 Նուիրական դամբանաց .
 Աւետերով թող սփռէ ,
 Մաղկանց փունջեր հետն առած :

Ողջոյն ընդ ձեզ դիւցազունք ,
 Պաշտելի քաղցր աճիւնք .
 Աւետեմ Սեր Մեռելիս :
 Զոր ուխտեն արդ Հայկազունք ,
 Աւխտենք ո՛վ Հայեր ,
 Մեռելիս և Սեր :

Կ. ԿԻՐՉԵԱՆ

ԽՄԲԵԱԿՆ

(Ի ՆԵՐՔՈՒՍՏ ՍԿՍԵԱԼ)

Արկածք Հայոց ժամանակին ընդ անիւ .
 Փշքին տակաւ մինչդեռ սիրոյ համբուրիւ .
 Աւխտեմք 'ի Սէր եղբօր՝ զկեանս դնել գրաւ ,
 Օ'ն անդր 'ի մէջ այր ընկերին լարել դաւ :

Սրացաւ 'ի մէջ բաղդն անհամբոյր ,
 Արդ նոր բաղդիս քաղցր է համբոյր .
 Եղբայր զեղբայր գգուէ Սիրով ,
 Զօինն աղքատին մատչի Գթով :
 Էանց գիշեր՝ արդ առաւօտ ,
 Ի ցող ժպտին Մասեաց արօտ .
 Եւ վառ 'ի վառ շողշողելով ,
 Լոյսն արեգին ծրփայ 'ի ծով :

Հնազանդականք,
 Վեհ քաջազունք,
 Ի գլուխ պըսակ,
 Ի յաղթանակ:
 Առեալ նուագս,
 Սրաքս արագս,
 Օ՛ն փութասցուք,
 Օ՛ն երգեսցուք:
 Սէր և դուրթ,
 Մեր պըսակ,
 Առ մեր բաղդ,
 Հրաւիրակ:
 Յնճասցեն,
 Որք լըսեն.
 Թէ՛ « ուր Հայ,
 Չիք՝ անդ վայ »:

Կրկն

ԵՂԻՍԱՅԱՐ ՄԵՆՈՒԲԵԱՆ

Ի ՀԱՆԴԻՍ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՉԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ
 ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արթնցի՛ր ո՛ Հայ, նոր արշարուսով,
 Տե՛ս ծագումն արփույն պայծառ երեսով.
 Դարձած տարեւոր զուարթ շրջանէն,

Գայ պանծալ Հայոց վեհ բաղդին վրան.
 Պճնել զճակատ Սահմանադրութեան,
 Ի փառս սիրատենջ Հայ ոգւոյն լսեմ.
 Կեցցէ՛ Միութեան Սիրոյ կենսատուն,
 Կեցցէ՛ Ազգային Սահմանադրութիւն:
 Ե՛կ Արեւելեան խրախճանաց ֆնար,
 Բաղխէ կնտնտոցդ ՚ի թել սիրահար.
 Ճշմարիտ Հայուն շրթանց հետ երգել,
 Օրս մեծ տարեդարձ օրէնսդրութեան:
 Հասնի՛ արձագանքդ Հարցըդ գերեզման,
 Ազգային ազատ Սահմանադրութեան.
 Կեցցէ՛ Միութեան Սիրոյ կենսատուն,
 Կեցցէ՛ Ազգային Սահմանադրութիւն:
 Ո՛ր Հայ մոռնալով յիշատակդ արգար,
 Կրնայ ուրանող պարգեւներդ հազար.
 Դո՛ւ լոկ միսիթար Հայ սրտից տխուր,
 Դո՛ւ ազատութեան սկիզբն և պաշտպան.
 Իրուանց ծորան, Սիրոյ կերպարան,
 Օրէնք Ազգութեան Սահման երկնատուր.
 Կեցցէ՛ Միութեան Սիրոյ կենսատուն,
 Կեցցէ՛ Ազգային Սահմանադրութիւն:
 Բնութեան ամենէն գեղեցիկ ամիս,
 Ծնաւ քեզ անձկով ծաղկապսակ Մայիս.
 Օրօրոցի մէջ ամբողջ մէկ տարի:

Հացի՛ր կզկզարով դառն հողմոց բերան .
Բայց գգուելով ձեռք Ազգասիրական ,
Հասուցին փառանց աւուրս տօնելի .

Կեցցե՛ Միութեան Սիրոյ կենսատուն ,
Կեցցե՛ Ազգային Սահմանադրութիւն :

Արդ 'ի բաց մեզմէ սեւ թշնամութիւն ,
Մերձենամք 'ի պերճ Սահմանադրութիւն .
Տալ սիրոյ համբոյր ճակտին Հայկազնեան ,
Եւ 'ի փառս Ազգիս , Հայրենեաց միակ .
Ուխտել միշտ մնալ ազատ թեւին տակ ,
Մաղթել կալ հաստատ մինչ աւուրց վախճան .

Կեցցե՛ Միութեան Սիրոյ կենսատուն ,
Կեցցե՛ Ազգային Սահմանադրութիւն :

Օ՛ն հապա եղբարք Սահմանադրական ,
Պարենք թեւ 'ի թեւ մէկ սիրտ մէկ բերան .
Եւ դու զարկ սիրոյ թելերդ ո՛քնար ,
Որ երբեմն տխուր հեծէիր ցաւօք .
Օ՛ն ազատութիւն : ցնծութեան փառօք ,
Երգէ՛ քաղցրանուագ մեզ հետ ծափահար .

Կեցցե՛ Ազգային Սահմանադրութիւն ,
Ի Հնորհս ՕՍԹԱՆԵԱՆ պետութեան արթուն :

Ն. Ս. ՄԵՋՊՈՒՐԵԱՆ

ԱՌ

ՀԱՅ ՏՂԱՅ

Ահա աղանին ,
Նոյեան տապանին :

Թռած Մասեաց մառախլապատ երկինքէն ,
Հրաւեր կարգայ ազատութեան Հայրենեաց .
Ասդիս անդին թափառական Հայերուն ,
Ձայն աւետեաց Հայաստանի բերանէն .
Ողջոյն կուտայ Հայոց , ողջոյն նոր փառաց ,
Հերիք կըսէ այսչափ հարիւր տարուան քուն :

Օն ա՛չք ,

Մեր Հայրենեաց հրաւիրակին .

Ականջ ,

Ձի պատգամ է այս երկնային :

Արթնութիւն արդ պանդուխտ Հայեր ,
Հասաւ կանցնի Հայոց օրեր .
Առէք ողջոյնս ազատութեան ,
Ողջոյն սիրոյ եղբայրութեան .
Վերջ վիճակի գերութեան ձեր ,
Յերկնից Հայոց այս է պատուէր .
Դարերէ 'ի վեր արիւն արցունքով ,
Թռաւ Հայրենեաց քաղցր աւերակներ .

Թռչող հրեշտակն ալ ահա՛ ինձ ընկեր ,
Վկայ է խօսքիս խնդուժ երեսով :

(ՀՐԵՇՏԱԿՆ)

Այո՛ այո՛ Հայ տղար ,
Վկայ ես ձեր հրեշտակ ,
Հայաստանի նոր գարնան ,
Ծաղկունքն ահա՛ ձեզ կուտամ :

Օ՛ն արդ քորք և եղբարք որդիք դիւցազանց ,
Ձեռ թռչներ գարնան գեղ դայլայլիկով .
Սուրանք փոյթ՝ գիրկ հայրենի փառաց :

Հոս թողունք հոս ,
Վատթար սրտեր .
Հեռ առնունք սէր ,
Հոս թողունք հոս .
Ատերու թիւն ,
Ոստին Հայուն .
Հոս թողունք հոս :

Ազգերնիս մէկ , լեզունիս մէկ , հաւատքնիս մէկ ,
Հայրենիք մէկ , հայրերնիս մէկ , փառքերնիս
մէկ .

Ինչո՞ւ ջըլայ սրտերնիս մէկ :

Եւ արդ հոս ՚ի սեւ կրից ղինաթափ ,
Ամենքս ալ հաւասար Հայ եղբարք .

Մեր զէնքը Խաչն ՚ի կուրծս վառ ՚ի վառ ,
Օն զհետ հրեշտակիս ծափ ՚ի ծափ :

Զարնենք տաւիղ ոսկի քնար ,
Սրբէ՛նք դառն ցաւի աչեր .

Աշխոյժ ՚ի սիրտ , ձայն վար ու վեր ,

Ապրի Հայոցս Աւետաբեր .

Ուրախութիւն այս Հայոց դար :

Օն պար խաղ ,

Մէն մ՛ի ձախ .

Մէն մ՛ի յաջ ,

Ետ յառաջ ,

Ուրախութիւն այս Հայոց դար :

ՆԵՐՈՒՄ ԲԷՋՊՈՒՐԵԱՆ

Ի ՇԱԽԱՐՇԱԿԱՆ ԴԱՇՏԻՆ

Վ Ր Է Ժ Ք

Բա՛մբ . . . որոտան բարձուստ բոմբիւնք ,
յՍյրարատեան դաշտն ՚ի վայր .

Արի արանց արիւն յեռանդն առատանան ՚ի
հրազայր ,

Հրաւէրք հայրենեաց հռչակին ՚նդհանուր ,
Հողիք Հայկազանց բորբոքին ՚ի հուր .

Որք երկնաւորին պսակին էք կարօտ ,
 Որք երկնաւորին փառաց երկնայորդ :
 Հնայ՝ օ՛ն արի արանց մանկունք ,
 Հայրենաւրէժքդ Հայկազունք .
 Հնայ՝ օ՛ն ՚ի զէն գունդագունդ ,
 Յեռեալ ՚ի պար թունդ ՚ի թունդ .
 Ի զէն ՚ի վրէժ , օ՛ն անդր յառաջ ,
 Ի զէն ՚ի վրէժ , մի՛ ձախ մի՛ յաջ :
 Օ՛ն անդր յառաջ ,
 Մի՛ ձախ մի՛ յաջ ,
 Օ՛ն անդր յառաջ .
 Յառա՛ջ , յառա՛ջ .
 Հնայ՝ օ՛ն , յառաջ :

Հայկեան փանդռանց որոտընդոստ դունչին
 բարբառք մարտագոռ .
 Դառնագոռոջ անդրաձայնէ Պարսիկ կերկերն
 ՚ի շեփոր :

Շարժեն հրեշտակք թեւս լուսադողդոջս ,
 Ճիւղաղք ՚ի ճիւղ սուր կայտունն ՚ի դըժոխս .
 Շռինդն շանթառաք զեթերօք փարի ,
 Սարսափեն սանդարք ՚ի խօլ խաւարի :
 Հնայ՝ օ՛ն արի արանց մանկունք և այլն :

Մամիկոնեան սաւառնեցաւ դրօշուն յայերս
 դոդ ծալ ծալ ,

Ի ճակատուց ՚ի թշնամեաց՝ սա ոչ գիտաց յու-
 րաստ կալ .

Հեծեալ հրանըժոյգ վեհին Վահանայ ,
 Վրբէժ կանչէ արեան կարմիր Վարդանայ .
 Փունչեալ բոցաշունչ գափր ՚ի գարշապար ,
 Ռազմամուտ վարդի յանժոյժ երիվար :

Հնայ՝ օ՛ն արի արանց մանկունք և այլն :
 Ի գուպարել մարտայարդար գարշապարաց
 Արամայ ,

Գոռան Կորդրիք , Մասիք սարսեն , հունչեն
 սահանք Երասխայ .

Ի գոռո՛ս ՚ի գոռո՛ս տալ բիւրուցն ոտնատրոփ ,
 Տատանին դաշտակք , յառնէ շռինդն ապշոպ .
 Կռուփ առ կռուփ կոփեն կմբրեայք , տէգ
 առ տէգ ,

Դըրդ առնուն տարերք կորովեացն ՚ի վէգ ,
 Հնայ՝ օ՛ն արի արանց մանկունք և այլն :

Ի ՀԱՆԴԻՍԻ

ԵՐՐՈՐԴԻ ՏԱՐԵԻԱՐՁԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պարուն Հայաստան գայ ծաղկապսակ ,
 Զայն ողունելու ելէ՛ք Հայ զաւակք .

Անցան սեւ օրեր , օրեր մահահոտ ,
Հայոց նոք բաղդի ծագի առաւօտ .
Սահմանադրութիւնն ուղղեցոյց կենաց ,
Սիրոյ դրօշակով եկաւ զարդարուած :

Որ փայլի Արեւ սուրբ Հայաստանի ,
Որ Հայ Ազգութիւնն փառօք վերածնի .
Կեցցեն անձնուէր որդիք Հայկազունիք ,
Կեցցէ Ազգային Սահմանադրութիւն :

Կաթիլ մ'արտասուք հեղունք աննախանձ ,
Ի սուրբ յիշատակ մեր քաջ նախահարց .
Կաթիլ մի բրտինք հեղունք անխնայ ,
Ի նպաստ Ազգիս յուսոյն ապագայ .
Եւ ոչ իսկ խնայէնք բոլոր մեր ճգունք ,
Կրօնի Հայրենեաց և Ազգի սիրոյն :

Որ փայլի Արեւ . . . և այլն :

Հայեր , միանանք , կ'ընենք առաթուր ,
Ամեն ուժ և նենգ , պարիսպներ ամուր .
Երկինք զայս մեր սուրբ կ'օրհնէ Միութիւն ,
'ի Աստուած Գրիգորի զօրավիգ արթուն .
Հապա խրախուսինք , կուրծք տանք անվեհեր ,
Ընկճենք կործանենք , ամեն արգելքներ :

Որ փայլի Արեւ . . . և այլն :

Ունիմք սիրտ արի , ոգի եռանդուն ,
Ժառանգ մնացած բազուկ աննրկուն .
Դարերու յաղթող Ազգի զաւակ ենք ,
Ամեն նախատինք զ'ն փութով ջնջենք .
Անմահ Հայութեան կանգնենք յաղթանակ ,
Հայոց Մօր ճակատին հիւսէնք պերճ պսակ :

Որ փայլի Արեւ . . . և այլն :

Ս. Գ. Գ. ՓԱՅՆԱՅԵԱՆ

ԱՐՏԱԻԱԶԴ

Ի վ ի Հ ն Մ Ա Ս Ե Ա Յ

Գարունն էր կենացս դեռ ,
Երկինք ինձ նայէր հաշտ .
Ինձի համար ձորն լեռ ,
Կ'ծաղկէր և դալար դաշտ :

Թագն էր զարդն իմ վարսիս ,
Քաջաց մէջ էի պերճ .
Շուտ զիս զրկեց Մասիս ,
Փառքիս վաղ հասաւ վերջ . . . :

Հեծայ 'ի սեաւ իմ վեհ ,
Անցայ լուրջ մարդերէ .
Որսալ 'ի գինայ դեհ ,
Ցիռ և պարարտ երէ :

Ողջոյն լերինք ու ձոր ,
Ողջոյն տուին ծառեր .
Անշունչ նիւթերն բոլոր ,
Լեզու էին առեր :

Բարէ , յանկարծ կասեաց ,
Ոտք իմ աշխոյժ սեւոյս .
Կալան զիս քաջք Մասեաց ,
Տարան 'ի վիհն անլոյս :

Փախաւ , թռաւ արեւս ,
Ողբայ զիս , Սաթինիկ .
Առ իմ վերջին բարեւս ,
Ազնիւ իմ Հարեհի :

Ինչո՞ւ բոլոր մարդիկ ,
Ինծի դէմ են ելեր .
Ինչո՞ւ այնպէս սաստիկ ,
Կ'գողան մըձեր , սալեր :

Անգերծ եմ իմ կապէս ,
Ի զուր Ազգս կ'խորհի .
Կրնայ հեզ մ'ինծի պէս ,
Վախճան տալ աշխարհի :

Անէ՛ծք կը կապեն զիս ,
Շընիկս , զուր կը մաշես .

Ակռադ , զանուր վզիս ,
Կապեց հայր Արտաշէս :

Խիստ , խիստ են հօր մ'անէ՛ծք ,
Դառն են և ահագին .
Անով կըլլան ո՞ մե՛ծք ,
Ոչ ինչ փառք ձեր թագին :

ՄԱՆՈՒԿ

եհ

ԱՐՏՈՒՏԻԿ

1. Դարանամուտ կամ վաղուց ես լըռիկ ,
Եւ ոչ դիւրով քեզ բերի ձեռք հիմիկ .
Պէտք է երգես իմ սիրուն Արտուտիկ ,
Որ դու տաս սըրտիս զուարթ քու դայլայլիկ :
Մի՛ գողար 'ի տես վանդակիս անել ,
Ծաղկօք եմ պատած ես անոր թելեր .
Դու քեզ մարգերու կրնաս մէջ կարծել ,
Երգէ ինծի հետ թըռչնիկ սիրաւեր :

2. Երբ դայ նոր գարուն բընութեան նոր ոյժ ,
Եւ մեզի պայծառ օրերու տայ յոյս .
Գողտրիկ մարմանդին մէջէն ձայնդ անոյշ ,

Զամբիժ քու սիրոյդ կը տօնէ զինճոյս :
 Այլ իմ քովս այժմիկ ընդէ՞ր կաս լըռած ,
 Կո՞՞ Մինչ ես ձայնովս եմ քեզ աղերսարկու .
 Ա՛հ , գուցէ ես քու ձայնիկ չեմ լըսած ,
 Թող ես փորձ փորձեմ , օ՛ն երգէ՛ և դու .
 Կո՞՞ Ո՛հ , գուցէ ես քու անունն չեմ ուսած ,
 Թո՞ղ ես փորձ փորձեմ , օ՛ն երգէ՛ և դու :

3. Վախ , այսքան աղերս չը գըտին շնորհ ,
 Եւ դու կաս մնաս միշտ խուլ ու պապանձ .
 Արդ թըռի՞ր գնա՞ հաւիկդ ապաշնորհ ,
 Զ՞ուզեմ քեզ ընել գերի իմ կամաց :
 Բայց խիստ հովանեաց տակ մէյ մ՞որ նետուիս ,
 Ա՛ռ երգերդ խկոյն ու հեշտ զուարթիքդ .
 Զի անտառներու տեսնեմ պէտք ունիս ,
 Որ զազատութիւն երգես անդորրիկ :

Ն. ՌՈՒՍՆԵՆՆԵ

Խ Ր Ա Խ Ո Յ Ս

Ի Մ Ի Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Դու նոր Հայրենիք , դեռ նոր ազգութիւն ,
 Գարուս շնորհիւ պարտք և իրաւունք .
 Սահման և կշիռ թո՞թովել որ գիտցանք ,
 Ո՛վ Հայաստանի պանդուխտ զաւակունքս :

Կրնանք արդ զոհել կրնանք ամեն բան ,
 Անձնական կրից մատնել անխընայ .
 Եւ Օտարին շահն Ազգին մնասող ,
 Ո՛վ կրնայ խնդրել , որ այն եղեուն Հայ :

Զգոյշ , ո՛վ Հայեր , զգոյշ կենանք միշտ ,
 Քանզի ազգադաւ սլանան նետեր .
 Մեր խոցուած սրտերն կրկին խոցելու ,
 Պահենք զայն ամուր սիրոյ վահանաւ :

Միութիւնն ըլլայ զըրահ անվտանգ ,
 Եւ անհամաձայն թէ գտնուինք մեր մէջ .
 Այլոց միջամուտ ներենք ո՛չ երբէք ,
 Ազատ ու հաւասար , ամենքս ալ եղբայր :

Հեռատես , զգոյշ և գործն անդուլ ,
 Ազգային կամաց հըպատակ անխօս .
 Այսպէս կրթուի Հայ մանկութիւնը ,
 Այսպէս պատրաստուի պատանեկութիւնն :

Ու երիտասարդութիւնն ըլլայ աննըկուն ,
 Անտէր ախոյեան Ազգին իրաւանց .
 Ու թող ծերութիւնն հսկէ լըջամիտ ,
 Հայոց բաղդն ու Արեւ յուսով ողջունել :

Ս. Գ. Գ. ՓՍՓԱՉԵԱՆ

Գ Ա Տ Ր Ի Լ

Ա. 26Ի

Ձ Ե Ռ Ք Ձ Ե Ռ Ք Ի

Գուք մէջէն ես քովէն ,
Անցնինք գիմաց փոխենք տեղ .
Նոյն ձեւով տեղերնիս ,
Դառնանք միատեղ :

Ալեծածան մէկ մ'առաջ ,
Մէկ մ'ալ ետեւ քայլ փոխենք .
Ապա տանք աջ 'ի յաջ ,
Կլոր մը ճեմենք :

Օ'ն ձեռք ձեռքի բարեկամք ,
Ընկեր թեւ տուր շուրջ դառնանք .
Արդ կրկին մեր նախնի ,
Ընկերին երթանք :

Հապա ոտտատենք գիրկ գրկի ,
Երթանք անդին պարելով .
Ես դառնանք նոյն ոտքով ,
Կայնինք քովէ քով :

Բ. 26Ի

Մէկ մը առաջ երկուքնիս ,
Մէկ մ'ալ դառնանք տեղերնիս .
Իսկ այս անգամ դուն ասդին ,
Ես գիմաց անցնիմ :

Մէկ մը աջ երթանք հիմակ ,
Մէկ մ'ալ ետքը դէպ 'ի ձախ .
Ասկէ մեր տեղն ընթանանք ,
Զուարթ կայթեմք և ուրախ :

Ալեծածան մէկ մ'առաջ ,
Մէկ մ'ալ ետեւ քայլ փոխենք .
Հիմայ ալ տանք աջ 'ի յաջ ,
Կլոր մը ճեմենք :

Չորսս ալ արդ առաջ խաղանք ,
Կրկին տեղերնիս դառնանք .
Յետոյ փոխն 'ի փոխ անցնինք ,
Դիմացը կայնինք :

Գ. 26Ի

Քալենք հիմայ դէմ դէմի ,
Հապա բռնենք թեւ թեւի .
Յետոյ մէկ մ'ասդին դառնանք ,
Մէկ մըն ալ անդին :

Մէկ մը յառաջ դէմ դէմի,
Պարենք երկուքս ու դառնանք.
Մէկ մ'ալ պարենք նոյն ձեւով,
Երթանք ընկերնուս քով:

Կապենք շղթայ չորսերնիս,
Մէկ հոս մէկ հոն ծածանինք.
Ապա ամենայն ընկեր,
Դիմացի կողմն անցնինք:

Չորսս ալ արդ առաջ խաղանք,
Կրկին տեղերնիս դառնանք.
Յետոյ փոխն 'ի փոխ անցնինք,
Դիմացը կայնինք:

Դ. ՁԵՒ

Դէպ 'ի առաջ քով քովի,
Հիմակ երթանք դառնանք մերովի.
Յետոյ մէկ մ'ալ հոն անցնինք,
Գուն հոն ես հոս դատուինք:

Արդ ես մինակ վազեմ ձեմեմ,
Մէկ օտք մը հոս մէկ հոն նետեմ.
Կայթեմ ոստնում զերթ մ'ուրախ,
Ըլլայ հանդէս ուրախ:

Արդ նոյն քայլով յիս եկէք,
Երեքդ մէկ մ'ետեւ դացէք.
Կրկին ամենդ դէպ ինծի,
Յետոյ նոյնպէս դէպ ետի:

Չորսս կէս կըր արդ դառնանք,
Յետոյ քիչ մը հեռանանք.
Ետքն ալ ասկէ հոն անցնինք,
Մեր բուն տեղիկը կայնինք:

Ե. ՁԵՒ

Հիմակ ալ առաջ քով քովի,
Երթանք դառնանք մերովի.
Յետոյ մէկ մ'ալ հոն անցնինք,
Հոն հոս բաժնուինք:

Ալեծածան մէկ մ'առաջ,
Մէկ մ'ալ ետեւ քայլ փոխենք.
Հիմայ ալ տանք աջ 'ի յաջ,
Կըր մը ճեմենք:

Ընկերք իրար քալեցէք,
Հոս եկէք մէկ մը դարձէք.
Մենք ալ ընկեր ընդ ընկեր,
Յետոյ օտաքն երթայ ետ:

Չորսս ալ արդ առաջ խաղանք ,
Կրկին տեղերնիս դառնանք ,
Յետոյ փոխն 'ի փոխ անցնինք ,
Դիմոցը կայնինք :

Զ. ՁԵԻ

Անցնինք երթանք շիտակ առաջ ամենքնիս ,
Դառնանք դիմենք այր և ընկեր տեղերնիս .
Թեւ թեւ դէմ դէմ երկանաբար դարձնենք ,
Փոխենք ձեռքեր այս կողմ ալ շրջենք :

Ձեռք ձեռք տանք ընկեր թեւ տուր շուրջ
դառնանք ,
Հապա ոստոստենք գիրկ գրկի հոն անցնինք .
Անկէ դարձեալ մեր ընկերին քոջն երթանք ,
Յետոյ նոյն ոտքով պարելով ետ քաշուինք :

Գ. ՁԱՓՐԱՍՏՅԵԱՆ

ԱՐՏԱՍՈՒՔ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի

Ես դալար ծառ մի տնկեալ 'ի Հայկայ ,
Պողբերու թեամբ ինձ նման չկայ ,
Ձեմ ես մնափառ՝ իբրեւ սարդենի ,
Հողմն ատելու թեան փչեաց՝ ես անկայ :

Յորորակ

Ո՛ւր է սէր , ո՛ւր է սէր զի նորոգեցայ ց :

Քաղցրահամ պտուղ իմ էր անբանակ ,
Ձաշխարհ լիացոյց երկար ժամանակ .
Ոստք իմ և արմատք 'ի բնէ խղեցան ,
Դառն ատելու թեամբ՝ անտուր՝ անդանակ :

Տերեւք իմ կանաչք վաղ թառամեցան ,
Երակք անդամոյս 'ի ջրոյ քամեցան :
Կեղեւն իմ քնքուշ որդնակեր եղեւ ,
Գուցէ այգեպանք այսպէս կամեցան :

Ի գալ ամարան ազգ իւրաբանչիւր ,
Յնծալով՝ փու թա քաղել զայդին իւր .
Իսկ ազգն Հայկայ ձեռն 'ի ծնօտի ,
Աւաղէ , հոսէ արտասուեաց աղբիւր :

Սէյեադն ազգասէր յազգէն բամբասէր ,
Գիշեր և ցորեկ ողբալով ասէր .
Հայք զիմորդ կարեն ճաշակել զպտուղ ,
Զի ջունին հաստատ հաւատ , յոյս և սէր ,

ՍԷՅԵԱԴ

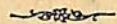
Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ա

Երբոր բացուին դռներն յուսոյ,
Եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ.
Չքնաղ երկինս մերս Արմենիոյ,
Երբ փայլէ իւր քաղցրիկ օդեր:
Երբոր ծիծառն 'ի բոյն դառնայ,
Երբոր ծառերն հագնին տերեւ.
Յանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ:

Տեսի դաշտերն Ոնուրիոյ,
Լեռն Լիբանան եւ իւր մայրեր.
Տեսի զերկինս Իգալիոյ,
Վենետիկ եւ իւր Կոնստաներ:
Կղզի նման չիք մեր Կիպրեայ,
Եւ ոչ մէկ վայր է արդարեւ.
Յանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ:

Հասակ մը կոյ մեր կենաց մէջ,
Ուր ամենայն իղձ կ'աւարտի.
Հասակ մը ուր հեզին 'ի տենչ,
Յիշատակաց իւր կարօտի:
Յորժամ քնարս իմ ցրտանայ,

Սիրոյն տալով վերջին բարեւս.
Երթամ'ննջել յիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ:

Ե Ր Գ

Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ Տ Ա Ր Ե Դ Ա Ր Չ Ի

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Եկաւ ժամանակ բարեկամ բաղդին,
Նոր դարուն բերաւ Հայաստան երկրին.
Իջաւ յԱրարատ՝ հասաւ 'ի Տիգրիս,
Դարձաւ դաղընցաւ կեցաւ 'ի Մասիս:

Եւ ձայն տուաւ անկէ Հայոց,
Ձայն մի թորգոմայ որդւոց:

Որ մերկանան զցուրտ ձմռան վարագոյր:

Ժամ է արդ հայեր,
Ընկեր առ ընկեր.
Տամբ սիրոյ համբոյր:

Համբոյր մեր ըլլայ վկայ միութեան,
Սահմանադրութեան:

Եւ շիջեւափառ Հայրենեաց խորան ,
Բացաւ տխրագին զիւր քող ճգնութեան .
Հասին հոն Մուսայք , և Յուսոյ հրեշտակք ,
Ախորթ երգեցին խնդութեան նուագ :

Եւ սիրտ տուին անկէ Հայոց ,
Սիրտ մի Թորգոմայ որդւոց :

Որ մերկանան հեռ նախանձու վարագոյր :

Ժամ է արդ Հայեր ,
Ընկեր առ ընկեր .
Տամք Սիրոյ համբոյր :

Համբոյր մեր ըլլայ մեր ուխտ միութեան ,
Սահմանադրութեան :

Ելաւ Հայաստան նոր գարնան 'ի տես ,
Գարձայ 'ի շքեղ իւր փառաց հանդէս .
Գարձիր բաղդակոճ Քնարդ իմ հոգւոյն ,
Գարձէք աւուրք կենաց , գարձէք յայդ յուսոյն :

Եւ լոյս տուէք անկէ Հայոց ,
Լոյս մի Թորգոմայ որդւոց :

Որ մերկանան մոլթ գիշերին վարագոյր :

Ժամ է արդ Հայեր ,
Ընկեր առ ընկեր .
Տամք Սիրոյ համբոյր :

Համբոյր մեր ըլլայ կնիք միութեան ,
Սահմանադրութեան :

Ս. Հ. ՅԵՒԿԵԱՆ

Ե Ր Գ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Եղբայր , մինչեւ երբ այսպէս լուռ տըխուր ,
Զերթ թշուառ պանդուխտ հեծեծես վիշտ ,
վիշտ .

Սէրն ու գո՛ւլթ Ազգիդ խանձէ սիրտդ միշտ ,
Գիտեմ . . . արդ ցրուէ ցաւդ . զուարթ ինձ
ձեռքդ ինձ տուր :

Ա՛ռ քեզ նոր ողջոյն Սահմանադրութիւն ,
Զոր շնորհեց Հայուն թուական վաթսուն .
Սիրենք Ազգութեան կեանքն ու միութիւն ,
Սիրենք , որ ապրի Սահմանադրութիւն :
Այն անմահ օրն երբ մեր սրտերուն մէջ ,
Սահմանադրութեան ոգին արծարծեց .
Եւ մինչեւ գաշտերն անոր փառքն երգեց ,

Մեր, երիտասարդ, մանկտին յեւ և էջ :
Այլ որ չազգի ձեռք դիմէ զայն ջնջել,
Հայուն աւերմանն անգուծ, անտարբեր :

Սիրենք Ազգութեան . . .

Հերիք չէ լուսոյ դէմ ապրիլ զերթ կոյր,
Անտես Վարչութեան Ազգի մը թշուառ .
Համազգի անուամբ պառակտել զիրար,
Իրաւանց ձայնին դէմ մընալ միշտ խուլ .
Տեսնել սա դարուն փոյթն, ընթացքն յա-
ռաջ :

Դեռ բիրտ կամաց հետ յամել անամաչ,

Սիրենք Ազգութեան . . .

Մունանք երեկուան ոխն ատելութիւն,
Մերժելով վրէժն պաշտենք Ազգի Մէր .
Մարին Հայ սրտէն սեւ կրօնց բոցեր,
Գիրկընդխառն, համբոյր, և ուխտ հաշտու-
թեան .

Ի փառս մեր յուսոյն Սահմանադրութեան,
Որ պաշտպանէ մեր հաւատքն, Ազգութիւն .

Սիրենք Ազգութեան . . .

Հերիք չէ, որ ծաղր ըլլանք օտարին,
Ուշ չէ, որ կ'զգանք Ազգութեան պարտքեր .

Երկինք ձայն կուտայ, մենք դեռ չենք լսեր,
Այլ վրէժ ձայնենք եղբօր ականջին .
Մէկ արեան կաթիլ, ծնունդ մէկ հայրենեաց,
Զուգենք հնազանդիլ Ազգիս Օրինաց :

Սիրենք Ազգութեան . . .

Վ կայեն մեզի մօտ օրերն անցեալ,
Թէ քանի անգամ ազգի բաժանում .
Հայ երակներու մէջ լեցուց դառն արիւն,
Փորձուածը կրկին փորձողն է յիմար .
Օ՛ն, սրբենք այն խորթ աւուրց արատներ,
Որ մեր ազգութեան տունն ու տեղըն աւրեր :

Սիրենք ազգութեան . . .

Աստուած Հայութիւն աշխարհին վրբան,
Որոշ ժողովուրդ մ' ազգի անունով .
Ընտրեց, որ կ'ապրէր ազատ օրէնքով,
Իրեն ազգութեանն յարմար և պատկան .
Եւ զոր բաղդ գողցուց դրժխեմ ձեռքերուն,
Պէտք չէ արդ անոր տալ կենդանութիւն :

Սիրենք ազգութեան . . .

Միլիոնաւոր Հայ ձեռքն 'ի ծնօտ մինչ ցարդ,
Կոպատուէր միակ Սահմանադրութեան .
Ողջոյն տալ դարձեալ և երրորդ անգամ,

Միրելով անոր սկզբունքն հաստատ .
Արդ ուրախութիւն , անցաւ փոթորիկ ,
Որ սպառնացաւ անձրեւել սաստիկ :

Միրենք ազգութեան . . .

Մինչեւ երկնից տակ ապրի ազգութիւն ,
Ճշմարիտ Հայերն օրհնեն յաւիտեան .
Հազար ութն հարիւր վաթսուն թուական ,
Ուր սովբեցաւ մեր ազգին Վարչութիւն .
Օրինօք գործել և հաստատ հիման ,
Վերայ զետեղել Հայ պարտուց պայման :

Միրենք ազգութեան . . .

Օ՛ն արդ , նվ Հայ կղեր , աւուրն ականջ տուր ,
Հաւատոյ դրօշակ ձեռքդ և սուրբ Խաչն յոյս .
Միրոյ խոստումներ քանդակոճի կուրծքս ,
Քարոզէ ժողովուրդդ որ գընայ յառաջ .
Ձեռք տուր ազգային բարեկարգութեան ,
Գիտցի՛ր , որ պաշտօնդ է պարտք սրբազան :

Միրէ ազգութեան . . .

Ազնուական Հայ լսէ՛ ժողովրդին ,
Որ պատրաստ յարդեւքեզ միշտ իբրեւ հայր .
Եկու՛ր ազգութեան մէջ ըլլանք եղբայր ,
Ձայնակցէ՛ , նվ մեծդ , փոքրերուն ձայնին .

Հոն է քու պատիւդ , հոն քոյդ ճոխութիւն ,
Որ պատմութեանց մէջ տան անմահութիւն :

Միրէ՛ ազգութիւն . . .

Հայ երիտասարդք ցրուենք այն խորհուրդ ,
Ձոր մեր դաշտին մէջ սերմանեցին շուտ .
Ապագան այնպէս բարօրենք 'ի փոյթ ,
Ուր չար դրացիներ չը գտնեն յագուրդ .
Ասկից ալ յարմար օր կըլլայ Հայուն ,
Ճանչնալ իրաւունք , Օրէնք , Ազգութիւն :

Միրենք ազգութեան . . .

Մարդկութեան պարտքը հոս կուզէ օրհնել ,
ՎԵՀԱՓԱՌ ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏԻԼ ԱԶԻԶ ԻԱՆ
Արքայն Օսմանեան հըզօր Տէրութեան ,
Որ է փառք Ազգին և ինքնազօր Տէր .
Գովէնք , որ շնորհեց Սահմանադրութիւն ,
Իր հաւատարիմ հպատակ Հայուն :

Միրենք ազգութեան . . .

ՆԵՐՍԷՍ ՄԷՂՈՒԹԵԱՆ

Էյ սէրվերի կերտուն մեզամ ,
Վէյ տավերի տարա զիւլամ .
Սայէյի ստլինտէ ճիւմլէ ,
Միւք ու միլէթ պուլտի նիզամ :

Ապտ-իւլ-Ազիզ Շահի ճիհան ,
Օլտուն ճիհանտէ քեամիրան .
Շէվքէթիլէ հեմպէր տէվամ ,
էյլէ եարապպը միւսթեան :

Շան ու շէվքէթիլէ հեքան ,
Թապը Շահի օլա ֆեհհան .
Պէշլէ ըխլաս իլէ հեք կիւն ,
Օլուր էվլատը պէնտէկեան :

Ապտ-իւլ-Ազիզ . . .

Մէքտեմինլէ սէնին Շահա ,
Ճիհանի իլէտին իհեա .
Իշթէ միլլէթճէ եէկզէպան ,
Իթմէքտէյիզ շիւքրին իֆա :

Ապտ-իւլ-Ազիզ . . .

Գըլուպ օլ տավէրի սէյեխտ ,
Նիզամը միլլէթի թէճտիտ .
Հեման օլ Շահը զիշանըն ,
Օլա հեք բուզի եէվմի իտ :

Ապտ-իւլ-Ազիզ . . .

Օ. թ. ՇԱՀԱՆԱՆ

Ե Ր Գ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Երգ սիրոյ , երգ Հայրենի , քեզ կուղուի Հայ-
աստան ,
Հոն , ուր Հայք ամեն դիէ մի հաւգուէր կը
խայտան .
Այն երկնից դատավրճիռ դառն անէծք հընգ-
դարեան .
Դադըրեցաւ ըսէնք արդեօք՝ թէ մեր մեղաց
չաի լըցան :

Ձայն տուր ըսէ Հայաստան ,
Նախնեաց մեր սուրբ օթեւան .
Մարդկու թեան կրկին օրրան ,
Վկայդ երկնից հաշտութեան :

Ծեր , տղայ , երիտասարդ , հարուստ , աղ-
քատ , անխտիր ,
Օրիորդ մատաղերամ . ամենքն անկեղծ ան-
պատիր .
Ամենուն մի է արիւն , ամենքն ունին մէկ եր-
կիր ,
Երասխայ ձորն հաւգուած , կարծես թէ չեն
տարազիր :

Ձայն տուր ըսէ . . .

Բայց՝ սիրոյ ըսենք արդեօք . թէ աշնանն
 հողմոց պէս ,
 Մէկ մ'ասկէ մէկ մ'ալ անկէ փչող կոյտ մ'է
 աս հանդէս .
 Ո՛հ . . . չէ՛ , չէ՛ , Հայրենի սէրն է շարժառիթ
 պարզապէս ,
 Որ եղբայր եղբօր դիմած սուրբ սրբտով կու
 գան 'ի տես :

Միխիթարուէ Հայաստան ,
 Նախնեաց մեր սուրբ օթեւան .
 Մարդկութեան կրկին օրրան ,
 Վկայդ երկնից հաշտութեան :

Նախնի վեհք , գըլուխ բարձէք ձեր փոշելից
 տապանէն ,
 Ու տեսէք Հայերն ի՛նչպէս զիրար եղբայր
 կ'ողջունեն .
 Ղիւցաղուն իրենց նախնեաց յիշատակաւ սիրտ
 ամէն ,
 Լըցեալ , 'ի Սէր անբաժին և միութիւն սերտ
 կուխտեն :

Հապա հըրճուէ Հայաստան ,
 Նախնեաց մեր սուրբ օթեւան .
 Մարդկութեան կրկին օրրան ,
 Վկայդ երկնից հաշտութեան :

Բարձրացան յերկինս 'ի վեր ձայն կռկռանաց
 Հայորդւոյն ,
 Բարձունքէն դիտեց տեսաւ աննիրհ աչաց
 Տէրն արթուն .
 Ժպտեցան դէպ 'ի երկիրն որ նախ օրրանն էր
 մարդուն ,
 Այցելուն անմիջապէս խրկեց Սէրն իր գը
 ւարթուն :

Խոյտա խնդա Հայաստան ,
 Նախնեաց մեր սուրբ օթեւան .
 Մարդկութեան կրկին օրրան ,
 Վկայդ երկնից հաշտութեան :

Ա. ՅԵՎԱԿԻՐՅԵԱՆ

Չերկնաբարձ գլխով սառնապատ լէրին ,
 Ուր դադար առնու նախնակերտ տապան .
 Էր զի՞ սաւառներ հայադրոջ արծուին ,
 Զգեւ շուք տուար ցճորայ կապան :

Այլ ուր արփին լուսատու , ուր պողպատին
 փայլատու ,
 Յոր թագ կապեր Այրարատ , 'ի թագադիր
 Բագարատ :

Ո՛վ թորդումաճեա սղարծի մանկունք ,
 Հարկ 'ի վերայ կայ փոխելոյ ընդ փոյթ .
 Ձգոն լուրջ հոգի սուր յակն յուշ և յունկն ,
 Առ 'ի ժամանել 'ի կատար անքոյթ :

Ձի լեառն ահա արևածին
 Որոյ բարձունք փայլ հատին
 Յորդեալ զիւրն բիւր վտակ
 Նոր աւետէ եղանակ :

Ի գողտրիկ ծայր մատին
 Թմբկահար պանծասցին
 Ընդ նմին անդադար
 Քերելով զկիթառ :

Բազկացի 'ի շողկապ
 Բերկրեցուք ծափ 'ի ծափ
 Ձբաժակ թաթաղուն
 Քամելով մեք հողոյն :

Համարիւն կեցցեն Հայք
 Միշտ մասեաց գոռոզ կայք
 Եւ 'ի նոր Բագարատ
 Յնծասցէ Այրարատ :

Ն Ա Խ Ե Ր Գ

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ԺԱՄԱՏԱԿՆ

Էր դու այսպէս . ո՛ սեաւ Գիշեր ,
 Ձուարթ բնութեանն աղնիւ պատկեր .
 Տըխրանըկար դունով ներկես ,
 Սրգատեսիլդ ի՞նչ այս հանդէս :

Ո՛վ անարեւ տըխուր Ոգի ,
 Դու էիր ինձ միակ համատի .
 Երբ բեղմնաւոր բնութեան արդանդ ,
 Շըբեղ ծննդովք չէր արգաւանդ :

Թէ իմ շրջանս մերթ տեղի տայ՝
 Որ քու խաւարդ երկար մնայ .
 Ունիմ անկէ և ես բաժին՝
 Իմ անցելոյս յիշատակին :

Երբ ժամն հատաւ՝ եկան 'ի տես .
 Հին անցքերուս ինչ ինչ հանդէս .
 Էր սեւորակ քոյին ըստուեր ,
 Արդ վառվռուն քողէ աչեր :

Ի՛նչ այս դողդոջուն վրոճմական ձայն,
ինչ քաղցրիկ մրմունջ . . . և օտար չէ այն .
Վեհ արեւորն է, պատկառելին ծեր,
Որ հոն միայնակ կ'երգէ իւր գիշեր:

-Յոյսդ գեղաժըպիտ, դիմենք անոր արդ,
Դու որ պճնեցիր մեզ երբեմն 'ի վարդ .
Չայն տուր այժմազէ՛. խրատոյս կարգանոր,
Զի հասաւ ահա այն երջանիկն օր:

ՅՈՅՍՆ

Օն՝ յառաջ, մանկունք, նոյն ինքն է՝ տեսէք,
Անհամբեր ոգւով որուն կրսպատէք:

-Տէ՛ս և դու, հինաւուրց ծերունի,
Մանկրտին՝ որ դիմօք սիրանիշ .
Կարօտով քու տեսոյդ Հայրենի,
Գալստեանդ կը մնային ակնապիշ:

Սոյն խմբիս պարտաւոր կանգնած աստ՝
Գեղազուարճ գամ ահա խոտոմնալիբ .
Մինչ ակումբս հանդիսիդ քու պատրաստ,
Անցելոյդ են եկած 'ի խնդիր:

Քաջ խակ արժան, մինչ իմ անցեալս յորդառատ,
է փորձառու ծեր խմտտնոյ բիւր խըրատ .
Մէն մի թերթ են ճակտիս կնճիւք բարդ 'ի
բարդ,

Ուր խառըն զուարթ տըխուր անցքեր տեսնէ
մարդ:

Զի խիստ օտար են մանկութեան ինձ օրեր,
Յաւխտեհից եմ ծնունդ, և ծեր անձեր .

Այլ ապագայս անվերջ՝ թ' է իբր անփուշ վարդ,
Այն քու շնորհիւդ է, Օրիորդ գեղազուարթ:

-Ապա և դուք, Յարկիս մանկունք սիրական,
Որ հընացեալ անցից տաք նոր կերպարան .
Լըսուին դարձեալ հաճոյական ձեր ձայներ,
Սովբին լըսողք փորձառութեան միշտ դասեր:

ՅՈՅՍՆ ԵՒՍ ԶՈՒԳԱՆՈՒԱԳ

Լուսապանձ նոր հանդէս,
Այլ գիշերըն անտես .
Կիտարոյս արշալոյս,
Սմայոյ մէջ տայ իւր խոյս:

Ողջունիւ Արեւուն ,
 Մինչ ժպտի բնութիւն .
 Ժամ է ձեզ , մի գըլաք ,
 Առէք զայն ձեր նուազ :

ԽՄԲԵԱԿՆ

Ոքաղցր Արփի , մինչ կը բերես առաւօտ ,
 Ո՛հ նախարձակ շառաւիղօքդ անաղօտ .
 Ոսկենկար յօլան լերինք նախալոյս ,
 Միմեանց համբոյր տան ցողալիւր բոյսն ու լոյս :

Այլ քաղցրագոյն ես դու այսօր Աչք անբուն ,
 Որ ջերմ լուսովդ ակնարկելով Անցելոյն՝
 Կը վերածնես յիշատակաց աճիւններ ,
 Հանդիսադիր ըլլալ՝ կուտաս մեզ հրաւէր :

Ապաքէն մեք աշխոյժ սրտով ,
 Քեզ ընդ առաջ արշաւելով՝
 Զուարթ դիմօք՝ ի գլուխ նարօտ ,
 Նըքեղ տեսոյդ անձկակարօտ :

Փութամք աստէն միահաղոյն ,
 Անհրրաժեշտ մեր նախողջոյն .
 Վեհ ծերունւոյդ տալ ՚ի նուէր ,
 Զի դու տուիր մեզ քաջալեր :

Մ Ո Ն Թ Ո Ն Ի

Ընկերք յաղթութեան ժամն արդ հաս է ,
 Մեզ կ'սպասեն փանօք առնունք քաջալեր .
 Արեան ծարաւի մեր հատու սուսեր ,
 Կենաց թշնամւոյն թող կտրին թելեր :

Ո՛հ մեր ախոյեան թողին ՚ի տագնապ ,
 Զըլանք ահաբեկ մեներ ՚ի զէն , շտապ .
 Փութամք արշաւել այր մի՛ վեհերօտ ,
 Մին զն անդր ՚ի բաց սիրտք վատ և երկչօտ :

Իզէն ՚ի զէն , զն անդր ՚ի բաց ,
 Սիրտք վատ և երկչօտ :

Թէ իմ ալեւոր հերքս սեւնային ,
 Ոյժս ինձ յետ դար , կտրիճ դառնայի .
 Նժոյգ ձի նստած , բեխըս ոլորած ,
 Զեռըս թուր առած ես դաշտ կերթայի :

Ես դաշտ կերթայի դաշտ Աւարայրի ,
 Ողողած ցողած Հայոց արիւնով .

Ա՛զգ իմ սիրական , դու ազգ Թորգոմեան ,
Քու կորցրած Թագը քեզ յետ կուտայի :

Կ՛ասէի Հայոց օրիորդներին ,
“Ծախեցէք հազի ձեր Թանգ շորերը .
Թողէք պաճուճանք , զարդ , մարգարիտներ ,
Ժանգոտաց ու դուլ են մեր Թըրերը :

Տուէք բեհեղեայ մեզ ձեր շապիկը ,
Որ մենք փաթաթենք մեր մարմնու վէրքը .
Վիրակապ հիւսէք դուք ձեր մազերից ,
Այսպէս յայտնեցէք դուք մեզ ձեր սէրը :

Թէ ես լինէի հարուստ մեծատուն՝
Սընտուկներըս լի ոսկով արծաթով ,
Շատերու նման ես չէի լինիլ ,
Երբէք ազգասէր ունայն խօսքերով :

Շամպանիա գինու Աննա խաչի տեղ ,
Կառնուի առատ գնտակ ու վառօդ .
Արձակ համարձակ կերթայի հանդէպ ,
Հայատեաց ազգին անթիւ զօրքերով :

Թէ ես լինէի մի երկրի իշխան ,
Կուտայի զօրքիս սաստիկ հրաման .
Շուտաքայլ երթալ դէպ ՚ի Հայաստան ,
Խղձուկ Հայ ազգին լինել օգնական :

Եւրոպ՝ Ասիա արեան գետերը ,
Կը վազցնէի հեղեղի նման .
Մինչեւ որ Թագ , գահ ու ազատ կրօն ,
Ինձնից չստանար Թշուառ Հայաստան :

Բայց՝ եթէ մի օր , մի ժամ , մի րոպէ ,
Աստուած լինէի մեր հողագնդին .
Ի՛նչ սուր սլաքներ պիտի շող տայի ,
Մեր արենարբու Թշնամեաց գնդին :

Նենգ մոլի , Պարսիկ ռխերիմ՝
Դարեւոր ոսոխ դու Յոյն կրօնամուլ .
Գիտցի՞ք որ՝ իմ սուր երկսայրի սրից ,
Անվիաս չէր մնալ ոչ մի ձեր սրդին :

ԳԱՄԱՐ ԳԱԹԻՊԱՅ

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք

Թէ իմս Հայրենեաց քնար սգաւոր ,
Հեծէ տխրագին՝ իմ հոգիս է այն .
Թէ նորա բեկբեկ Թեւեր վշտաւոր ,
Խօսի ողբաձայն՝ իմ սրտիկս է այն :

—Թէ Հայ մուսային սրտառու-չ նուագ ,
Դեռ կ'եղերերգէ՝ հառաչանքս է այն .

Թէ Հայաստանիս սեւ բաղդին հագագ,
Լայ աղեկուուր՝ հեծեծանքս է այն:

—Թէ իմն Հայրենեաց կիսամեռիկ շունչ,
Դեռ ըսի տխուր՝ իմ ողբերս է այն:
Թէ լռիկ մեջիկ հեծէ անշըշունջ,
Ո՛հ անկարեկիր իմ լալիքս է այն:

—Եւ Հայկայ փառաց յօժար ողբերգուն,
Հարսզատ լացողն իմ ձայնիկս է այն:
Չորս հաղար տարուան պարծունաց դարուն,
Արձագանգ տուողն աղաղակս է այն:

—Իմ Հայաստանիս ցաւերուն հատոր,
Ահա այս մաշած իմ կուրծքս է այն:
Սեւ սեւ թերթերուն էջ սրտակոտոր,
Արտասուօք գրաւած՝ իմ աղիքս է այն:

—Թէ բանաս կարգաս արիւնոտ դաշտեր,
Վարդագոյն ներկուած՝ իմ կողերս է այն:
Թ՛աչքէ անցընես շամփրած նիզակներ,
Մահահոտ ցցուած՝ իմ թիկունքս է այն:

—Թէ Հայկ և Արամ, Վարդան Վահաններ,
Ինկած տեսանես՝ իմ ուժքս է այն:
Թէ զէնք թէ զրահ թէ սուր թէ սուսեր,
Փշրած կոտորած՝ ոսկորներս է այն:

—Թէ արեամբ ներկեն ակունք Եդեմին,
Նշխար քաջերուն՝ իմ բիրբերս է այն:
Թէ քաղցր ու անբիծ ալիք Եփրատին,
Լեղի են դարձեր՝ արտասուքս է այն:

—Թէ վճիտ գետերն աղբերքն արծաթի,
Լալիք առուակեն՝ երակներս է այն:
Թէ Տիգրիս Գեհոյն Փիսոն մունջեն,
Թէ պղտոր գնան՝ իմ արիւնս է այն:

—Թէ սառնամանիք ձմռան բքաբեր,
Լեռներն է պատեր, իմ գագաթս է այն:
Եւ քաղցրիկ զեփիւռն անուշակ հովեր,
Յրտագին փչեն, իմ շնչիկս է այն:

—Թէ վտակ վտակ ցողէ զիշատակ,
Ջայս տրտմամբաստակ, աչքերս է այն:
Թէ սրտաձայնիկ երգէ զՀայաստան,
Կանչէ զՀայաստան՝ անկեղծ սէրս է այն:

—Թէ մթին խորշերն ու ձորեր լռին,
Սեւերով ծածկին, մենաստանս է այն:
Թէ ողբ կը կարդան վայրերն Եդեմին,
Ճնշած լերդերուս արձագանգն է այն:

—Եւ Հայաստանիս հողերը ուխտիւ,
Պինդ սիրով գրկողն՝ իմ ձեռքերս է այն:

Թէ կը համբուրեն կաթողին խմբիւ ,
Ո՛հ մայրակարօտ շրթունքներս է այն :

—Եւ Հայոց լերանց ցուրտ շուքերուն տակ ,
Ընկած ապաբաղդ՝ իմ ճակատս է այն .
Մասեաց սուրբ քարերն իւր բարձն ու պսակ ,
Գրած սգաւոր գրուխիկս է այն :

—Եւ կիտակործան տաճարն Հայրենի ,
Սեւ սուգ է պատեր՝ տաղաւարս է այն .
Ուր շիջելալառ կանթեղ դեռ հիւժէ ,
Նուաղ առ նուաղ՝ իմ յոյսս է այն :

—Ուր տխուր նստեր մազերն են ծածկեր ,
Իւր սեւուկ աչքեր՝ սիրականս է այն .
Ձեռքերն ՚ի ճակատ կռնակն ՚ի հողեր ,
Յուսուլ կռթներ՝ Հայաստանս է այն :
—Գերեզմանս է այն :

—Ուր երբ տեսնեմ զիմ հեգն Հայաստան ,
Ի դահ իւր փառաց՝ իմ բաղձանքս է այն .
Յայնժամ թող մեռնիմ յիւր ծոց մայրական ,
զիմ վերջին շնչոյս միակ ուխտս է այն :

Ս. Հ. ԳԵՂԵՍՅԱՆ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի

Թէպէտ ես մեծ տան նշան եմ ,
Ամենից աղնիւ իշխան եմ ,
Ո՛չ մեռած եմ , ոչ կենդան եմ ,
Օգնական չունիմ , ի՛նչ անեմ :

Ով անցաւոր , ինձի նայի՛ր ,
Անբախտութեանս խնայի՛ր .
Ի՛նչ կու լինէր՝ փոքրր մնայի՛ր ,
Իմանայիր , թէ ի՛նչ բան եմ :

Թշնամիք մարդըս մեռուցին ,
Մէջքըս ծանրութեամբ կեռուցին .
Որդիքըս ինձնեց հեռուցին ,
Այժմ այլոց ապաստան եմ :

Ձեռումս կտարվեց սուրբս ,
Վնտուեցաւ առուտուրբս .
Լեղի դարձաւ քաղըր ջուրբս ,
Բայց ես ո՛նց չի հողւոց հանեմ :

Առաջ կէի անձամբ անձին ,
Այժմ կարօտ այլոց դանձին .
Սէ՛յեադ , քեզ ասեմ առանձին ,
Այրիացեալ Հայաստան եմ :

ՆՈՒԷՐ

ԱՌ ՔՆԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՈՂՋ ԼԵՐ ՔՆԱՐ

Թէ Հայկազանց ոսկի դարուն ոսկի քնարք լը-
 ուեցին ,
 Եւ թէ Հայուն անմխիթար հեծել պէտք էր ,
 դարերով ,
 Ալ թող դադրին արցունք հերիք լսենք այս
 նոր քնարին ,
 Չոր նոր երկինք կը զարդարեն ուրախութեան
 թելերով :

Ողջ լեր քնար ձայն տուր թշուառ Հայաս-
 տանի զաւակաց ,
 Որոնց քաղցր է և սրբազան մեր Հայրենեաց
 յիշատակ -
 Հնչէ քնար և թող խայտան ոսկերք Հայոց
 դիւցազանց ,
 Լուր տար մեզմէ թէ հոս հոս ըսէ ողջ են դեռ
 Հայք :

Հայկայ պանդուխտ զաւկըներուս կանչէ եր-
 գերդ հայրենի ,

Թող յաւիտեան ձայնդ անուշիկ հնչէ Հայե-
 րուն ,
 Եւ թէ լսեն ամեն ազգեր եթէ աշխարհքն
 ալ անցնի ,
 Ալ Հայաստան սուրբ Հայրենիք երգէ դուն :

Մենք այն երկրին ,
 Զաւկըներն ենք .
 Որուն նմանն ,
 Ալ չկայ :

Երկրին որուն ,
 Գլխուն եկածն .
 Ուրիշին չէ ,
 Պատահած :

ԽՐԱԽՈՅՍ

Ի ԼՈՒՍԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ժամ է , Հայեր , արիք ձեր բաղձն ողջունել ,
 Լուսոյ դարուն վերածնութեան դրօշու տակ .
 Հայրենիք ձեր հրաւեր կարգայ գալ խմբել ,
 Ուր ապագան ձեր գրուած կայ փառունակ :

Բայց են ասպարէզք աղատ քայլերու ,
 Եւ երկինք լըցող ըզգաստ ուխտերու .

Մի ապա ճարակ մատնէք կոյր մըրցմանց ,
Քիրտն , արտասուք և տենջ ձեր Հայ դիւցա-
զանց :

Յառաջ , յառաջ ,
Մեծ է ձեր կոչում .
Քաջի ծնունդ քաջեր ,
Մասեաց սարերէն :
Ալեւոր դարեր ,
Լուռ ձեզ կը դիտեն .
Քայլերու շարժում ,
Յառաջ , յառաջ :

Մայր ձեր սիրուն , մայր դարերու Հայաստան ,
Ձեր է կարօտ , ձեր ժիր ու ազատ ջանքերու .
Անոր լուսոյն խամբած դարաստ միաբան ,
Ելէք պրճնել , Հայեր ժամ է քրտնելու :

Ձեր ճակտին ցողով ջինջ պիտի ցոլան ,
Միւն , կոթող փոշտ լուսոյ Հայութեան .
Բաւ է ձեռ զոհեր , բաւ ալ միացէք ,
Գար նոր ձեզ բանան Աստուած և օրէնք :

Յառաջ , յառաջ ,
Մեծ է ձեր կոչում .
Քաջի ծնունդ քաջեր ,
Մասեաց սարերէն :

Ալեւոր դարեր ,
Լուռ ձեզ կը դիտեն .
Քայլերու շարժում ,
Յառաջ , յառաջ :

ԵՂԲԱՅՐ ԵՄՔ ՄԵՔ

Ի բիւր ձայնից բնութեան շքեղ ,
Թէ երգք թուչին սիրողաբար .
Մատունք կուսին ամենագեղ ,
Թէ որ զարնեն փափուկ քրնար :

Ձունին ձայն մի այնբան սիրուն ,
Քան զանձկալի եղբայր անուն :

Տուր ինձ քու ձեռքդ եղբայր եմք մեք ,
Որ մըրբիաւ էինք զատուած .
Բաղդին ամեն ոխ չար ու նենգ ,
Ի մի համբոյր ցրուին 'ի բաց :

Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն ,
Քան զանձկալի եղբայր անուն :

Երբ ալեւոր Մայր Հայաստան ,
Տեսնէ զօրդիս իւր քովէ քով .

Սրտին խորունկ վերբերն դաժան ,
Քաղցր արտասուեաց բուժին ցողով :

Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն ,
Քան զանձկալի եղբայր անուն :

Մէկտեղ լացինք մենք 'ի հընուժ ,
Եկէք դարձեալ յար անբաժան .
Խառնենք զարտօսք և ըզննտուժ ,
Որ բազմածնունդ ըլլայ մեր ջան :

Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն ,
Քան զանձկալի եղբայր անուն :

Մէկտեղ հոգնինք մէկտեղ ցանենք ,
Մէկտեղ թափին մեր քրտինքներ .
Ըզհունձք բարեաց յերկինս հանենք ,
Որ կեանք առնուն Հայոց դաշտեր :

Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն ,
Քան զանձկալի եղբայր անուն :

Մ. ՊԵՆԿԹԱՇԵԼԵԱՆ

Ի ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ի զուր ամպերն որոտացին ,
Ու ամենուն սիրտ դող առաւ .
Ի զուր Հրեշտակ Մասեաց սարին ,
Հայոց բաղդին վրայ լացաւ .
Սեւ փոթորկաց մէջէն սրաժար ,
Տեսէք ի՞նչպէս կ'ելլէ պայծառ :

Կուգայ ցնծալով ,
Ընծայ բերելով .
Բիւր երջանկութիւն ,
Սահմանադրութիւն .
Սահմանադրութիւն :

Ողջն աւուրն այն գերապանձ ,
Ուր բարձրացաւ 'ի լոյս յաղթող .
Արդարութեան և իրաւանց ,
Եւ ազգութեան յաւերժ կոթող .
Արկողն հիմունս անդնդալի ,
Եւ մեծ գործոյն հանդիսադիր :

Կուգայ ցնծալով և այլն ,

Նա բարձրացաւ , ու սեւադէժ ,
Ստելութեան խրոխտ ամբարտակ .

Ինկաւ կործան , ու լուսաճեմ ,
 Թըռաւ առ մեզ սէր անուշակ .
 Որ զամբարտակն այն խորտակեց ,
 Ու զսէրն անուշ մեզի խրկեց :

Կուգայ ցնծալով և այլն :

Ո՛հ , բնագաւառ մեր Հայաստան ,
 Գերեզմանաց դու Հայրենիք .
 Նոցա վերայ փրչոց փոխան ,
 Բուսնին զըւարթ հոյլ վարդենիք .
 Ահա ցաւած ճակտէդ թառամ ,
 Կապել պըսակ մի անթառամ :

Կուգայ ցնծալով և այլն :

Միթէ տեսնէք դուք հեռւանց ,
 Հայոց սրաթեւ մեծ ապագայ .
 Որոյ վերայ յԵրկնից բարձանց ,
 Փայլէ հրաշէկ աստղըն Հայկայ .
 Յայն ասպարէզ մեզ տալ հրաւէր ,
 Եւ առաջնորդ աւետարեր :

Կուգայ ցնծալով և այլն :

Մ. ՊԵՏԻԿՈՍԵՆԻԱՆ

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք

Իմ Հայրենիքս զիս կը կանչէ ,
 Հեռու եմ Հայաստանէն .
 Հայու որդւոյն կը վայլէ՞ ,
 Հեռանալ Հայաստանէն :

Միթէ արծաթ ոսկի գոհար ,
 Կ'սփոփէ՞ Հայաստանը .
 Այն որ կ'ողբայ որդւոց համար ,
 Խղճալի Հայաստանը :

Խոր տխրութեան մէջ է թաղուեր ,
 Թագուհի Հայաստանը .
 Բոպիկ ոտքով ազատ մազով ,
 Կ'արտասուէ Հայաստանը :

Անգութ երկինք ալ չը յիշեր ,
 Մոռցեր է Հայաստանը .
 Անսիրտ Հայերն ալ չեն սիրեր ,
 Անուշիկ Հայաստանը :

Ո՛հ թողէք զիս խօսիմ ազատ ,
 Երգեմ միշտ Հայաստանը .
 Անուշ երկիր կոյս անարատ ,
 Աննըման Հայաստանը :

Արեւ ծածկեր է իւր դէմքը ,
Խաւար է Հայաստանը .

Հայոց արեւը ալ մարեր է ,
Սեւ հագեր Հայաստանը :

Թշուառ սրտիս ձայն կը կտրէ ,
Ողբալով Հայաստանը .

Ո՛հ չիկայ Հայ , որ ըսիփիէ ,
Նուաղեալ Հայաստանը :

Թէ և կրտրի իմ վերջին շունչս ,
Պիտի պռսամ Հայաստան .

Պլուրիմ մէյ մ'իմ Հայրենեացս ,
Հապա մտնեմ գերեզման :

Անդորրութիւն ես կը խնդրեմ ,
Սիրելի Հայաստանին .

Կարել այս ձայնս չէ՛ չէ՛ կարող ,
Սոսկումըն գերեզմանին :

Ա. ՆԱԿ.

Ե Ր Գ

Յ Ա Ի Ա Գ Ի Ն

Իմ սիրելի զաւակունքս ,
Կը թափառին օտար աշխարհ :

Ես ուր դիմեմ , ուր փնտրուեմ ,
Կը ծառայեն այլոց խոնարհ :

Եկայք որդեակք իմ ,
Ձեր մօրն այցելութեան :

Դարեր անցաւ լուր մը չառի ,
Իմ քաջերս մեռան կորան .

Կ'ուրամ արիւնըս կը սառի . . .
Մէկը չ'ունիմ տայ ինձ դարման :

Եկայք որդեակք և այլն :

Արիւնս ցամքած , սիրտըս մաշած ,
Գէմքս է տխուր մինչ յաւիտեան .

Եւ կարօտոյն իմ որդեկաց ,
Պիտի իջնեմ սեւ գերեզման :

Եկայք որդեակք և այլն :

Եւ դու հովիւ թափառական ,
Կերգես տխուր 'ի մէջ հովտաց .

Ե՛կ արտատուենք թանկ կորստեան ,
Տխուր մահուան մեր որդեկաց :

Եկայք որդեակք և այլն :

Իսկ դ՛ու կռունկ իմ Հայրենեաց ,
Գնա՛ հեռո՛ւ աչքէս ՚ի բաց . . .
Յետին ողջնս տար զաւակացս ,
Զի կեանքիս մէջ յոյսս է մեռած :

Եկայք որդեակք և այլն :

ՊԱՐԵՐԳ

Վ Ա Լ Յ

Ի խումբ ՚ի պար ,
Հայրենասէր պանդուխտ Հայք ,
Ի թինդ մեր ոտից թող Մասեաց բարձունքն :

Ահեղագոչ ,

Առ Հայս հանուր տան գանդիւն ,
Հրաւէր կարդալ Հայ դիւցազներուն :

Ի խումբ ՚ի պար ,

Ո՛վ Հայրենեաց քաջ որդիք ,
Մեր ոտից արօփիւն բաբէ թնտացուց :

Ահնկարու ,

Հայ սրտերն բոցակէզ ,
Յաղթական փառաց խմբել զհանդէս :

Ս. Գ. Գ. ՓԱՓԱՋԱՆ

ԲԱԺԱԿ ՈՂՋՈՒՆԻ

Ա Ռ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Իջէք զուարթունք՝ և ՚ի ձեր թեւս ապաստան ,
Յայց ելցուք այսօր յանձկալին Հայաստան .

Ըզճաղկապսակդ ածէք այսր զքնար ,
Որ երգեր երբեմն ՚ի դրախտս Ադենայ .
Հանգուցեալ այժմիկ ՚ի շիրմաց սնար ,
Զայն տուք զարթուցէք զորդիս Արամայ :

Աստի դիւցազունք ,
Թողեալ զդաւբան .

Եւ անտի զուարթունք ,
Ողջն քեզ ողջն ,
Սահմանադրութիւն :

Ո՛վ որ յեցեալ ՚ի տխուր սափոր դիւցազանց ,
Գթով յերկինս ածես յաւէտ բիբս աչաց .

Ո՛վ Հայաստանեայց ոգի սրբանուէր ,
Ահա հաշտ ահամբ ժպտի քեզ Աստուած .
Պարզի երգներանդ լար կապոյտ յեթեր ,
Գառնալ Աղաւնեակն ոստով ձիթենեաց :

Եփրատ առ Տիգրիս ,
 Արմեայն առ Սեւան .
 Տալով աւետիս ,
 Հնչեցեն միաբան .
 Ողջն քեզ ողջն ,
 Սահմանադրութիւն :

Առ 'ի յաջ' սիրտ 'ի սիրտ' ոգի խառն յոգի ,
 Մատիք օն անգր յասպարէզ՝ սիրտք հայեցի :

Զի չքնաղ տեսիլ պարզի արդ յաջս իմ . . .
 Ահա յոյս և սէր՝ որպէս գոյգ հրեշտակք . . .
 Առաջնորդեն մեզ . . . ով Տէր . . . խաչ
 բիցիմ . . .
 Ո՛չ, զայդ վիպեն սիրոյ այդ բաժակք . . .

Հայկեանք առ Հայկեանս ,
 Իպքք դարուց՝ որ գան .
 Տալով արձադանս ,
 Կրկնեցեն միաբան .
 Ողջն քեզ ողջն ,
 Սահմանադրութիւն :

Բ. ԲԵՐՉԵԱՆ

Ի ՔԵԶ ԱՆԿԱՅ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

Ի քեզ անկայ Հայաստան ,
 Ի քեզ մընամ Հայաստան .
 Ապրիմ մեռնիմ քեզ համար ,
 Անձս ու հոգիս տամ յօժար :

Աչքս բացի չբացի , զքեզ Հայաստան ես տե-
 սայ ,
 Գեռ իմ երես ծաղր չեկած , ես ողբացի քս
 վերայ .
 Լաց և ցաւեր , վիշտ սաստիկ , զիս պատեցին
 չորս դիէն ,
 Եւ Հայաստան գոչեցի , աւերակաց առի ձէն :

Մայրս ծընաւ զիս 'ի ցաւ ,
 Աչք յաւերակսդ լացաւ .
 Բերկրանք և մի ոչ տեսի ,
 Երբ Հայաստան զքեզ տեսի :

Ա՛խ Հայաստան , Հայաստան , անուանդ մեռ-
 նիմ Հայաստան ,
 Երբեմն բերկրանք ցնծութիւն . այժմիկ անշ
 կեալ կաս զընդան .
 Սրտիւ սիրով կարօտիմ , մատաղ լինիմ քո
 հոգւոյդ ,

Որ զիս ծնար սնուցեր, և հաներ քաղցրիկ
ճոցոյդ :

Այլ ես զքեզ միշտ լացի,
Եւ յաւիտեան պիտի լամ.
Հոգիս հոգւոյդ փոխարէն,
Տամ նազելի Հայաստան :

Իմ հայրենի Հայաստան, ինձ ոչ երբէք դու
զուարթ,
Երեւեցար միշտ անփառք՝ գեանին եղած.
հաւսար հարթ.
Ինչ աչք տեսաւ չարտասուեց, քո հին աւ
ւուրց աւերակ,
Ինչ սիրտ չղգաց քո շէն անշէն ասպարանք :

Աչքըս թարթեմ, արցունք թափեմ,
Աղի ջրով հողըդ թացեմ.
Մինչեւ մեռնիմ տապան մըտնամ,
Ոսկերտտեօքս ողբամ ու լամ :

Իքեզ անկայ ես յարգանդէ մօր իմոյ,
Սէր քո սաստիկ զիս տաղնապէ՛ ՚ի գաւ քո.
Օտար երկիր եմ տեսած. ՚ի յաւերակս քո
ճնայ,
Նուիրական արիւնտոտ հողոյդ վերայ զարգա՜
ցայ :

Տուն Աստուծոյ Հայաստան,
Ա՛խ քո անուն հոգիս եհան.
Հայոց պարծանք քաջաց մայր,
Այժմիկ ունայն և զրկեալ :

Երդնում ՚ի Հայկ ՚ի Մասիս թէ դու փութով
նորոգիս,
Շարժէ ուրեմն և շարժիր, արի վեր կաց դո-
րացիր.
Սիրեմ ըզքեզ Հայ անուն, աղանց քաջաց պան-
ծալի,
Գու Աստուծոյ սիրելի, ազգի մարդկան ցան-
կալի :

Եհաս ահա դար խաղաղ,
Աւերակներդ կանգնին վաղ.
Որդիքդ լինին լուսաւոր,
Եւ զքեզ առնեն փառաւոր :

ԳԻՐԻՉՄԱՆԿ

ՀԱՅՈՑ

Լուռ և տխուր դաշտեր գեղեցիկ,
Քաջ որերոյն աճիւններով դեռահեղ.
Ուր սուրբ շիրմաց ծածկէ տեսիլ խաղաղիկ,
Չարմենաղան հաղար ծաղիկ գունադեղ :

Աւանդ Հայոց արեւուն ,
Աւանդ Հայոց քաջերուն .
Որոց կրքեմք մեք արիւն ,
Օրհնեալ է Հայք , Ձեր անուն .

Ո՛վ էհ նախնեաց , կարիճ եղբարց սուրբ շի-
րիմ ,
Ձայն մք տուէք , որ մեր արտասուքը ցամբի .
Վանկ մք հերիք ցաւած սրտիցս որ բերկրիմք ,
Մեզ ժրպտեցէք շիջեալ աստղ Հայրենի .

Աւանդ Հայոց և այլն :

Բացէք , բացէք մամուռ սափորք սրբակիրք ,
Ցուցէք քաջացն ոսկերոտիքն համբուրեմք .
Եւ համբուրե մեր և սգաւոր Հայրենիք ,
Մեք հարազատ որդիքս ողբամք ու երգեմք .

Աւանդ Հայոց և այլն :

Գետք հայրենիք քանի ՚ի Ձեզ կան ալիք ,
Եւ դուն , լուսին , քանի կանդեղդ վառ մնայ .
Դուն ալ սոխակ քանի ունիս դայլայլիկ ,
Երգեցէք զՀայն , լուսն սերունդք ապագայ :

Աւանդ Հայոց և այլն :

ՆԵԱՆ ՋՈՂՈՂՅԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿ ՀԱՅՈՑ

Կար ժամանակ , որ և Հայերն ,
Արքայ իշխող ունէին .
Եւ զինավառ անթիւ դօրքեր ,
Իւրեանց երկրում պահէին :

Կար ժամանակ որ և նոքա ,
Նման ծաղկած աղգերի .
Չարդարելով աշխարհ Հայկայ ,
Փայլում էին անուանի :

Բայց այժմ անտէր , անթաղաւոր ,
Գերի , ծառայ ցաւագին .
Այս տեղ այն տեղ խիստ չքաւոր ,
Չարչարվում են գլխովին :

Այժմ նոքա անմխիթար ,
Հայրենիքից զրկուելով .
Վայ են կանչում թշուառաբար ,
Հալածանքներ կրելով :

ԵՐԳ ՌԱՄԱԿԱՆ

Կըռունկ ուստի՛ կուգաս ծառայ եմ ձայնիդ ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունին .
Մի՛ վագեր երամիդ շուտով կու հասնիս ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունիս :

Թողեր եմ՝ եկեր եմ մըլքերս ու այգիս ,
Քանի որ ախ կանեմ կու քաղղի հոգիս ,
Կըռունկ պահ մի կացիր՝ ձայնիկդ 'ի հոգիս ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունիս :

Քեզ խապար հարցնողին չես տանիր տալապ :
Ձայնիկդ անուշ կուգայ քան ըզջրի սուլապ .
Կըռունկ Պաղտատ իջնուս՝ կամ թէ 'ի Հալապ ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունիս :

Սրտերնիս կամեցաւ ելանք գընացանք ,
Այս սուտ աս տընվորիս տէրտէրն իմացանք .
Աղու հացիկեր մարդկանց կարօտ մընացանք ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունիս :

Աս տընվորիս բաներն կամաց կամաց է ,
Եթէ Աստուած լըսէ դռնակն բացցէ .
Ղարիպին սիրտն է սուգ՝ աչերն 'ի լաց է ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունիս :

Աստուած՝ քեզնէ խնդրեմ մուրվէթ ու քերէմ ,
Ղարիպին սիրտն է խոց , ճիկերն է վերէմ .
Կերած հացն է լեղի՝ ու ջուրն է հարամ ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունիս :

Ո՛չ զլուր օրըն գիտեմ 'իչ ըզկիրակին ,
Ձարկած է զիս շամկուրն բռնած կրակին .

Այրիլս չեմ հոգար՝ ձեզնէ կարօտ եմ ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունիս :
Հաւատով պառկեր եմ , ներքեւս է ֆըշխի ,
Հոտոյն այլ չեմ գարշիր կը թըվի մուշկի .
Շատ հասրէթ մընացանք սնկողնու տօշկի ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունիս :

Պաղտատու կուգաս՝ կերթաս 'ի սէհրատ ,
Թղթիկ մի գրեր եմ տամքեզ ամանաթ .
Աստուած թող վկայ լինի .քո վերադ ,
Տարեալ հասուցես զայդ իմ սիրելեաց ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունիս :

Գըրեր եմ մէջ թղթիս՝ թէ հոս մնացի ,
Օրիկ մի օրերուն զաչերս չի բացի .
Սիրելիք ձեզանէ կարօտ մընացի ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունիս :

Աշունն է մօտեցեր գնալու ես թէպտիր ,
Երամ ես ժողովեր հազար և բիւր .
Ինձ պատասխան չի տ'իւր ելար գընացիր ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն գընա՛ հեռացիր :

Այսօր զարիպու թիւնն միակ միաւոր ,
Հոգւով և մարմնով ես եմ մեղաւոր .
Սուրբ Սարգիս օգնական ճերմակ ձիաւոր ,
Կըռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունիս :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստան երկիր դրախտալայր ,
 Գու մարդկայնոյ ցեղիս որբան .
 Գու եւ բնիկ իմ հայրենիք ,
 Հայաստան , Հայաստան , Հայաստան :

Ի վեհ անունդ սիրտ իմ սէ յոյժ ,
 Ոգեւորի 'ի նոր խրախոյս .
 Եւ անձկայրեաց 'ի քեզ յուսամ ,
 Ի քեզ , 'ի քեզ յոյս իմ միայն .
 Հայաստան , Հայաստան , Հայաստան :

Հայաստան անուն փարեղի ,
 Ի քեզ հանգիստ Նոյեան տապան .
 Եզիտ և քեւ ապրեցաւ Նոյ ,
 Հայաստան , Հայաստան , Հայաստան :

Գետք քաջառաջք ադենաբուղիս ,
 Զհողդ բարի առնեն յուռ թի .
 Քեւ ապրիմ ես , քեւ միշտ ցնծամ ,
 Քեւ , քեւ պանծամ փառք իմ միայն ,
 Հայաստան , Հայաստան , Հայաստան :

Հայաստան ճնող դիւցազանց ,
 Եւ հրաշարեաց հանդիսարան .

Քո զեփիւռին քաղցր է շնչիւն ,
 Հայաստան , Հայաստան , Հայաստան :

Հայկ , Արմենակ , Արամ , Տիգրան ,
 Տրդատ , Սմբատ , Վարդան , Վահան .
 Զոր շնչեցին և զօրացան ,
 Զքեզ յիշեմ զքեզ սիրեմ .
 Զքեզ , զքեզ , սէր իմ միայն ,
 Հայաստան , Հայաստան , Հայաստան :

Յ. ՄՐՁԱ ՎԱՆԱՆԴՅԵՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

ՏԱՃԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանի բարձր ու շքեղ սարերէն ,
 Սաւառնաթեւ կը սրանայ սիրտ 'ի խինդ .
 Սուրբ հրեշտակն աւետաբեր արդ ճեպով ,
 Ողջունել զօրս այս միութեան Հայերուն .
 Զքեզ աւետիս բերէ զուարթ բերկրութեան ,
 Հայեր , ուրախ , ալ չէ՛ տրտում Հայաստան :

Ելէք Տաճատեանք ,
 Որդիք սիրարձարձ .
 Տօնել քաղցր 'ի ձայն .
 Զօրը ցնծազգեաց :

Ահա՛ պայծառ կը շողշողի սուրբ աստղըն ,
 Ի ջինջ բեւեռ մեր ցանկալի Հայրենեաց .
 Հրճուի Մասիս , ցնծան Եփրատ և Տիգրիս ,
 Ազնիւ Նախնեաց խայտան ոսկերքն 'ի շիրիմս .
 Խրախոյս տարով Հայոց չքնաղ միութեան ,
 Հայեր՝ ուրախ , ալ չէ՛ տրտում Հայաստան :

Ելէք Տաճատ . . . և լն :

Դրօշակն ասա՛ սուրբ Վարդանայ կը բացուի ,
 Օն 'ի հանդէս ելէք , դոչէ՛ ձեզ Տաճատ .
 Օն 'ի հրճուանս , արդ մերժեցաւ սուգ և կոծ ,
 Եւ Հայրենիք նոր ցնծութեան առաւ ձորձ .
 Ձեզ աւետիս կուտայ յաւետ բերկրութեան ,
 Հայեր՝ ուրախ , ալ չէ՛ տրտում Հայաստան :

Ելէք Տաճատ . . . և լն :

Կ. Վ. ՊԱՆՅԱՆ

ՅԱՒՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

20 Օգոստոս 1860

Հայրենեաց սիրով վառուած վեհ սրտեր ,
 Ի՞նչ կը յապաղէք ելնել 'ի հանդէս .

Ի՞նչ կը յապաղէք . սիրտ կը դիմանայ ,
 Սիրտ որ ազգասէր ըլլալ կը ցանկայ :
 Տեսնե՛լ հայրենեաց սցաքան բիւր աղէտ ,
 Եւ դու անտարբեր ցարդ մնալ յաւէտ .
 Խեռ ատելութեան և չար նախանձու ,
 Սերմերն ու ոգին հեռու մղենք հեռու :
 Սիրտ սրտի կապուած , թեւ թեւի տուած ,
 Հայրենեաց սիրոյ ասպարէզն բացուած .
 Օն վազենք յառաջ 'ի սուրբ խաչն վստահ ,
 Օն երթանք յառաջ , և անձնանուէր ,
 Հայրենեաց օգտին ըլլանք ուխտանուէր :
 Հայ մի վհատիր , սիրտ առ և սիրտ տուր ,
 Տկարք զօրանան , քաջք խրախուսին .
 Վատերը բացուին , վատերը զատուին ,
 Ճշմարիտ Հայերն յառաջ թող անցնին :
 Խաչ , սէրն են նշան ճշմարիտ Հայուն ,
 Խաչ , սէրն են պարծանք ճշմարիտ Հայուն :

Սիրոյ դրօշներ ,
 Թող արդ պարզուին .
 Հաշտութեան ձայներ ,
 Թող արդ հնչուին :

Հայն մէկ սիրտ եղաւ ,
 Սիրով միացաւ .
 Սուտ են որ բսեն ,
 « Հայք զիրար կատեն » :

Սուրբ Արարատեան մայր աթոռոյն գիրկը ,
Եկէ՛ք , հայկազունք եկէ՛ք միանանք .
Եւ սիրովնք մեր վշտացած մօր սիրտը ,
Օրհնելով Տէրը , որ մեզ պարգեւեց :

Մեր Ազգին կապն ու հոգին ,
Ազգային Սահմանադրութիւն .
- Յաւերժացի արգիւնաւէտ :

Ս . Գ . Գ . ՓԱՅՆՅԱՆ

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐԶ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանեայց սեւ տխրագին օրերը ,
Փարատեցան , նոր հորիզոն բացուեցաւ .
Մեզի համար չեն այն մթին ամպերը ,
Զի արշալոյս պայծառ դարձեալ փայլեցաւ :

Յուրախութիւն , ո՛հ Հայեր ,
Որդիք Հայկայ Լ՛Արամայ .
Ձեզ փառաւոր պողոտայ ,
Հորդեն երկինք լուսաբեր :

Դուք դիւցազանց ճետ էք , Հայեր , քաջ եղիք ,
Յառաջ գացէք , յառաջ , ահա սաստարեզ .
Մայր Հայաստան ձեզ կը նայի աւասիկ ,
Մեղմացուցէ՛ք իր արտասուքն աղեկէզ :

Թշուառութեան բաժակը ,
Մինչեւ տակը քամեցինք .
Արդ ուղարկեց մեզ երկինք ,
Աւետաբեր հրեշտակը :

Այն հրեշտակը որ Վարդանայ վեհ օգին ,
Ի՛Աւարայրի նահատակաց սուրբ գունդը .
Ներկայացոյց Ամենակալ Արքային ,
Մինչ կրակապաշտ Պարսիկն երթայր անդունդը :

Արդ՝ ձեզ կուգայ , հայկազունք ,
Նոր աւետիս բերելով .
« Ձէ այլ ձեզ բաղդըն խռով ,
Դո՛ւք քաջարեաց , ո՛ մանկունք » :

Օ՛ն խայտացէք , Գողթան երգեր թող հնչեն ,
Թո՛ղ արձագանք տան և հովիտք , բլուրներ .
Մեր սիրտերը , որ սուրբ սիրով կը տրոփեն ,
Թո՛ղ միանան ու կորնչի անսուրբ հեռ :

Ի՛ամեն տարի ցնծութեամբ ,
Մեք այս շքեղ հովտին մէջ .
Հեշտին պարուց ելեւեջ ,
Ընեմք դարձեալ միութեամբ :

Գ. Վ. ՊԱՌՆԱՍԵԱՆ

Ի ՀԱՆԴԻՍ

ՉՈՐՐՈՐԳ ԾԱՐԵՊԱՐՁԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հրեշտակ Մասեաց մրտենիներ 'ի ձեռին ,
Արդ մեզ ձօնէ համբոյր սիրոյ կաթողին .
Մեղըր հոսին իր գեղեցիկ շրթունքէն ,
Վարդեր ծըլին իր զուարթագին ժըպիտէն :

Իւր մատունք կը հիւսեն ,
Դիւցազանց պերճ պսակներ .
Հայ բաղդին վրայ սփռեն ,
Յուսաշող նշոյլներ :

Յաւերակաց Հայաստանի երգ հնչենք ,
Տան արձագանք այն սրտերուն որք քաջ են :
Սլեք՝ զպիս հեղահամբոյր ողջունեն ,
Ծաղիկք՝ ծաղկանց թեթև թեւօք կը դգուեն :

Այն քնքոյշ վարդենիք ,
Ձոր Երկինք մեզ տըլին .
Ո՛հ եղան հովանիք ,
Անմեղաց սեւ բաղդին :

Հայուն սրտին խորին վերքերն թաղուեցան ,
Ժամանակին հզօր ձեռօք 'ի դամբան .
Հայուն աչքին ալ քաղցրանան դառն արցունք ,
Մէր կը հնչեն մինչդեռ իրեն պարզ շրթունք :

Վարդանայ վեհ դափնիք ,
Թո՛ղ նորէն ալ ծըլին .
Մինչ Հայկայ քաջ որդիք ,
Ձուարթ երգեն Հայրենին :

Մեր արտասուաց մէջ մարեցան ո՛վ Հայեր ,
Աստուածային այն ահաւոր կայծակներ .
Երբ հաշտութեան ձայնք կրկնեցին ամենսիրտ ,
Երբ քաղցր աչօք մեզ ժպտեցաւ ո՛հ Երկինք :

Անդ դարձաւ Աղաւնեակն ,
Տալով մեճ աւետիս .
Ձուարթ բերաւ յաղթանակն՝
Հաշտութեան վեհ Աղդին :

Չարթնուն քաջերն 'ի բնագաւառն 'ի հանդէս ,
Ո՛ւր պերճ փառաց եղեւ որբան Լ'ասպարէզ .

Հրճուի երկիր, ցնծան երկինք զուարթադէմ,
Մինչ գայ յուսոյն չքնաղ հրեշտակ երկնաճեմ:

Երկնային զուարթունք,
Ո՛հ սիրոյ երգերով,
Կը նետեն մեզ ծաղկունք,
Անուշիկ նայուածքով:

Անհուն վշտացդ մէջ տե՛ս Ոգիդ կուսական,
Որդիբդ ի՛նչպէս արցունքդ սրբել խոստանան.
Լանջք Հայկազանց քաղցրիկ երգերդ կը կըրկ-
նեն,
Հայոց կուսանք քայլերուդ տակ վարդք սրփ-
ւեն:

Բրաբիոն մանուշակ,
Ո՛վ սիրուն Հայրենիք.
Պիտ՛ հիւսուին քեզ պսակ,
Մինչ հաշտ են մեզ երկինք:

Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Ի ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայուն աչքէն ալ չը հոսէ դառն արցունք,
Հերիք լացաւ, հերիք հեծեց իւր բաղդին.

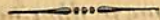
Հայն իւր վշտերըն մոռցած տայ ընկերին,
Սիրոյ համբոյր, սիրոյ ժրպիտ և ծաղկունք:

Նոյեան աղաւնին,
Ձիթենեաց ճիւղեր.
Սփռելով գետին,
ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ԲԵՐԷՐ:

Ահա՛ և այսօր ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ,
Իբրեւ աղաւնին բերաւ Հաշտութիւն.
Ոսկի թելերըն թո՛ղ հնչէ՛ Հայ քնար,
Որոց ննջեն ընդ հովանեաւ սուրբ շիրմաց.
Համբոյր սիրոյ դրօշմեն յերեսս իրերաց,
Խաղաղութեան ձայնիւ թնդայ թո՛ղ աշխարհ:

Ձայն տո՛ւք դիւցազանց,
Որ յԱրտազ ննջեն . . .
Աստեղք Հայկազանց,
Նորալոյս փայլեն:

Աղէ՛ սիրտ սրտի խառնէ միութիւն,
Ձի յաւերժասցի ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ:

Ե Ր Գ

Մ Ե Ծ Ի Ն Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Յ

Ի ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

ՈՐ

ԿԱՏԱՐԵՑԱԻ Ի ԴԱՇՏՆ ԱՒԱՐԱՅՐԻ

Հուր բարկութեան համայն Հայոց,
Բորբորեալ զերդ բոց բարկաճայթ,
Ու կայծականցըս բիւր բիւրոց,
Չարթոյց 'ի մարտ սարս սառնապատ:

Ձե՛ վարանիմք արդ աստ եղբարք,
Դատարկ ձեռամբ, դատարկ ձեռամբ,
Ձեռամբ յԱրտաղ Տղմուտ օն դրոյդ 'ի դրոյդ,
Ի դրոյդ Թռչիմք սրանամբ, սրանամբ, սը-
րանամբ:

Հուր զէն 'ի ձեռին
Ու վրէժ ահագին
Սպասեն և կան
Քաջք Արշակունեան:

Եւ յոր երկինք հանդիսատես
Չաշխոյժ նախնեաց հեղու 'ի մեզ:

Հապ օն քաջք քաջաց
Ընդ Սասան կուրծս
Մխեսցուք մկունս
Ու ժգին 'ի հարուած:

ԱՆՁՈՒԿՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

Ա.

Հայաստան քաղցր իմ Հայաստան,
Ոգիքս յանունդ հալեցան.
Մինչեւ ցերբ ես 'ի քէն պանդուխտ,
Ոգւոյս իմ երբ լըցցի ուխտ:

Արդեօք աչքս անձկալից,
Երբեմն ըզբեզ տեսցե՛ն.
Աչքս այս արտասուալից,
Երբէք դադարեսցե՛ն:
Շուրթն իմ 'ի հողդ կենսաւոր,
Տացե՛ զհամբոյրն ուխտաւոր.
Արդեօք գլուխս վըշտակսձ,
Հանգիցե՛ քոյդ 'ի ծոց:

Հայաստան սէր իմ Հայաստան,
Ոգիքս 'ի տենչդ հալեցան.
Մինչեւ ցերբ ես 'ի քէն պանդուխտ,
Սրտիս իմ երբ լըցցի ուխտ:

Բ.

Հայաստան, պերճ իմ Հայաստան,
Ո՛վ երկիր նուիրական.
Հընոց կենաց և որորան,
Հաշտարար երկնից խորան:

Ի բո սուրբ հովանիս ,
 Ո՛ր զնրժդեհ տանէր զիս .
 Ո՛ր ՚ի ստուերսդ Երազմոյն ,
 Ըզնախնեացս հեղցէ քուն :

Անմահութեանց վեհաբուն ,
 Մըծել անդ զող և զաւիւն .
 Եւ զաստեացըս վըշտաց ,
 Գըտանել կատարած :

Հայաստան իմ քաղցր Հայաստան ,
 Ոգիքս յանունդ հալեցան .
 Մինչեւ ցերբ ես ՚ի քէն պանդուխտ ,
 Սրտիս իմ երբ լըցցի ուխտ :

Գ.

Հայաստան , սիրուն Հայաստան ,
 Յուսոյ խարխիս մարդկութեան .
 Դու ու իմ լոկ ակընկալեաց վայր ,
 Յոր աչք իմ ձըգին յամայր :

Ո՛ր զմին գէթ տայր լընուլ ,
 Ձիմս ըզձից ՚ի քեզ հոյլ .
 Ո՛ր զփափաքս յարատեւ ,
 Իբր ըզսիւզ մի թեթեւ :

Հասուցանէր մինչ առ քեզ ,
 Եւ զայս ողջունս սրտակէզ .
 Եւ զհառաչս ոգւոյս բիւր ,
 Ձոր ընդ բլուր տայր ՚ի սփիւռ :

Հայաստան քաղցր իմ Հայաստան ,
 Ոգիքս ՚ի տենչդ հալեցան .
 Մինչեւ ցերբ ես ՚ի քէն պանդուխտ ,
 Սրտիս իմ երբ լըցցի ուխտ :

Դ.

Հայաստան , իմ վեհ Հայաստան ,
 Երանութեան օթարան .
 Ո՛ր տայր զաւուրս իմ ցաւալիս ,
 Փոխել ո՛հ երանելիս :

Ոչ փառօք փայլելով ,
 Վաղանցուկ ոչ ոսկւով .
 Այլ ՚ի զքեզ տեսանել ,
 Սուրբ ըզսարսդ ողջունել :

Ձաւերակօք քո փարել ,
 Եւ զհարցս անդուստ ձայն լըսել .
 Եւ զնոցին հետս անանց ,
 Համբուրել գետնամած :

Հայաստանն քաղցր իմ Հայաստան ,
Ոգիքս յանունդ հալեցան .
Մինչեւ ցերբ ես 'ի քէն պանդուխտ ,
Սրտիս իմ երբ լըցցի ուխտ :

Ե .

Հայաստանն , անոյշ Հայաստան ,
Գու զոգիս լընուս համայն .
Գու խրախոյս , փառք իմ և վիշտ ,
Ցոր սիրտ իմ թըռանի միշտ :

Ես պատիւ , զինչ և զերկ ,
Թանդ , ըզուռնչ և սին զերդ .
Ի բազինդ արգադիր .
Կախեցից լիաձիր :

Մի լոկ խնդրեալ փոխարէն ,
Ձի ըզքեղ աչք իմ տեսցեն .
Ձի մի ցմահ անձկալից ,
Ձերդ սերկեան գոչեցից :

Հայաստանն , իմ քաղցր Հայաստան ,
Ոգիքս յանունդ հալեցան .
Մինչեւ ցերբ ես 'ի քէն պանդուխտ ,
Սրտիս իմ երբ լըցցի ուխտ :

ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՑՈՍ
ՆԱՌ-ՊԵՅ

ԱՊՏ ԻՒԼ ԱԶԻԶ ԽԱՆ

Համոռ ու սէնա օլ Խիւտայի դատիրէ ,
Քի սէմատէն ըւթֆ խլէտի ալէմէ .
Զիատարի էնտէր ճիհան քերէմրիդ ,
Թաճտարի սուլթան ԱՊՏԻՒԼ-ԱԶԻԶ-ԽԱՆ :

Շէհրի իգպայլ իլէ ատալէթքեարի ,
Օլտուն սէրիբ սալթանաթտէ էյեամի ,
Քի խուուպ պէնտի շէֆասթիլէ գոււլէրի ,
Բայէթ իտէր մէշագգաթտէն հէր պիրի :

Էյ շահիրտան քեաֆֆէմիլտէն եէք տիհան ,
Հադգ ազիդէ շիւքր իտէլիմ պի փայան .
Գըլսըն հիւսնի նսողար իլէ ֆիրաւան ,
Պէջլէ եէվմի ֆիւրու զայի սայեպան :

ՆԱԳԱՐԱԹ

Իմրանլիլթ պախշէնտէյի հադդ ճէլիլ ,
Շահըմըզըն իթսիւն էօմրիւնիւ թալիլ :

ՅՈՐԻՆԱՏ 4. Փ.

ԵՐԳԵԱՏ Ա. Յ.

Գ. ՏԱՐԵԿԱՐՁԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԺԱՄ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Հովիտ ծածկեալ 'ի ծոց լերանց,
Գողարիկ պատկեր իմ Հայրենեաց.
Երբորդ անգամ սիրոյ նուագ,
Քեզ դայ ձօնել Հայ պատանեակ:

Օ՛ն երգեցէք Հայկեան զուարթունք,
Սիրոյ է ժամն, դադրին արցունք:

Հրեշտակն Հայոց յերկնից սլանայ,
Նայուածքն երէն ժրպիտ շողայ.
Եւ անդ ժպտեն վերականգնին,
Համբ աւերակք Հայաստանին:

Հայկեան կուսանք Օ՛ն փութացէք,
Նորածին վարդըս սիրեցէք:

Փայլուն աստղեր ահա շողան,
Երբ հաշտութեան երկնից նըշան.
Հայկեանն փառաց՝ նոր զարդարել,
Հայկեան քընար՝ նոր երգք տաւղել:

Հայ պատանիք Օ՛ն ձայնեցէք,
Գողարիկ ձայնով ՕՐՍ օրհնեցէք:

Ո՛հ Հայրենիք ալ թող չի լան,
Մասեաց սարեր արձագանք տան.
Առ Եփրատէս, Տիգրիս գետեր,
Ո՛ւր կան թաղուած քաջաց ոսկերք:

Հայ ծերունիք վիշտ ձեր մոռցէք,
Մանկանցդ ճակտէն ըզ յոյս տեսէք:

ԱՐԱՀԱՄ Ե. ԱՅՎԱՅԵԱՆ

ԱՐԱՔՍԻ ԱՐՏԱՍՈՒՔԸ

Մայր-Արքայսի ափերով,
Քայլամուրր գնում եմ.

Հին հին դարուց յիշատակ,
Ալեաց մէջը պըտրում եմ:

Բայց նորա միշտ յեւլ յեղուկ,
Պղտոր ջրով եզերքին.
Դարիւ դարիւ խփելով,
Փախչում էին լալագին:

Արաքս՝ ինչո՞ւ ձկանց հետ,
Պար չես բռնում մանկական.
Դու դեռ ծովը չը հասած,
Սգաւոր ես ինձ նման:

Ինչո՞ւ արցուք յայտում են ,
 Քու սէք հոյարտ աչերից .
 Ինչո՞ւ արագ փախչում ես ,
 Այդ հարազատ ասերից :

Մի պղտորիլ յատակդ ,
 Հանդարտ հոսէ խայտալով .
 Մանկութիւնը քու կարճ է ,
 Շուտ կը հասնիս դէպ ՚ի ծով :

Վարդի թփեր թո՛ղ բուսնին ,
 Քու հիւրընկալ ասի մօտ .
 Մոխարները նոցա մէջ ,
 Երգեն մինչեւ առաւօտ :

Մշտադալար ուռիներ ,
 Սառ ծոցի մէջ քու ջրին .
 Ճկուն ոստըն ու տերեւ ,
 Թո՛ղ թաց անեն տապ օրին :

Ափերիդ մօտ երգելու ,
 Հովիւք թող գան համարձակ .
 Գառն ու ուլը քու վճիտ ,
 Զուրը մտնեն միշտ արձակ :

Մէջքը ուռցուց Արաքսը ,
 Փրփուր հանեց իւր տակից .

Ամպի նման գոռալով ,
 Էսպէս խօսեց յատակից :

«Խիղճիս , անմիտ պատանի ,
 Ներհըս ինչո՞ւ դարեւոր .
 Վրդովում ես նորոգում ,
 Իմ ցաւերը բիւրաւոր :

Սիրելի մահից յետ ,
 Ե՛րբ ես տեսել , օր այրին .
 Ոտից ց՛ գլուխ պճնուի ,
 Իւր զարդերով թանկագին :

Որի՞ համար զարդարուիմ ,
 Որի՞ աչքը հրապուրեմ .
 Շատերին՝ ինձ ես ատելի ,
 Շատերին՝ ես օտար եմ :

Իմ ազգակիր գեժ Քուռը ,
 Թէ և այրի ինձ նըման .
 Ըսարկօրէն տանում է ,
 Գայթակղիչի կուռ շղթան :

Բայց նա ինձ չէ օրինակ ,
 Ես Հայ հայիս կը ճանչնամ .
 Օտար փեսայ չուզելով ,
 Ես միշտ այրի կը մընամ :

Կար ժամանակ , որ ես էլ ,
Շքեղազարդ հարսի պէս .
Հազար ու բիւր պջրանքով ,
Փախչում էի փեերէս :

Յատակս պարզ ու վճիտ ,
Կոհակներս ոլորուն .
Լուսաբերը մինչեւ ցայդ ,
Զրիս միջին էր լողում :

Ինչս մնաց այն օրից ,
Ո՞ր ջրամօտ գեղերս .
Ո՞րը իմ շէն քաղաքից ,
Ո՞ր բերկրալի տեղերս :

Տուրբը ջրի ամեն օր ,
Իր սուրբ ծոցէն Արարատ .
Մայրախընամ ինձ սնունդ ,
Պարգեւում է լիառատ :

Բայց ես այն սուրբ ջրերով ,
Սուրբ Ակոբի աղբիւրին .
Պիտի ցօղեմ արտօրացն ,
Իմ ատելի օտարին :

Կամ կենսատու իմ ջրով ,
Ափերիս մօտ կրկզած .

Իր աղօթքը կատարէ ,
Վարս կամ սրբելահն հոտած :

Մինչ իմ որդիք (նձ գիտէ) ,
Ծարաւ , նօթի , անտէրունչ .
Օտար աշխարհ յածում են ,
Թոյլ ոտքերով կիսաշունչ . . .

Հեռուն հեռուն քշեցին ,
Բնիկ ազգը իմ Հայկեան .
Նոցա տեղը ինձ տուին ,
Անդութ խուժանըն Պարսկական :

Դոցս համար զարդարեմ ,
Իմ հիւրընկալ փեերը .
Եւ կամ դոցս հրապուրեմ ,
ձպռոտ , պլշած աչերը :

Քանի որ իմ զաւակունք ,
Էսպէս կու մընան պանդուխտ ,
Զիս միշտ սգաւոր կը տեսնէք ,
Այս է անխաբ իմ սուրբ ուխտ . . .

Էլ չխօսեց Արաքսը ,
Յորձանք տուեց հահագին .
Օղակ օղակ օձի պէս ,
Առաջ սողաց մուրդին :

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Մանկութեան օրեր, երազի նման ⁽¹⁾,
Անցաք գնացիք, այլ չէք դառնալու.
Ո՛հ դուք երջանիկ, ո՛հ անհոգ օրեր,
Ընդունակ միայն ուրախացնելու:

Ձեզանից յետոյ եկաւ գիտութիւն,
Իւր ծանր հայեացքով աշխարհի վերայ.
Ամեն բան ընկաւ մտածութեան տակ,
Բոպէ չըմնաց ազատ կամ ունայն:

Գիտակցութիւնը յաջորդեց սորան,
Ազգի վիճակը ծանրացաւ սրտիս . . .
Ապոլլոն տուեց ինձ իւր քնարը,
Որպէս փարատիչ տրտում ցաւերիս:

Աւանդ, այդ քնարը իմ ձեռքում հնչեց,
Նոյնպէս լալազին, նոյնպէս վշտահար:
Ինչպէս իմ սիրտն էր, իմ զգացմունքը,
Ուրախացուցիչ չի գտայ մի՛ լար:

Ես այն ժամանակ միայն զգացի,
Որ այդ ցաւերից ազատվելու չեմ.
Որչափ իմ ազգս կը մնայ ստրուկ,
Օտարների ձեռք անխօս տխրադէմ:

(1) Տես Հիւսիսափայլ. 1859 թիւ 9.

Մանկութեան օրերս ինչո՞ւ այդպէս շուտ,
Թուաք գընացիք անդարձ յաւիտեան.
Եւ այն ժամանակ անհոգ ու ազատ,
Կարծում էի ինձ աշխարհի իշխան:

Տերութեան շղթան ինձ զգալի չէր,
Եւ ոչ բռնութեան անգութ ճանկերը.
Ձեզանից յետոյ ծանրացան նոքա,
Ո՛հ անիծում եմ ես այս օրերը:

Լուռ կաց դու քնար, այլ մի՛ հնչէր ինձ,
Ապոլլոն, յետ առ դարձեալ դու նորան.
Տո՛ւր մի այլ մարդու, որ ընդունակ է,
Զոհ բերել կեանքը սիրած աղջրկան:

Ես պիտի դուրս գամ դէպ ՚ի հրապարակ,
Առանց քնարի, անզարդ խօսքերով.
Ես պիտի դռչեմ, պիտի բողբոջեմ,
Խաւարի ընդդէմ պատերազմելով:

Ներկայ օրերում տը ինչ սեւ քնար,
Սուր է հարկաւոր կտրիճի ձեռքին.
Արիւն ու կըրակ թշնամու վերայ,
Այս պիտի լինի խորհուրդ մեր կեանքին:

Թո՛ղ պատգամախօսը հնացած Գէլֆի,
Իւր եռոտանու վերայ փրփրի.

Թող միջին դարու գաղափարներով,
Ամբոխը խաբել ճգնի աշխատի :

Թող նա թարգմանէ զրպարտութիւնը,
Թող մխիթարուի ծովի ափերում.
Մենք ազատութեան ենք միայն թարգման,
Միայն այս խօսքըս ունիմք բերանում :

Ո՛վ Հայր, ո՛վ դու Հայր, որ երկնքում ես,
Խընայիր թշուառ մեր անտէր ազգին .
Մի տար զո՛հ գնալ թշնամիների,
Նա ալ չէ լսում Գեղֆեան հարցուկին :

Կան Իննասէլ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԻՆԱՆՅ

ՀՐԱԺԵՇՏ

ՔԱԶԱՍԻՐՏ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ

Մեր Հայրենեաց փափուկ հողեր,
Արեան գետակ են դարձուցեր .
Եւ այն դաշտերն Ազատութեան,
Թշնամեաց սուրբ կը շողշողան :

Բռնաւորին սեւ թեւոց տակ,
Քանի՛ դարեր հեծենք թշուառք .
Արիւն արցունք գիշերն ամեն,
Հերիք իջան մեր աչքերէն :

Քաշած աղէտքըս ալ կը բաւեն,
Վրէժխնդրութեան հրաւէրը հնչեն .
Ալ չեմ կրնար շղթայից տակ,
Գերի տեսնալ իմ քորքն ու եղբարք :

Այսօր ինձի թող օր մ'ըլլայ,
Յաղթանակի և կամ մահուան .
Գերի մնալէն քաղցր է ինձ ո՛հ,
Հանգչիլ փառօք նախնեացս 'ի հող :

Զի ո՛րն արդեօք իմ հայրերէն,
Հանգիստ մահուամբ լուռ ննջած են . . .
Այլ պատերազմ և յաղթանակ,
Միշտ թողուցին մեզ յիշատակ :

Օ՛ն խաչանիշ դրօշովս փութամ,
Հայրենավրէժ 'ի պատերազմ .
Վատ ազգերուն գահն կործանեմ,
Եւ յաղթական նըւագս երդեմ :

Զի խրատուսեն իմ Հարց ստուերք,
Ազգիս շղթայք ալ խորտակել .
Իմ Հայրենեաց քաղցր ապագան,
Արտիս կուտայ յո՛ք քաջութեան :

Այո՛, հոն անդ մահն ինձ քաղցր է,
Ազատութեան երբ փողն հնչէ .

Հան զոհուեցան շատ մեծ քաջեր ,
Պարզել յեթերս ազատ դրոշներ :

Հոն թշնամւոյն արիւններով ,
Իխականց վրայ անջինջ դրրով .
Իմ Հայրենի փառքըն դրոշմեմ ,
Եւ իմ ճակատս անոնց ցուցնեմ :

Բայց Աստուծմէ այս կը խնդրեմ ,
Որ օր մ'ուրախ սրտով տեսնեմ .
Ազատութեան յաղթանակով ,
Վերագարձն իմ սուրբ հարցըս քով :

Ա.Ռ

ԱՍՏՂԸՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

Մեր սիրուն հայրենեաց ,
Բեւեռը շողշող .
Մեր սիրուն քաջազանց ,
Աճիւններն ցարդ հսկող :

Պայծառ աստղ որ այժմիկ ,
Լոյսդ կ'ընես թափանցիկ .
Մինչեւ Հայ պանդխտոց ,
Սրտերուն կուտաս բոց :

Ո՛վ քաղցր Յոյս , դու մխիթար ,
Տարագիր Հայոցս թշուառ .
Ի՛նչ աշխոյժ նոր 'ի նոր ,
Ի՛նչ աշխոյժ ողբւոր .
Կարծարծես սրտերնուս ,
Ո՛վ Հայոցս միակ Յոյս :

Չէ՛ , ալ չվհատինք բնաւ ո՛վ Հայեր ,
Մեզ քաջալեր են Յոյս և ժամանակ .
Չէ ալ չվհատինք բնաւ ո՛վ Հայեր ,
Ժամանակին հետ յառանջ ընթանանք .
Յառանջ ընթանանք , հոն ուր հրաւէր ,
Հրաւէր կարդան մեզ նախահարց աստղեր :

Թէ Հայկայ որդիք եմք ,
Թէ Հայկայ արիւն կրեմք .
Ամէնքս ալ 'ի սուրբ սէր ,
Հայրենեաց 'ի նուէր .
Քաջ որդիք պանծալի ,
Ըլլամք միշտ արժանի :

ՊԱՐԵՐԳ

Հայկազունք պար բռնենք ,
Թեւ 'ի թեւ օն ելնենք .
Յնծութեան ձայներով ,
Եւ զուարթ երգերով :

Ձի ահա 'ի նոր բաղդ,
Չայն կուտայ երկինք արդ.
Ի սուրբ կոչում ուխտեմք հաստատ,
Անձնուէր գոլ պատրաստ :

Ս. Պ. Պ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Յ Ա Ղ Թ Ա Ն Ա Կ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Մինչդեռ գիշերոյ խաղաղ թագուհին,
Յարձաթեայ կառայն ժպտէր զուարթագին.
Ի բարձանց Երկինից սիրոյ հրեշտակներ,
Մեզ կը սփռէին դափնեայ պսակներ :

Բանդուռներն երգէին զվեհն Ազատութիւն,
Որ մեզի բերէր փրկութեան ողջոյն .
Պճնէին ծաղկամբք դամբանքն լրուին,
Ո՛ւր Հայ դիւցազանց ոսկերքըն հանգչին :

Երկնքէն ժպտին պողպատաշուն աստղեր,
Երբ կը ծածանին Հայոց դրոշակներ .
Ազատ Մասիսի լեռանց ծայրերէն,
Հայրենահրաւէր ձայներ կը հնչեն :

Դժոխոց դռներըն խորտակելով,
Վարդան և Մեսրոպ 'ի վեր վազելով .

Կանգնեն յաղթանակ պերճ Ազատութեան,
Վերանորոգեն փառքեր Հայութեան :

Ո՛հ ինչպէս հրճուին Հայոց զաւակներ,
Մինչդեռ կը տեսնեն նախնեաց հին փառքեր .
Լուռ կրնայ մնալ մեր սիրուն քրնար,
Մինչդեռ Աստղըն Հայկայ շողայ լուսավառ :

ԱՐՐԵՆԱՄ Թ. ԱՅՎԱՋԵԱՆ

ՊԱՆԴՈՒԹ

ՆԻ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ

Մինչ հայրենի զուարթ յ'ափանց տարագիր,
Պանդուխտն թշուառ հեծէ յաղէտս տրտմալիր .
Միայնութիւն սուգ և հառաչք անդադար,
Նա յուսաբեկ դիտէ օտար 'ի յաշխարհ .
Բիւր սփոփանս ազդեն 'ի սիրտ թշուառին,
Արմենուհւոյն աչերն 'ի գութ երբ ժպտին :

Ո՛հ, մինչնախնեաց թշուառութեան յիշատակ,
Բերէ 'ի տես ըզթշնամւոյն յաղթանակ .
Աւերակայ ահեղ բեկորք տխրական,
Եւ մահաբոյր ցուրտ դամբանաց տեսարան .
Նկուն վիճակ եղբարց, սուսերն անխնայ,
Թէ պանդխտին չը թողուն յոյս դուզնաբեայ :
Բիւր սփոփանս ազդեն յայնժամ, և այլն :

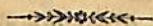
Թէ չարաշուք բաղդին 'ի ձեռս խաղաղիկ ,
 Վճիռ անդարձ են միշտ նմա ողբ լալիք .
 Ճնշիլ ընդ ցաւօք, ծիւրիլ յանձուկ հայրենեաց,
 Մինչ սգաւոր յաւարտ աւուրց իւր կենաց :
 Բիւր սփոփանս ազդեն 'ի սիրտ , և այլն :

Գարուն զուարթ հէք մահացուաց այցելու ,
 Ոչ Պանդխտին թուի այնքան կենսատու .
 Արմենուհւոյն քան զմիմունջ դողդոջուն ,
 Որ 'ի կիթաւ երգէ զՍէր զուարթուն .
 Առոյգ 'նդ հուպ յարուցեալ յողբոց տխրա-
 նուէր ,

Գոչէ սրանդուխտն “ Երկնազգեցիկ է քոյդ
 Սէր ” :

Բիւր սփոփանս ազդես 'ի սիրտ թշուառիս ,
 Արմենուհիդ , մինչդեռ 'ի Սէր դու ժպտիս :

Ռ. Կ. ԹԵՆՍԵ

Մ Ա Ր Շ

Մնացես բարեաւ սէր իմ սէր ,
 Հրաւէր մարտին որոտաց .
 Թէ չեմ քաջաց ես ընկեր ,
 Չրկայ բաժին ինձ փառաց :

Մի լար հոգւոյս իմ հատոր ,
 Գուցէ դառնամ ո՛հ մի լար .
 Թ'անկայց մարտին ես 'ի դու ,
 Տեսցուք յերկինս մէք զիրեար :

Եղբայրադաւ չէ նախանձ ,
 Որ բորբոքեալ յիս վառի .
 Ի սուրբ հողոյ Հայկազանց ,
 Բառնամ զլուծ օտարի :

Ա Ս Տ Ղ Ի Կ Ն

ՀԱՅ ՈՅ

Մուսայք Մասեաց ելէք 'ի դաշտ ,
 Հայել Հայոց յԱսողիկըն հաշտ .
 Ի դաշա , յորում սիրով Հայեր ,
 Կարգան փառաց հըրաւէր :

Տեսէք Հայոց տանն հորիզոն ,
 Կոյս մի չըքեղ և ըղգօն .
 Աչք վառվռուն , դէմք գեղանի ,
 Հայուն սիրով նա ժպտի :

Կեցցէ միշտ յաւէրժ ,
 Կոյսն զուարթուն .
 Վատին 'ի վըրէժ ,
 ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ :

Տեսէք յաջմէ բոց սիրալոյս ,
Վառենք պատրոյկ սրտերնուս .
Եւ 'ի ձախմէ սիրոյ դբօշակ ,
Հայեր մոնանք անոր տակ :

Ժամանակին խորէն անբաւ ,
Կուսին մասն էր երեւեցաւ .
Յրուեց մտաց ամպեր մթին ,
Բացաւ սիրոյ սեղ ուղին :

Կեցցէ միշտ յաւերժ ,
Կոյսն զուարթուն .
Վատին 'ի վրէժ ,
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ :

Հայեր յառաջ , նենգ ոխ 'ի բաց ,
Կուսին երնենք արդ 'ի յայց .
Եղբայր եղբօր ձեռք սիրտ տուած ,
Համբոյր մի տանք սիրազգաց :

Կ'աց Հայ աստղիկդ , կ'աց անսասան ,
Շնորհիւ Վեհին Օամանեան .
Եւ քեւ կեցցեն մանկունք Հայոց ,
Ի սիրարձարձ քոյին ծոց :

Կեցցէ միշտ յաւերժ ,
Կոյսն զուարթուն .
Վատին 'ի վրէժ ,
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ :

Մ. Մ. ԹԵՍԻՏԻՆՆԵ

Հ Ր Ա Ճ Ե Շ Տ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

Յաւարտ առաջին եղանակին

ԵՄԲԵԱԿՆ

Մինչ ծովամած կան 'ի խշտիս արփւոյն սլաք
բոցեղէն ,
Եւ սեւանկար ամպոց ծածկոյթ զաչկունս երկ-
նից սքօղէն .

Արդ գիշերայն ,
Մինչ լեւեայն .
Նիրհէ բնութիւն ,
Օ'ն մեք համբուն :

Ըզմանկական մեր շրթնեկաց ,
Պարզեալ ըզծիրս յերդ նուագաց :

Ի սոյն ատեան , ուր բիւր մատեան ,
Ժամանակին գան յերեւան :

Եւ ուր անցեալն 'ի հայելուջ ,
Ի Ներկային խուսափի 'նչ :

Օ'ն մեք զերկնից սքանչելիս ,
Գեղգեղելով 'ի դրուատիս :

Երբեմն զուարթ ,
 Վեհ ակնարկինք՝ ողջ 'ի սեաւ .
 Յայտնեն մեզ արդ ,
 Ըզտխրալին «մնայք բարեաւ» :

ԱՌ ՅՈՅՄՆ

Օրհնեալ ես Յոյս ջահեալ յերկնից ,
 Որ ըստփեա զսիրտ տրտմալից .
 Եւ զտխրանաց խաւար սնկոյս ,
 Փոխեա խնդից 'ի յարշալոյս :

Դու հրաժեշտիս 'ի տխուր ժամէն ,
 Մեզ խոստանաս ըզդարձ անդրէն .
 Զուարթ աւուրց յորս Քեւ ցնծան ,
 Դըրունք Յարկիս ասպնջական :

Ի Յոյսդ անլթթար ,
 Ժպտեսցուք մեք 'ի յար .
 Զի ուխտեմք մընալ ,
 Ի գիրկդ հիւրընկալ :

Քեւ առցուք խրախոյս ,
 Քեւ մեք ջահալոյս .
 Քեւ առցուք խրախոյս ,
 Ո՛վ քաղցրիկ մեր Յոյս :

Ե. Մ. ՄԷԼԻՔԵԱՆ

Ի ԹԱԳԱԿՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՐՂԱՏԱՅ

ՅԵՏ ԲՈՆԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՍԱՍՆԵԱՆ

Յազատն 'ի վեր 'ի Մասիս ,
 Արիք որդիք Հայկեան .
 Յրուեալք 'ի մի խումբ պարու ,
 Բառից հողմոց փող աղդու՝
 Յաստուածախրախոյս ձայն :

Նախնի կամար բազմերփեան ,
 Ահա պատի զնովա՝
 Ամարնոպայոյ մըրբըկաց ,
 Հաշտարան պատերազմաց .
 Տարիալին ցոլացաւ :

Չայն որոտաց ձայն ահեղ ,
 Խորանաձեւ յարկէն .
 Արիագունդ տուն Հայկայ ,
 Զտապալեալ գահիդ արքայ .
 Վերականգնեմ անդրէն :

Երդուեալ յաղեղն երկնաձիր ,
 Բարձի զբաղդ ձեր 'ի միտս .
 Թաթ ձեր յեթեր սըլացաւ ,

Հակառակորդըն սուղաւ .

Վայր սանդարամեսու :

Դիւցազանց սլար թորդոմեան ,
Տըխրազգեաց յ'եղիսեանս .
Ըզըրթագոյն դիմաց մէգ ,
Յաստեղաց բոց վառին շէկ .
Յաւեանաց հրաւիրանս :

Արդ իմ արի սպառաղէնք ,
Տուք կայթս հոկոցաբայլ .
Դաշտք 'ի սլըղինձ բոցասցին ,
Լերինք 'ի նշյլ շխացին .
Զոկատիցդ , 'ի զեռալ :

Ահա ձեզ Հայկ երկնաձեմ ,
Հայր ձերում բանակի .
Ասպարափակ հովանեաւ ,
Զձեօք 'ի բարձանց փարեցաւ .
Անթափանց նիզակի :

Խուժք սլար առեալ զարբայիւ ,
Զօրավարք Արամայ .
Բոլորեցէք համերամ ,
Պսակ փառաց անթառամ .
Կեցցէ Տրդատ մեր արբայ :

Բ Ն Ա Կ Ա Ն Օ Ր Է Ն Ք

ԿՍԾ

ՃՇՄԱՐՏԱՆՄԱՆ ՊՏՈՒՂ ԵՐԵԻԱԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

Յաւուր միում մէկ քարահատ ,
Գնաց գործիքով յանապատ .
Որոնելով՝ դտաւ մէկ քար ,
Որ վասն արձանի էր յարմար :

Սկիզբն արար նրան տաշել ,
Այս կողմից միւս կողմ քաշքաշել .
Երբ որ քարըն յոյժ նեղացաւ ,
Կամաւ Տէրէն լեզու ստացաւ :

Ասաց քարհատին , սլ տգէտ ,
Ի զուր են քեզ կոչում վարպետ .
Ընդէր ես չարչարում դու զիս ,
Ինձանից ինչ շինել կուզիս :

Քարհատն տուաւ պատասխան ,
Թէ՛ սրբան որ արարածք կան .
Ամենեքեան են պարտաւոր ,
Լինիլ աշխարհին հարկաւոր :

Իսկ դու անկեալ ես աստ անշահ ,
Իբրեւ յամսուեցեալ ազահ .
Աստուած սլ ստեղծ անշահ բան ,
Որ յաւերժ անսխտան մնան :

Վասն որոյ՝ երբ որ քեզ տեսայ ,
Ինքըս ինձ խորհիլ սկսայ .

Որ քեզնից մէկ արձան շինեմ ,
Քաղաքի հրապարակն գնեմ :

Յայնժամ քարի պէս անլեզուն ,
Իբրեւ լուսաւորեալ գիտուն .
Ասաց . յիմար , գնա՛ բանիդ ,
Զուր նեղութիւն մի տար ջանիդ :

Առաջ քեզ շինի պիտանի ,
Գու ես գլուխ անպիտանի .
Քանզի արարածք ամենայն ,
Իրանց նախկին դրութեան կան :

Միայն մարդըն իւր չարութեամբ ,
Իսկն ասեմ , յոյժ տգիտութեամբ .
Յաւէտ խոտորնակ հակելով ,
Բնական օրէնքըն քակելով :

Ստեղծողըն ստըջացոյց ,
Իւր երկար կեանքը կարճեցոյց .
Նախ կատրէին ամբս հազար ,
Այժըմ՝ հարիւր ամ էլ դժուար :

Թէ մարդն կեանք ունիլ կարէ ,
Վասն զի միտքըն տկար է .

Քարահատն՝ երբ այս լսեց ,
Քարին աղաչել սկսեց :

Թէ արի՛ , ինձի ուղորմի՛ր ,
Ասածներիդ միտքը պատմի՛ր .
Մի՛թէ՛ մեր կենաց կարճութեան ,
Պատճառն է՝ օրէնքն բնական :

Այո՛ , պատասխան ետ քարն ,
Մարդից խելք է տավարն .
Կամ իւրաքանչիւր անբանն ,
Թռչունն՝ ձուկն՝ գաղանն :

Տարին մէկ ընդ իգականի ,
Պտղաբերութեան սէր կանի .
Իսկ դուք դարձուցիք զայն՝ ՚ի խաղ ,
Թէ ծեր և թէ տըղայ մատաղ :

Գիշեր՝ ցերեկ միշտ անդադար ,
Նրանով էք անում մադար .
Էնքան ճնշվում էք՝ թալկանում ,
Մինչ ձեր նիւթըն ջուր է դառնում :

Մին պտուղ որ ջրից լինի ,
Նորա կեանքըն ինչ կու լինի .
Տասն , քսան կամ երեսուն ,
Քառասուն , յիսուն կամ վաթսուն :

Ահա՛ տեսեր , որ ազգ մարդկան ,
է անբանից գլուխ անբան .

Իսկ դու կամիս զիս տաշելով ,
Յայսկոյս յայնկոյս քաշքաշելով :

Կանգնել հրապարակի մեծ արձան ,
Որ ինքդ ես կոճղ անպիտան .

Լաւ նայիր սերմանահանին ,
Տէս՝ ո՞րքան զգաստ է բանին :

Որ միշտ ցորենի լուերն ,
Կընտրէ , ո՞չ թէ որդնակերն .

Վասն զի սերմըն որդնակեր ,
Ո՛չ կարէ լինիլ պողաբեր :

Նոյնպէս թու լացեալ նիւթ մարդկան ,
Պտուղ կուտայ նուաղական .

Զի լրացած հարիւր տարին ,
Կը մնայ կենաց ճանապարհին :

Թէ կատարէք կարգն բնական ,
Կապրէք որպէս Մաթուսաղան .

Սէյեադ ՚ի զուր մի բարբանջել ,
Մարդից ինչ կամիս պահանջել :

1858 մայիս 25

Ի Վայոց-Չորն Հայոց

Նուաղեալ կենաց իբրեւ յոյս ,
Մութ և տխուր ես ո՛ կոյս .

Ել ել լուսին , ո՞չ և դուն ,
Սիրտ մի ունիս զգայուն .

Ազգ մի թշուառ Հայրենիք ,
Որ քոյ առեր ես զամպիկ :

Բնութիւն գեղոյդ երածիշտ ,
Քեզ աստեղաց հոյլք նածիշտ .

Ի՛անհուն սիրուն ժըպիտ մի ,
Կարգեց դշխոյ զքեզ երկնի .

Յօղէ նշոյլդ ակրանոյշ ,
Պանդուխտ հոգւոյս ցաւոց բոյժ :

Ո՛հ վշրեցան սիրտս ու քնար ,
Ես ալ քեզի պէս զաշխարհ .

Պանդուխտ քայլով չափեցի ,
Մաղկունք ծըլին սոսկ քեզի .

Զեկաւ զեփիւռ մ՛անուշիկ ,
Շոհեւ իմ դէմքս յուսալիք :

Հող մ՛ունէի Հայրենի ,
Դըրախտ շքեղ աշխարհի .

Աւերակացն արդ պահպան ,
Քիւրսն և անոր հրացանն .

Յուշուր ժանտից , ս'լուսին .
Զաղիր ոսկերք Վասակին :

Ազգ մ'ունէի այն Հայն էր ,
Որ երկրիս վրայ տարուբեր .
Կ'երթար օտար ազգերէն ,
Մուրալ լիղու և օրէն .
Հուսին , ցուցուր Գու հայուն ,
Փառքն իւր նախնեաց շիրմերուն :

Սիրտ մ'ունէի , ան Կոյսն էր ,
Որ իմ հոգիս էր գրաւեր .
Ծաղկէ հասակ ծաղկի դէմք ,
Հուր աչքն առին շիրմաց վէմք .
Մեր պանդուխտն ալ , լուսին ,
Գու այցելու ել շիրմին :

Ս. ԼԵՐԻՄԵԱՆ

ԱՔԼՈՐՆ ԾՆԱԻ ԶԱՔԼՈՐ

Ի հանդէպ « Ա'իս , Յովհաննէս վարդապետ .
բնչ անեմ ձեր աքլորին » յԱզրգ Շիրինէ սասցելոյն .
Նստիր , Շիրին , ստեմքեզ . մէկ օր մեր տան
թարբումը ,
Մէկ Այսմաւուրք ճարեցի հին գրքերի կար-
գումը .

Էս պատմութիւնս կարգացի աքլորների վար-
բումը ,
Ծափ զարկի ծիծաղեցայ զարմանք մնացի աք-
լորին :

Բայց ինձ հաւատան Շիրին , բովանդակ մէջ
աշխարհին (1) ,
Բաց յԱստուծոյ՝ մարդ չգիտէ աքլորիս ծնած
տարին (2) .

Ադամ երբ որ ստեղծաւ , սա տասնուհինգ
տարուան էր ,
Նոյն երբ տապան մտաւ , սա փղից մեծ հայ-
վան էր :

Աշտարակի շինութեանն հազար սա նարդի-
ւան էր ,

Մովսէս գրեց , հաստատեց թիւ ու տարի աք-
լորին .

Յիսուս տարին մէկ անգամ նստած տեղէն կը
խաղար ,
Կուկլուկուկու կանչած ատեն՝ երկինք գետին
կը դողար .

Ովկիանոս ծովի մէջ ծրնկներէն ցած կ'լողար ,
Ահագին էր տեսութիւնն զարհուրելի աքլորին :

(1) և (2) ամենայն տողին վերջնումն կրկնեա զայստիկ տողս :

Տեքն սիրուն , գեղեցիկ , ոսկեթել զուժաշի
պէս ,

Փառք ու պատիւն աւելի Մըսրբ նստած Փա-
շի պէս .

Պոչու մը կա՛ր գերաններ՝ Սողանլուոյ մէշի պէս ,
Բողոր գաղանք՝ անասունք էին գերի աքլորին =

Աւուր մէկը չափեցի կանգնած աեղէն դար
ի վար ,

Ոտէն մինչեւ կտուցը երեք վերստէն աւել էր՝
Քըճէճ ըրած առենը , սարեր՝ ձորեր կ'աւերէր ,
Խեւք չէր հասնիր հաստափոր՝ խոր ծերունի
աքլորին =

Աքլորիս գլխի վրայ քերած ու քար հանեցին ,
Տասն տարի բանեցան հազիւ մէկ բերդ շինե-
ցին .

Կակարթի քեսարթերումն մեծկած թօփեր հա-
նեցին ,

Վայ կու գար էն բերդին որ չէր խոնարհիլ աք-
լորին =

Փորու մը՝ թէլցու էին , մեծ բեարվանն էր
Խանի պէս ,

Կիսէն շաար մնում էր խարաբա վրանի պէս .
Ուների հաստու թիւնն էր ձիթհանքի դերանի
պէս ,

Ամեն բանն էր կարգէ դուրս այս անճոռնի
աքլորին :

Աշխարհս երբ որ բաժանեց մեծ թագաւորն
Վաղարշ ,

Աքլորս՝ ոտով գլխով վանքին ելաւ բաժին մաս .
Էլ միածնայ ամբարից , Ատուճոյ օր , ճաշէ ճաշ ,
Կուտ կուտային ութ սումար խաշած դարի աք-
լորին :

Երբ որ ինձ նոր վարդապետ , տարան ձեռ-
նադրեցին ,

Գիր՝ կտակով միաբանք աքլորս ինձ յանձնեցին .
Երբ Մկրտիչ վարդապետը Տնտեսապետ կար-
գեցին ,

Շատ ժլատ էր , վայ եկաւ ծեր խղճալի աք-
լորին :

Աքլորս այսպէս քչտիկեր քանի մ'տարի ապ-
րեցաւ ,

Ամէն աւել թեւ կախած՝ կուտ ու ջրէն կրա-
րեցաւ .

Յանկարծ այս առաւօտուս չուտեցաւ՝ սատ-
կեցաւ ,

Քիչ մնաց՝ որ առէի , Տէրն ողորմի աքլորին =

Շուտով մեր սպասաւորք հարիւր մշակ բըռ-
նեցին ,

Ամենքն առան մէկ մէկ ու թ փըթանոց սուր
կացին .

Մինչև հիմա հազիւ թէ յստակեցին՝ ջարդե-
ցին ,

Կշռեցին , հազար փութ եկաւ կաշին աքլորին :

Բժիշկներն ինձ ասացին . աքլորէն ո՛վ որ ուտէ ,
Համ՝ ծերութեան , համ՝ ցաւի ամեն կերպով
օգուտ է .

Միտք արի յիմարի պէս , թէ չ՛առնեմ ինձ ա-
մօթ է ,

Կանչեցի միաբանից անվորձ ճաշի աքլորին :

Առաւօտէն մէկ մշակ ձեռքը սուր սաթը մը
առաւ ,

Աքլորէս մէկ հօխա միս ծեծելով՝ հողին ելաւ .
Պէտք էր՝ որ քոֆթա լինէր , վերջը չոր կաշի
գարձաւ ,

Բարկութենէս քիչ մնաց՝ որ թքէի աքլորին :

Վանքի աչու՛ն ասացի . եահնուցու լաւ միս
հանէ ,

Ասաց . է՛ն լաւ կտորը խիստ թթուած ու տըս-
համ է .

Էս էլ կացին չի՛ կտրէ , ահուայ երբ կարնայ ծամէ ,
Վախտին ուրիշ միս ճարէ՛ , յոյս մի անիր աք-
լորին :

Յոյսս կտրած աքլորից՝ ոչխար ու գառ մոր-
թեցի ,

Բովանդակ միաբանից ճաշ տուեցի , ճամբեցի .

Դարձայ՝ տխուր նստեցայ , շատ բարակ մտա-
ծեցի ,

Թէ աշխարհումս կայ արդեօք , մարդ արժանի
աքլորին :

Միտքըս ընկաւ , որ ես քեզ գառ խոտացեր
եմ , Շիրին ,

Արի՛ , գառի փոխարէն հաճոյ եղի՛ր աքլորին .

Կաշի տո՛ւր դարբաղներին , պօրձիկն աթտարին ,

Միտք ծախէ՛ սապօնչոյց , հախէն արի՛ աքլորին :
Ա . Վ . Ա . ՀԱՅ . ԿԱՌՈՒՅԿ

ԱՊՏ ԻՒԼ ԱԶԻԶ

Նուրու ֆէրրի միհրու՛մահըն ,
Բույի մայի Խաքի բահըն .

Է՛յ Շահինշահի բերէմքեար ,
Սատելթ տիր պարի կեահըն :

Օլտու կե՛ծնիւլէր քիււչատէ ,
Խալքի ալեմ հէփ սէֆատէ .

Ձէյս ու զկնէթին կեօրիւլէր ,
Սայէյի պէհձէտ ֆէզատէ :

Բաքս իտէր կէօքտէ մէլէքլէր ,
Միւսթէճապ օլտու տիլէքլէր .
Իշպու տեվրի նեվզուհուրի ,
Կէօրմէմիշ շէշմի ֆելէքլէր :

Էյ շէհի սահիպ աթայա ,
Մաղհէրի թէվֆիդի ալեա .
Իտէր պիւր բուզըն հեզար սալ ,
Եուսթիլէ հազրէթի Մեվլա :

Մագպրամթ

Պուլտու տէվրի էմնիւ էման ,
Սայէյի լութֆուէն'լա ճիհան :

Յորպրայի

Էյ Խիւտալէնտի ճիհան ,
Վէյ շէհին շահի զէման .
Էրմէնիան միլլէթի ,
Լութֆուէն իլէ շատիւման :

Մաղմէյայի խօշ նեվա ,
Շէմշիւ պիւլպիւլ տէր հալա .
Փիւր թէրէննիւմ իլլէմէք ,
Արզու իլլէտիք Շահա :

Ճանի ալէմնին , սանա ,
Ճանըմըզ օլտուէն ֆէտա .
Հիւմնիւ էնզարըն պիլդէ ,
Քիմիայի պի պէհա :

ՅՐԻՆԱՅ Հ. Դ.

ՆՐԳԵԱՅ Ա. Թ.

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՅԱՐԵԴԱՐԶ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ ԶԱ

Ողջոյն քեզ ո՛ր դաշտ և սիրուն ափունք ,
Ուր այսօր սիրով խմբին Հայկազունք .
Հարց Հայաստանեայց սրբազան աճիւնք ,
Թո՛ղ ցնծան Հայոց ՚ի սուրբ միութիւն :

Հէգ Հայաստանի եմք մեք զաւակներ ,
Հայեր զձեզ հոս հոս կոչողն է Սէր .
Եւ Հայրենիք սուրբ Հայրենիք :

Հրէշտակն Հայկազանց ,
Հոս կը սաւառնի .
Յառանջ , պսակաց ,
Ճակատք արժանի :

Սահմանադրութիւն ,
Սահմանադրութիւն .
Յորչափ մնայ երկիրս և դ՛ու ,
Կեցցէս :

Առ հայրենեաց սէր ,
Որդիք անձնանուէր .
Ի շինութիւն տանն Հայկազանց ,
Կեցցէն :

Ոգին միութեան ,
Որ զմեզ միաբան .
Հոս գումարեց սիրոյ հանդէս ,
Կեցցէ :

ՆՇԱՆ ՁՈՂՐԱԳԵԱՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ի ՉՈՐՐՈՐԴ ՑԱՐԵՊԱՐՁ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ո՛չ զուարթ դարուն , ո՛չ օր մի սիրուն ,
Եկաւ ու պարզեց մեզ այգն Հայութեան .
Որ գեղածիճաղ ժպտէր ինդագոյն ,
Քան սուրբ արշալոյս Սահմանադրութեան .

Որ առաւօտեց Հայոց սրտերուն
Սէր և Միութիւն :

Ո՛չ Արարատայ աւերակներէն ,
Սիրալառ արեւ ծագեց կենսական .
Ո՛չ Մասիս հնցած ծերուկ ծոցերէն ,
Քան զանբիծ արեւ Սահմանադրութեան .
Որ ելաւ ծագեց Հայոց սրտերուն
Սէր և Միութիւն :

Յայն արիւնաներկ վայրերն ուր մէկիկ ,
Մէկիկ անկան փառօք Հայոց ազգութեան .
Ո՛չ շնչեաց հովիկ մի սրտազովիկ ,
Քան զանոյշ զեփիւռ Սահմանադրութեան .
Որ հեշտիկ փչեց Հայոց սրտերուն
Սէր և Միութիւն :

Ի գլխակորիկ շուշանիկն ու վարդ ,
Որ ՚ի սրբապատ հովիտն Աթինեան .
Ո՛չ երգեաց բնաւ թռչնիկ մի զուարթ ,
Քան սիրուն տխակ Սահմանադրութեան .
Որ իջաւ երգեց Հայոց սրտերուն
Սէր և Միութիւն :

Ի պաղուկ լերանց ձիւնապատ ծայրէն ,
Չ'իջան առուակներ արծաթանման .
Ո՛չ վճիտ գետեր հեգիկ խոխոջէն ,
Քան զովուկ նեկտար Սահմանադրութեան .
Որ վաղեց յորդեց Հայոց սրտերուն
Սէր և Միութիւն :

Գարուն է եկեր Հայութեան 'ի դաշտ ,
 Ծլեր ու ծաղկեր Սէրն ու Միութիւն .
 Ում Ստուած վերէն ժպտելով 'ի հաշտ ,
 Տուաւ պարգեւեց Սահմանադրութիւն .

Որ նա պիտի տայ Հայոց սրտերուն
 Կեանք ու զօրութիւն :

Ս. Հ. ՅԵԼԵԿԻԱՆ

ՊԱՐԵՐԳ

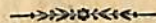
Ո՛հ ի՛նչ անուշ ի՛նչ գեղեցիկ ,
 Մեր Հայրենեաց զեփիւռիկ .
 Շնչէ զուարթ մեր սրտերուն ,
 Տալով աշխոյժ զօրութիւն :

Առ ինքն կոչէ զմեզ Հայեր ,
 Գգուել յիւր ծոց ծնեցասէր .
 Պար խմբելով երթանք լեռ ձոր ,
 Համբոյր սիրոյ տալ մեր մօր :

Հոն պարզ վճիտ և գեղեցիկ ,
 Մեր Հայրենեացըն աստղիկ .
 Հորիզոնէն արդ բարձրացած ,
 Կուտայ Հայոցըս յոյս փառաց :

Անոր ուղղենք արդ մեր աչեր ,
 Անոր վարուինք ո՞վ Հայեր .
 Պար խմբելով երթանք լեռ ձոր ,
 Համբոյր սիրոյ տալ մեր մօր :

Ս. Գ. Գ. ՔԱՓԱՉԵԱՆ

ԳԱՐՈՒՆ

Ո՛հ ի՛նչ անուշ և ի՛նչպէս զով ,
 Առաւօտուց փչես հովիկ .
 Ծաղկանց վրայ գուրգուրալով ,
 Եւ մազերուն կուսին փափկիկ .
 Բայց չես հովիկ իմ Հայրենեաց ,
 Գնա՛ անցիր սրտէս 'ի բաց :

Ո՛հ , ի՛նչ ազու և սրտագին ,
 Ծառոց մէջէն երգես թռչնիկ .
 Սիրոյ ժամերն 'ի յանտառին ,
 Ըզմայլեցան 'ի քո ձայնիկ .
 Բայց չես թռչնիկ իմ Հայրենեաց ,
 Գնա՛ թռի՛ր սրտէս 'ի բաց :

Ո՛հ , ի՛նչ մրմունջ հանես վտակ ,
 Ականակիտ և հանդարտիկ .
 Քու հայելոյդ մէջ անապակ ,

Նային զիրենք վարդն ու աղջիկ .
Բայց չես վտակ իմ հայրենեաց ,
Գնա հոսե՛ սրտէս ՚ի բաց :

Թէպէտ Թռչնիկ և հովն Հայոց ,
Աւերակաց Թռչին վերայ .
Թէպէտ սղտոր վտակն Հայոց ,
Նոճիներու մէջ կը սողայ .
Նորս՝ հառա՛ջք են Հայրենեաց ,
Նորս չերթան՝ սրտէս ՚ի բաց :

Մ. ՊԵՏԻԿՅԱՆԵԱՆ

Ե Ր Գ

Ա Ռ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ողջն ընդ քեզ Հայաստան ,
Մեր դիւցազանց գերեզման .
Ողջն Հայոց Թագուհի ,
Պսակեալ փառօք հայրենի :

Երկինք խրկէ Քեզ հրեշտակ ,
Բիւր վարդք ծըլին ոտքին տակ .
Իւր մէկ նայուածքն երկնագեղ ,
Քու արտասուացդ ըլլան դեղ :

Ո՛հ ի՛նչ անուշ նըւագներ ,
Պիտի հնչեն սոխակներդ .
Երբ քու ճակատըդ պսակէ ,
Ծաղկենեան դափնիէ :

Մանուկն յորոց կը խայտայ ,
Եւ ծերունւոյն սիրտ ցնծայ .
Երբոր նշոյլք կը ժպտին ,
Հայ աստեղաց նորածին :

Ո՛հ շիրմացդ քով ա՛լ հանգչի ,
Անմահութեան վեհ ոգի .
Մինչ զուարթունք ՚ի բարձանց ,
Պսակս սփռեն Հայկազանց :

Փափուկ մատունքդ Թող դրոշմեն ,
Այն տառերով ոսկեղէն .
Մեր սրտին մէջ “ Մէր և Լոյս ” ,
Մեր հոգւոյն մէջ “ Կեանք և Յոյս ” :

Քու վըշտերուդ փոխանակ ,
Երկինք կանդնեց յաղթանակ .
Քու վերքերուդ ալ դարման ,
Քեզի օրէնք՝ շնորհեցան :

ԱՐԱՆՍՏ Ծ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ո՛վ քաջագուհիք, ձեզ հրաւէր,
 Փութալ առնուլ զմերկ սուսեր,
 Եւ հաստատել մեր Հայրենեաց,
 Գահ սրբազան միշտ անմոռաց :

Ազատութիւն մեր Հայրենեաց,
 Ազատութիւն մեր խեղճ եղբարց .
 Ազատութիւն Ձեզ, վառ սրտեր,
 Ազատութիւն դեռ չէք լսեր :

Երկին, Աստուած տան հրաման,
 Ա՛հ, հրաման ազատութեան .
 Շուտ սթափինք, զինուոր գրուինք,
 Եւ անվեհեր պատերազմինք :

Լեռներ, ձորեր, Մասիս անգամ,
 Ազատութեան կուտան պատգամ,
 Հապա երթանք ՚ի Հայաստան,
 Քաջ նախահարց հանգստարան :

Բաւ է այսչափ, ցած գերութիւն,
 Օ՛ն, ո՛վ քաջեր, ՚ի յաղթութիւն .
 Երկինք, Աստուած մեզ են պաշտպան,
 Ազատ, ազատ, մեր Հայաստան :

ԿԱՐԱՊԵՏ Դ. ՏԱԿԷՍԵԱՆ

ՄԱՐԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Յառանջ, յառանջ . — Ո՛վ Հայկազունք,
 Յառանջ, յառանջ . — Ո՛վ քաջագուհիք :
 Օ՛ն, դիմենք շուտ — ՚ի Հայրենիս,
 Եւ գունդագունդ — Ընենք գերիս :
 Հայկեան ոյժն — Առած վահան,
 Եւ կրօնքն — Նաև պաշտպան :

ԿԱՐԱՊԵՏ Դ. ՏԱԿԷՍԵԱՆ

ՄՈՒՍԵՅՆ

Ո՛ սգատերեւ յեցեալ նոճոյս ՚ի ստորոտ,
 Զաղիս Հայոց լարեալ ՚ի քնար տխրանուէր .
 Աջն իմ ՚ի լար, աչկուհքս ՚ի վեր մերթ յարօտ,
 Յերբ հնչեցից ՚ի վանդ ողբոցն իմ զայեր :

Ո՛հ ժպտեսցի՞ն աչկունք բաղդին յիս արդեօք,
 Թէ որպէս ցարդ՝ նոյն և յապայն անողոք .
 Ե՛րբ ծագեսցէ երջանկութեան քաղցր արեգ,
 Եւ լիտեսցի տխրանըւագ ողբս յօրհներգ :

Է՛ր ոչ, լուսնեակդ, վառ ՚ի վառ,
 Կիսով յամպոց գողացեալ .
 Եւ գերթ կանթեղ իւղասպառ,
 Մերձ ՚ի խաւար գող շիջեալ :

Ո՛հ միայնիկ և մեջիկ ,
 Ողբամ ըզբաղդ խաբուսիկ .
 Եւ թէ լռուէ իմ հագագ .
 Լսեմ ձայնիս զարձագանգ :

Հեծէ սրտիս իմ խռուչ ,
 Մատուներս 'ի լար հըպին ոչ .
 Այլ զի՛ տեսիլ անսովոր . . .

(առանց եղանակի)

Մինչ կամ աստէն մենաւոր :

Աչկօ՛ւնքս արդեօք զիս խաբեն ,
 Այլ 'չ , դոքա հրեշտակք են .
 — Ողջոյն Երկնից զոյգ տատրակք ,
 — Ողջոյն կրկին աղաւնեակք
 Սէր եւ ԳՈՒԹ :

— Ողջոյն , հրեշտակդ ողբերգակ ,
 — Ահա՛ դու չես միայնակ :

Մի արդ խռովիր , չեմք խաբուսիկ երեւոյթ ,
 Նա քեզ ծանօթ . Սէր իմ անու՛ն , իսկ սա Գու՛թ .
 Կաց դու պահ մի , տըխուր ողբոյ տո՛ւր սուարտ ,
 Լուր զոր երգեն զաւակք Երկրին , ուր կասարգ :

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

1. Ով մեծաօրանչ դու լեզու ,
 Ով հեշտ բարբառ մայրական .
 Փափկահնչիւն բառերուդ ,
 — Նման արդեօք այլ տեղ կա՛ն :
 Դու նախ ինձ հնչեցիր ,
 Նախ սիրոյ , 'նհ , հեշտ խօսքեր .
 Այն նախ դքեզ թոթովելս ,
 Գեռ իմ մօրէն չէ ելեր :

Իմ մայրենի քաղցր լեզու ,
 Կեանց անսասան , կեանց յաւէտ .
 Կեանց միշտ լեզուդ Հայկարժան ,
 Կեանց ծաղկալից ծաղկաւէտ :

2. Ի՞նչ դառն միշտ է սրտիս ,
 Երբ օտար տեղ ու լեզու .
 Բռնի իրեն զիս քաշէ ,
 Սրտէս արիւն կը հեղու :
 Ո՛հ զայն օտարն ես սիրել ,
 Բնաւ չեմ կարող 'ի սրտէ .
 Չէ այն չէ քաղցր իմ լեզու ,
 Որ սիրով զիս կ'ողջունէ :

Իմ մայրենի քաղցր լեզու ,
Կեանց անսասան , կեաց յաւէտ .
Կեանց միշտ լեզուդ Հայկարժան ,
Կեաց ծաղկալից ծաղկաւէտ :

3. Լեզու համակ սիրաշարժ ,
Քանի ճոխ պերճ ու պայծառ .
Մինչ կը հնչես դուն քեզի ,
Սրտերն ամեն դողացար .
Հնչէ՛ հնչէ՛ յաւիտեան ,
Վեհ՝ դիւցազանց պերճ երգ դու .
Թոթուէ փոշիդ խոր մութէն ,
Եւ երեւան պերճ երգ դու :
Իմ մայրենի քաղցր լեզու ,
Կեանց անսասան , կեաց յաւէտ .
Կեանց միշտ լեզուդ Հայկարժան ,
Կեաց ծաղկալից ծաղկաւէտ :

4. Յաւերժական Սուրբ գրոց մէջ ,
Կեաց միշտ նորէն ու նորէն .
Կշռեալ անոյշ քու տողերդ ,
Թող ամեն սիրտ արծարծեն .
Շնորհ ունեւ Արարչէն ,
Կամ պէտք ըլլայ աղօթել .
Շրթունքս սրտէ բորբոքած ,
Կաղաղակէ անարգել :

Իմ մայրենի քաղցր լեզու ,
Կեանց անսասան , կեաց յաւէտ .
Կեանց միշտ լեզուդ Հայկարժան ,
Կեաց ծաղկալից ծաղկաւէտ :

—
Ի Վ Ա Հ Ա Ն
Մ Ա Մ Ի Կ Ո Ն Ե Ա Ն

Որդի՛ք Հայկայ , որդի՛ք փառաց ,
Զարդի՛ք կոչէ ըզձեզ Աստուած .
Տեսէք Մասեաց ՚ի գլուխ ազատ ,
Ըզբաղդ Հայոց նորահըրատ .
Աչք ձեր ՚ի գոյն լուսասցին բոց :

Սիրտք վառեսցին սիրտք Հայոց ,
Եւ մխեցին կուռ բազուկք .
Քան ՚ի հնոց գեղարդունք ,
Յազատութեան ասպարէզ .
Թափել շանթիս սատակաժրէժ :

Օ՛ն փողեցէք . ելէք ՚ի դարդ ,
Աստուած է ձեր առաջնորդ .
Լուսնայք , փառք ձեզ կարդան հրաւէքք ,
Տեսէք անդուստ հարց ստուերք .
Անվրէժք առ ձեզ կառկառեն ձեռս :

Որդէք, խնուհարցդ էք յաղերս,
 Արիք ընդ ձեզ դաշնաւոր.
 Արդարութիւնն է հրդօր,
 Եւ զլայնալիճն առեալ Հայկ.
 Էջ քաջորդւոցն 'ի բանակ:

Օ՛ն: . . . Եք 'ի Հայս մըտին զերդ Բել՝
 Ուսան սա վայր է անեւ.

Ըզտուր մահու ած շուրջ պահպան,
 Տէր յՆդեմեանն Հայաստան.

Ասէ. Ո զոյն կոխէ սահմանս,
 Մի՛ ողջ դարձցի յիւրն 'ի վանս.

Որ վասն Հայոց ած երկաթ՝
 Ինք պնդեսցի յայն կաշկանդ.

Եւ զոր կոխել գայր անահ,
 Համբուրեսցէ թողամահ.

Արիք իմ քաջք, որդիք Հայկայ,
 Վրիժուց ձեր օր հասեալ կայ.

Երկինք զինեալ են՝ դատել հուրք,
 Պըզծողսն ըզձեր երկիր սուրք.

Թէ զձեր խնդրեն արդ տեգ, աղեղ:

Տնւք, թափեցէք կարկոտի տեղ,
 Յասու մն արդար է ձեր Հայք.

Անցեալ գոչէ, Մի՛ դըլայք,

Ազատութեան օր սա ձեր.
 Նոցա՛ անտիւն հաս գիշեր:

Արիք, ծաւալ տուք բարձր յայեր,
 Քրիստոսապսակ ըզդրօջ ձեր.

Զէնք ուր Փրկչին նշան կայ կուռ՝
 Միեւս անկցի կոր յաթուր.

Օ՛ն զաջդ 'ի վեր ձգէք յերկին՝
 Երդու մն տուք ահագին:

Մի ձեռքդ իջցեն՝ մի սուսեր.
 Իարձցի հանգչել 'ի յազդեր,

Յորչափ դեռ շիթ մի վերջին.
 Մընայ յերակս ոտխին:

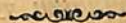
Հա՛պա իմ քաջք, օ՛ն անդր յառաջ,
 Ձեզ հովանի կայ սուրբ Խաչ.

Բըթեսցին յայն տեգք և վըբին,
 Զոր լարեսցէ թըշնամին.

Վա՛շ, Եց հասին փառք 'ի վսեմ:
 Թըռչիլ գահէդ յերկնից սեմ,

Ահեակ ոտամբ գըլուխս ոտխս.
 Թողել գըրել 'ի դժոխս,

Մուծանել զաջն յերկնից սահման.
 Ազատ թողեալ ըզՀայաստան:

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Զէ՛ն օրերս մեզ օր խնդու թեան ,
Օն եկէք մեք միաբան .

Երբ արդէն եմք բազմած սեղան ,
Երգենք զարնենք նուագարան :

Կազմենք երգոց ժողով սիրուն ,
Նուագենք գինիս այս պաղպաջուն .

Տես սիրուն սա փրփուր ,
Ընկեր դուն ալ լեցուր :

Ա՛ռ , բարձրացուր գինւոյդ բաժակ ,
Ահա իմն ալ բա՛րեկամ .

Զարնենք բաժակ տանք երկար կեանք ,
Սեղանակցացս հազար ամ :

Զուարթութիւն սա կը բերէ ,
Գինիս տըխրած ոգիներէ .

Մարդիկ կ'ընէ զուարթ ,
Աղէ՛ ընկեր խմէ արդ :

Տեսա՞ր ուրեմն , խնտու մերես ,
Թախծութենէդ ելար արդ .

Գինիս կ'ելլէ ուր ասպարէզ ,
Խըրրախութեանց կըլլայ զարդ :

Հայա մանուկ լեցուր նորէն ,
Սեղանակցացս համօրէն .

Արդ վայել է խնդալ ,
Ընկեր պարպէ մէյ մ'ալ :

ՏԱՃԿԵՐԷՆ

Պեր թագըմ սատէ եիւրէք մուստուն փաքի
սիւպեան ,

Տէր ինամընէ կելտին տէյերէք ես Բահման .
Օլտու ատլի իլէ ալէմ հեմե Միլլէթ սէրպէսթ ,
Պու նէ ինսաֆ վէ նէ նիյմէթ վէ նէ լութ-
ֆու ինայէթ :

Կիւն կիպի տողտուղու ան հիւանիւ միւր-
վէթքեանըն ,

Վէրտի ֆերմանը իլէ ճիւմլէ սեզիմէ տերման .
Էօմըիւնիւ շէվքէթինի պի ատէտ իլլէ եա
Բապպ ,

Տիւնեա տուրտուգճէ , տուրա Տէվլէթի Ա-
լի-Օսման :

ՆԱԳԱՐԱԹ

Եէզտանի սիւպհան ,
Սէն իլլէ իհասն .

Եաշասըն պինլէր ,
ԱՊՏԻԻԼ ԱՋԻՋ ԽԱՆ :

Հ Ա Ռ Ա Չ Ա Ն Ք

Սա տխուր վիճակ տարաբաղդ Ազգիս ,
Ինչ արիւն արցունք կը հոսեցնէ .
Նոր նոր յոյս տաճող Հայոցս աչերէ :
Սա մեր անողորմ բաղդին հարուածներ ,
Քանի սրտառուչ հառաչանքներով .
Ճմլէն Հայ սրտերն , դող տան ու երեր ,
Ո՛վ Տէր , բաւ չէի՞ն ինչ որ մինչեւ ցարդ :
Կրեցինք սուր , ցաւ , աւար ու աւար ,
Ո՛չ դու հաշտութեան ծիածան զուարթ .
Մեր սուրբ Հայրենեաց երկինք պարզեցեր ,
Եւ դեռ չչնորհած զԱրեւն Հայրենի ,
Կը զրկես զմեզ Աստղէն Հայրենի :
Մէկ սիրտ , մէկ ոգի , ամենքս մէկ անուն ,
Մէկ յոյս , մէկ հաւատք կըրող մէկ արիւն .
Մէկ ապագայի և ակնկալու ,
Ինչո՞ւ չմիանանք ՚ի մի յօդ սիրոյ :
Մի զմեզ , Տէր , մի պատժեր անաչառ ,
Կեցուր . քու շանթերդ բարկութեան արդար .
Չիրար սիրելու , օգնել իրարու ,
Կուխտեմք աւասիկ ուխտ սուրբ ՚ի սրտէ՛
Եւ խղաղութեան թող դայ հրեշտակ ,
Միութիւն և սէր պահել ՚ի սիրտ մեր :

Մ Ա Ղ Թ Ա Ն Ք

Վ Ա Ս Ն Ա Չ Գ Ի Ն

Տէր կեցո դու զՀայս ,
Եւ արա զնոսա պայծառ ,
Կեցո զՀայս .
Ձողորմութիւնդ վերին ,
Հաճեաց ձօնել նոցին .
Ձի նովիմք մարդասցին ,
Ապրիլ յաստիս :
Ով Տէր մեր , Տէր փութա ,
Չազգ մեր համայն փրկեա ,
Ի թշնամեաց .
Կափո զաչս նոցուն ,
Հատ զարմատոյ զբուն .
Եւ զազգ մեր արտասուն ,
Արա հըօր :
Ա. Չովդ համատարած ,
Չազգ մեր սրտահալած .
Փոյթ դումարեա .
Եւ չխարհ արարատեան ,
Ի վայր մեր ճննդեան .
Ուր այժմէ սեփական ,
Օտար ազգաց :

Ի քո իջեալ տեղի .
Զաթոռ հայրապետի ,
Մեր հաստատեա .

Զերկարութիւն կենաց ,
Հօր մեր աստուածազգեաց .
Շնորհեա պետին մեր հարց ,
Որ զմեզ հովուէ :

Ի Ղ Ձ Ս Ր Տ Ի Ս

Տուք ինձ ճերմակ ճախրասըլաց ,
Օգապարիկ երիվար .
Տճւք , զի սլացեալ թուեայց 'ի բաց ,
Ի Զքնաղիկն իմ աշխարհ :

Այն սրացայց յիմ Հայաստան ,
Յերկիր յաւերժ ծաղկազարդ .
Ուր խոխոջան անմահութեան ,
Գեառք եղեմայ արեգարդ :

Ուր բարձրանայ խըրոխտ 'ի վեր ,
Սրարատն իմ որորան .
Ուր հոտ բուրե ինկանուէր ,
Հոս զուարթարար հայութեան :

Ուր և երբեմն պայծառացեալ ,
Քաջ բանաստեղծք թորդովեան .
Քնարօք իւրեանց ոսկելարեալ ,
Գեղգեղէին սրբաբան :

Ո՛հ , ածէք ինձ զիմն սիգաբայլ ,
Սիրտ իմ մաշեալ նուաղի .
Քանի անք են՝ զի չեմ տեսեալ ,
Ըղհայրենիս ցանկալի :

Հայաստան իմ , սո՛ւրբ Հայաստան ,
Հողւոյս պայծառ յիշատակ .
Է՛ր թողէր զիս 'ի բացական ,
Վայրս դառնաշունչ , դժնդակ :

Մաշիմ մաշիմ ես աստանօր ,
Ընդ աստեղօք հիւսիսի .
Հալիմ . . . աւաղ ես չքաւոր
Ո՛հ , Հայրենիք քաղցրելի :

Ս. ՇԱԼԱԳԻՉԵԱՆՑ

ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐ

Տարի մ'ալ անցաւ ,
Գնաց սահեցաւ .
Սյլ դու Հայ զինուոր ,
Թափառական մնաս .

Յերկիր հեռաւոր ,
 Սուգ անմխիթար .
 Զքեզ շուրջ պատած ,
 Եւ դժբաղդ սիրող ալ .
 Յուսաբեկ եղած ,
 Սուրդ ու քու տեգդ .
 Ժանգոտ վար դրած ,
 Եւ զօրեղ արմուկդ .
 Տիգիդ յեցուցած ,
 Դիր դու Հայ զինուոր .
 Քու յոյսդ առ Աստուած ,
 Վեր վերցուր գլուխդ .
 Տես , ով է կանգնած ,
 Առ քեզ կ'ակնարկէ .
 Ազատիչն Աստուած ,
 Յաղթու թեան պսակ .
 Իւր սուրբ ձեռքն բռնած ,
 Առ ուրեմն նիզակդ .
 Ոտք ելիր կանգնէ ,
 Եւ սրտիդ խորէն .
 Անոր փառք խրկէ ,
 Վհատիր մի բնաւ .
 Քաջ զինուոր դու Հայ ,
 Զի այսուհետեւ .
 Էն Աստուած գթած ,

Ընդ քեզ է յաւէտ .
 Յազգասէր մրցանող ,
 Կուտայ քեզ պսակ .
 Բողբ ճգանցդ փառք ,
 Յանկալին ազատու թիւն :

Մ. Մ. Յ. ԱՆՌԷԱՍԵԱՆՅ

Ի ԲԱՐԵԲԱՍՏԻԿ ՎԵՐԱԳԱՐՁՆ

ՅԵՒՐՈՊԱՅԷ

ՎԵՀԱՓԱՌ ՍՈՒԼԹԱՆ

ԱՊՏԻԻԼ ԱԶԻԶ

ԱՐՔԱՅԻՆ

Տանն Օսմանեան արեւ պայծառ ,
 Մեր Շահնշահ Արքայն արդար .
 Գայ հասանէ զուարթ դիմօք՝
 Յիւրն ՚ի յաթուռ բազմիլ փառօք :

Անդրէն դարձին թաղաւորիս ,
 Զքերկրառիթ նաւակատիս՝
 Ալիք ալեաց խրախոյս կարդան ,
 Մեզ աւետեն կարկաշտաձայն :

ՅՈՐԴՈՐԱԿ

Գոռան թնթանօդք , փայլակին վառօդք ,
Բաբախեն անիւք , կարկաչեն ալիք .
Հնչէ փող սրինգ , որոտան լերինք :

ՀԵՏԵՒԱԿ

Շէվքէթլու Սուլթան ԱՊՏԻԻԼ ԱԶԻԶ խան ,
Կեցցէ 'ի գահուն փառօք մշտնջեան :

Անտառացան սուինք զօրաց ,
Բանակ ստուար քաջ զինուորաց .
Աւագանին վսեմափայլ՝
Յոսկեճամնուկ համազգեստեալ :
Թափորակապ և խմբովին՝
Զծովեզերք գան գումարին .
Միրտք 'ի թնդօղ աչկունք 'ի ծով ,
Զոտիւք վեհիս փարեւ անձկով :

ՅՈՐԴՈՐԱԿ

Ելէք ընդ առաջ Ինքնակալիս քաջ ,
Վեհք աւագորեար՝ արքունեաց կաճառ .
զՏէր մեր բարեփառ ածէք յիւր տաճար :

ՀԵՏԵՒԱԿ

Շէվքէթլիւ . . .

ԵՐԳՆԱՅ Ա. Յ. ԵՐԳՆԱՅ Յ. Ս. Մ.

Բարձրացո՛՛ Տէր 'ի յերկրի զփառս Օսմանեան ,
Զօգոտափառ մեր իշխան .
Պահեա որպէս բիբ ահան :

Պաշտպանեա զմեզ ընդ բաղկաւ Սըբայիս
գըթած ,

Ինքնակալ մեր Վեհափառ ,
Կեցցէ 'ի գահուն բարեբառ :

ՅՈՐԴՈՐԱԿ

ԱՊՏԻԻԼ ԱԶԻԶ ԽԱՆ արքայ բարեխնամ ,
Պսակ Օսմանեան հօր Պետուլթեան .
Հատու արա Տէր՝ զսորին սուսեր ,
Բազուկ թշնամւոյն եղլցի նկուն :

ԵՐԳՆԱՅ Յ. Ս. Մ. ԵՐԳՆԱՅ Ա. Յ.

Ի ՍԳԱԼԻ ՄԱՀ

ԳԱՔՐԻԷԼԻ ԵՐԱՆԵԱՆ

Քու ցուրտ շիրմիդ վրայ ուր վանկ , կայ
Թողուած ,

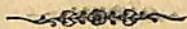
Առոյգ հասակդ և սրտիդ հուր երկնասլաց .
Զէ թէ միայն սփռեմք ծաղիկք լի ձեռքով ,
Զէ թէ միայն արցունք անհուն ցաւերով :

Այլ և ձօնեհր վշտահար ,
 Երգերն անոյշ ֆրնարին .
 Որոյ փափուկ թեւերը ,
 Գու հիւսեցիր սրտագին :

Այն նըւագներն որ քու բերնէդ սրլացան ,
 Երթալ յողջն աւերակաց ցիր և ցան .
 Լրսեց զանոնք 'ի դաւբանացն Հայրենի ,
 Եւ սփոփեցաւ Հայաստանեայց վեհ Ոգի :

Լսէ զանոնք և դու ալ ,
 Մահուան քունէն արթնցիր .
 Այն քնարին թեւերով ,
 Յանմահութիւն ել թռիր :

Մ. ԳԵՏԻԳԱՇԵԱՆ

Ա.Ռ.

ՄԷՐ ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

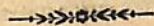
Օտար երկիր թափառած ,
 Անքուն աչօք կամ ցաւած .
 Իմ սիրելւոյս կարօտցած ,
 Չկայ մէկն որ կարեկից .
 Ըլայ ցաւած իմ սրտիս :

Ո՛վ Հայրենիք իմ սիրուն .
 Ա՛հ , տաչօրէ զիս անունդ .
 Արդեօք պիտի չը տեսնեմ ,
 Քու լուսափայլ զուարթ դէմքդ :

Հառաչանք բիւր 'ի սրտէս ,
 Արտօսը հեղում աչերէս .
 Իմ սիրելւոյս կարօտցած ,
 Չէն ինձ երբէք մըխիթար .
 Ոսկի պատիւ սէր օտար :

Այլ ես անօր սիրուն զոհ ,
 Կ'ընեմ զամենքն սրտով զոհ .
 Միայն թէ յոյս մ'ունենամ ,
 Իմ սէրս տեսնել միանգամ :

Մ. Գ. Գ. ԳԻՐԱՅԵՆ

Դ.Ա.Շ.Ն.Ա.Կ

Առաջն ներկայացուցման

ՀԱՅԿԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻՆ

ՈՐ Ի ԻԱՍԳԻՒՂ

Օ՛ն մեր նախնի դարուց կարդամք հրքաւէր ,
 Նախնի դափնեաց՝ սուրբ ձեռաց հիւս պատկօք :

Մեր հայրենի փառաց մանկունքն անվեհեր ,
Գան յերեւան գեղեցկահիւս գիսակօք :

Գունդ 'ի գունդ ,
Սիրաք 'ի թունդ :

Ժամանակաց՝ անցից՝ վսեմ կըրթարան ,
Եւ նոր դիպաց՝ նոր զգացմանց կարգադիր .
Ահա մեզ նոր՝ արդ կը կանգնի տեսարան ,
Թէ՛ կըթուլթեան՝ թէ՛ հաճոյից արգադիր :

Հոս ձայն կուտանք մենք ծաղկալից ,
Հայաստանի սուրբ դաշտերուն .
Եւ կը ցրուի սրտիս թախիժ ,
Երբ հայրենեաց յիշեմք զանուն :

Ո՛վ սուրբ Հայաստան ,
Փառաց օթեւան .
Որբ զաւկըներդ հոս ,
Քեզ պիտի ողբան :

Հոս երազ՝ անմահ ,
Քո նախնի փառաց .
Մեզ պիտի վառէ ,
Ի սէր հայրենեաց :

Մայրիկ Հայաստան ,
Փառաց գերեզման .

Որբ որդեբդ՝ այրիւ ,
Հոս պիտի ողբան :

Մէկ մայր մ՝ ունինք մերն Հայաստան և Հոգին ,
Եղբայրութեան սրտերնուն մէջ կը տնդայ .
Օ՛ն չարադէպ մեր բաղդն ու սէր կաթողին ,
Հոս միութեան ուժոյն ընենք ենթակայ :

Եւ ձեռք , ջանք ,
Միմեանց տանք :

Ընդհանրական սէրն և հոգին հայութեան ,
Մեզ մուսայից օթեւանիս նուիրի .
Հնչեն Հայ փառք՝ անուն՝ նոր՝ սուր յաւիտեան ,
Նորէն Սիսակ , Գեղամ՝ ի կեանս հրաւիրի :

Կը վերածնին հոս ոսկի դարք ,
Հոս տեղ մտքեր կրնան սրուիլ .
Կը շտկուին հոս անկիրթ բարք ,
Հոս և ծիծաղ կրնայ գտուիլ :

Ո՛վ սուրբ Հայաստան ,
Քաջաց օթեւան .
Հոսկէ որդիբդ հոն ,
Գերկըդ պիտի գան :

Հոս ո՞ճ Հայ լեզուին ,
Նոր զարդ՝ ձեւ կառնու .

Կեանք անմեղ լ'երկինք,
Կազդեն սրտերու :

Քաղցրիկ Հայաստան,
Մեր հարց օթեւան,
Ծոցդ որդիքդ որ դան,
Է՛ր պիտի ողբան :

Գ. Գ. ՉԱԳՐԱՍՏՅԱՆ

—

Ի ԲԱՐԵՆՇԱՆ ՕՐ
ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

ԱԶԳԱՅՆՈՑ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ե Ր Գ

Ողջն քեզ, սլ երջանիկ Օր,
Որ կը ծագիս մեզ 'ի յերկնից լուսաւոր,
Քեզ Հայկազունք կըսպասէին մեծայոյս,
Ե՛կ տալ նոցա կեանք և լոյս :

Խաւճր օրեր, օրեր արեան,
Շատ մեր թըշուառ հայրեր ո՛հ շատ ունեցան.
Մեզ երանի՛, Երկնք բաժին մեզ տուին,
Ըզքեզ, սլ Օ՛ր կենսածին :

Օր՝ որ 'ի Թեւ բոցափետուր,
Բերիւ Հայոց ազատութիւն երկնատուր.
Եւ Ժանգահար տգիտութեան շրջթաներ,
Մեր սգիէն խըզեցեր :

ՄԱՐ ՅԱՆՍԵՐԻՆ ՀԱՅՈՍՏԱՆԻ

“ Ամենքդ եղբայր էք հաւասար ” ,
 Մեզի պատգամ որոտացիր տիրաբար .
 Հայ երակաց մէջ վառեցաւ նոր աւիւն ,
 Հալածեցաւ բռնութիւն :

Մեզ վեհ Սահման բերիր Պարտքը ,
 Եւ իրաւունք մեզ ճանչցուցիր մեր փառքը .
 Արթընցան Հայ ոգիք այս մեծ բառերու ,
 Չգալ իմաստ կենսատու :

Հայն ինքրդինք և իւր պատիւ ,
 Եթէ զգաց՝ և այն է քո շնորհիւ .
 Բարձր զգացմունք , որ նոր իրեն տուաւ յոյս ,
 Եւ ազգութեանց մէջ խրախոյս :

Դու ըզթեւեր քո լուսահեղ ,
 Տարածեցիր մեր խաւարին մէջ ահեղ .
 Ըսիր . “ Մոռցէ՛ք անցեալ ողորմ ձեր՛ պայման ,
 Գարձուցէ՛ք աչքդ ապագան ” :

Ապագան ձեզ ծիրանազարդ ,
 Ողջն կուտայ , յայն նայեցէ՛ք ոգեզուարթ .
 Լալու սովրած այդ աչուրներ սըրբեցէ՛ք ,
 Յուսոյ ձեր սիրտը բացէ՛ք :

Ձեր հեծութիւնք բազմադարեան ,
 Յաւոյ հովտեղ մինչ ՚ի բարձրեալն ամբարձան .

Չուարթնոց երգոյն մէջ ձեր հառաչ խառնեցաւ ,
 Եւ Տէր ՚ի գո՛ւթ շարժեցաւ :

Ակնարկեց ՚սառ Հրեշտակն Հայոց ,
 Աւետաւոր ձեզ իջանել սիրաբոց .
 Մէկ ձեռք պըսակ , միւսով բերել լուսադրեաց ,
 Ըզդաշնագի՛ր ձեր կենաց :

Հայեր , ելէք զուարթագէմ ,
 Ողունեցէք ըզձեր Հրեշտակ սիրաճեմ .
 Նորա թեւեր Մասեաց սարէն ծածանի ,
 Հայ ազգութեան հովանի :

Սըրտեդ լեքումը մերժեցէ՛ք ,
 Հայ ըլաշնուդ պատիւն ո՛հ լա՛ւ հասկացէք .
 Ձեր իրաւունքն է սուրբ , ոգւո՛վ սիրեցէ՛ք ,
 Ձեր պարտք վըսեմ է , լըցէ՛ք :

Վեհ Պարտք , ձեր սուրբ կըրօն պաշտել ,
 Եւ Հայրենիք քան զամենայն վեր սիրել .
 Իրեն տալ զո՛հ հանդիստ , պատիւ , մեծութիւն ,
 Մինչեւ անգամ զՅսութիւն :

Հայ կրօնից նշանն է Սէ՛ր ,
 Հայ Օրինաց դիրք ՄԻՈՒԹԻ՛ՒՆ տայ պատուէր .
 Օ՛ն դուք Սիրոյ և Միութեան զինուորներ ,
 Չարկէ՛ք նախանձն և ըզհեռ :

Խաչակրութիւն մի Հայկական ,
Հաստատեցէ՛ք դէմ անմիաբանութեան .
Ով որ ձեր հետ այս սուրբ մարտին չէ կըցորդ՝
Նա չէ՛ Հայոց ժառանգորդ :

Հայեր , այսօր վրկայ երկինք ,
Ուխտեմք սիրել իրաւունք , Պարտք , Հայրենիք ,
Գոչեմք . Մեռնիմք մեք , բայց կեցցեն
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կեցցէ՛ ԱՊՏԻԻԼ ԱԶԻԶ ԽԱՆ :

24 Մայիս 1869

ԽՈՐԷՆ ԵԳԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱՐ-ԳԵՅ

Ա.Ի.Ա.Զ Ա.Ղ.ԲԻԻՐԻ ԺՈՂՈՎՐԴԻ

Խ.Ղ.ՃՈՒԿ ԶԵՆ

Ընցաւ տարին , Հայոցս էլ փառք ընցաւ հիետ ,
Գրախտի սարէն գարունն յետին բարիեւ ետ .
Կտրիճքն առան զէնքերն իջան տակ հողին ,
Վա՛նս մըր գլխուն սեւ՝ մուր եկաւ էն օրին :

Հայու աչքիէր թող միեզ լան .

Ա՛խ միեզ լան , վա՛նս միեզ լան :

Հայեր՝ գերի եղանք բաղդին անողք ,
Աստուած՝ հրեշտակ՝ մարդ չ՛լսիեց մըր բողբ .

Մըր լալերու ձէն ծածկուաւ Տարնոյ տակ ,
Մշու դաշտիէր պահին սրաիցս հառաչանք :

Հայու աչքդք թող միեզ լան ,

Ա՛խ միեզ լան , վա՛նս միեզ լան :

Մըր աշխարհի քակվուկ շէնքերու ներքեւ ,
Նստուկ մամ՝ պապ՝ ճժեր մանցին անարեւ .
Նօթի՛ տկօղ . ախ չկայ տիէր տիրական ,
Անդու թ քրտու զլմին եղած էնք խուրպան :

Խարիս պղբերք թող միեզ լան ,

Ա՛խ միեզ լան , վա՛նս միեզ լան :

Մատղաշ աղջիկն՝ ու հարս հալաւ մի չունի ,
Որ իր մարմին անօրէնին դէմ՝ ծածկի .
Էնպէս դրած ձեռքերն աչից ամբըկոտ ,
Գու՛թի՛ Սիրու՝ Ողորմութեան է կարօտ :

Հայ աղջիկներ թող միեզ լան ,

Հայու հարսներ թող միեզ լան :

Կեցէ՛ք՝ Մշու դաշտի քամիք , քիչ մ՛կեցէք ,
Մըր ողբաձէն բարիեւն էլ ձըր հիետ տարէք .
Ու իէք ընձնիք սս.ՀՄԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ կամարից ,
Հոնկուց ըսէք խարիս մը Հայ աղբերից :

Մեր արտըսուհը սրբիէն թող մըր աջվընուց ,
Քընդի տատէն էլ չըլանը էլ չըլանը :

1874 Մայիս 24

ՉԱՅՆ

ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

Օտար ախուհը ցրուած 'ի սփիւռ ,
Ով սիրատուն իմ զաւակուհըս .
Ձեր հայրենիք տրտում տխուր ,
Ձեզ կը դիտէ արցունք յաչկունս :

Իմ տաճարներս սէր կը կանգնէ ,
Իմ նախատինքս արիւն սրբէ :

Ո՛հ այս քանի տարի անցաւ ,
Ուխտեցիք ինձ սէր , յոյս և կեանք .
Ամուլ մըցում , հեռ վիշտ և ցաւ ,
Ա՞յս իմ բաժին , ա՞յս է ձեր ջանք :

Իմ տաճարներս սէր կը կանգնէ ,
Իմ նախատինքս արիւն սրբէ :

Հնոց՝ ո՞վ դուք որ օտարին ,
Փառաց պատուոյ էք խնկարկու .

Անմահութեան դրոշմ , սէր ազգին ,
Նախնեաց բրտինք ծախած շքոյ :

Իմ տաճարներս դուք չէք կանգնէր ,
Իմ նախատինքս դուք չէք սրբէր :

Կանցնին այսպէս անթիւ օրեր ,
Եւ յաւերակս նստած յերեր .
Իբրեւ այրի հոյ մատնած ,
Կոյս ոյր օժիտն է անարգուած :

Գոչեմ տաճարս ո՞վ կը կանգնէ ,
Իմ նախատինքս ո՞վ կը սրբէ :

Յ. ՄՈՒՐԱՏՅԱՆ

ԱՐՏԱՍՈՒՔ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՆ

Ի ՄԱՀ

ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՆԱՅ

ԴԻԻՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻԻՆ

Լացէք պատանիք և կուսանք Հայոց ,
Սո՛ւզ առնու Մասիս , և Հայոց լեռներ .
Ձի ահա՛ մահուան անդուժ գերանդի ,
Որբացեալ թողու զաշխարհ հայրենի . . . :

Հայոց աշխարհիս քաջ բազկաւ որդին ,
Փռուած է Մասեաց շուքերուն ներքեւ .
Ծնչաստառ լանջացն հառաջանք յետին ,
Գոչէ նա Աստուած , Կրօնք ու Հայրենիք :

Իր սրտահառաչ ձայնից զուգակցին ,
Ահագնատեսիլ դրօշակակիրներ .
Սպիտակազգեաց չորս դին գեգերին ,
Գերեզմաններէն հազար դիւցազունք . . . :

Եւ արիւնյուլայ մարմնոյն առնթեր ,
Սեւ քողն երեսին լուռ մունջ շուարած .
Ձեռն 'ի ճնօտ Ղեւոնդ գաղտնի կ'արտասուէ ,
Կը ճմլի Յովսէփ ցաւօք տրտմազգաց :

Արեւն ու լուսին ամպի տակ փակուած ,
Լուսոյ ճակատնին 'ի մութ են ծածկեր .
Մասեաց արձագանգք կոծեն տրտմազին ,
Սիրուն Հայաստան սեւեր է հագած :

Հրեշտակն Հայրենեաց տրտումթախծագին ,
Իջած է այսօր Հայոց գերեզման .
Արիւն արցունքով տապաններ ցօղէ ,
Վարդանայ բերնէն խօսք մը կ'սպասէ :

Դրու ժանրն Վասակ վատ քան զԿայէն ,
Պատրաստ Հայրենեաց տալ դառն հարուած .

Սրբոյն Գրիգորի որդւոյն հարազատ ,
Փըչանիւթ պսակ հիւսեց Վարդանայ :

Ապշեցան երկինք ընդ սեւ ոճիրն այն . . .
Լըռեցին անմահ կաճառք դիւցազանց .
Եւ սրտաբեկեալ Հայոց զաւակներ ,
Ի՛ղէն կ'դիմեն 'ի վրէժ լուտանայ :

Մասեաց ծիածան 'ի մութ կ'սքօղի ,
Մութ տիրէ Հայոց սրտեր հաւատար .
Յօղէ տրտմութեան առատ անձրեւներ ,
Հապճէպ կ'խուսեն պարերն ու հրձուանք :

Բօթ գուժեց յանկարծ թէ մատնիչք գունդ
գունդ ,

Գան ասպարափակք և ըսպառաղէն .
Ո՛վ իմն Հայրենիք արեանըդ կարօտ ,
Կատղած գաղաններ 'ի զէն կ'դիմեն :

Եւ գալարելով վիշապանըման ,
Կ'վազէ Մատնիչն աշխարհը քանդել .
Կործանել տենչայ զԱթոռ և Սեղան ,
Եւ յաւերս նորա իր գահը քանդել :

Տղաք ճիչ բառնան , կ'դողան մայրեր . . .
Ամենքն ալ կ'իյնան 'ի ծոց սուրբ Փրկչին .
Յառաջ մատչելով ծերերն ալեպսակ
Կրկնեն պատանեաց ընդին յաղթանակս :

Իսկ անդրդուելի պատուարն Հայկազանց ,
 Ընտիր զօրապետն անոյեան կանգնած .
 Ահա թշնամին դռէ անվրդով ,
 Հոն կ'սպասէ մեզ Մահ կամ Յաղթութիւն . . . :

Անուշ զաւկըներ՝ սիրուն մանկըտիբ ,
 Աղէկ է մեռնիբ , արդ ձեր երկրին մէջ .
 Քան թէ այն դաժան վայրի գազանին ,
 Անգութ ճիրանաց ճարակ փշրուիբ :

Փութացէք հապան , չ'անցնի ժամանակ ,
 Թողունք այս տեղեր վատեր չը հասած .
 Բաբէ՛ տխրութեան դառըն վայրկենիս ,
 Ըսաւ ու սքողեց դէմքըն տխրամած :

Եւ յիշատակներ յառնելով 'ի սիրտ ,
 Իջուց այտերէն արտասուաց հեղեղ .
 Օն առէ՛ք խրատոյս ս' առաքինիբ ,
 Ժամ է արդ արեան . . . և անեղ վրիժուց :

Անօրէն Մուշկան դողաց դալկադէմ ,
 Երբոր բանակին ցրուիլը տեսաւ .
 Պահեստի զօրքերն օգնութեան կանչեց .
 Եւ յօրինուածովք սերտ ճակատեցաւ . . . :

Հոն ընկաւ Վարդան 'ի խռան սուսերաց ,
 Մխուէցաւ պողպատն արի վեհ սրտին .

Կարծես կը լողար արեան ծովին մէջ ,
 Պարսիկն ահաբեկ կար անոր տեսքէն :

Իսկ նա հեծելով կարեվէր սրտիւ ,
 Ազգատեսց չարին Վասակայ գործեր .
 Գոչեց Հայրենիք . . . Հայրենիք սիրուն ,
 Առ զվերջին իմ շունչ . . . և զվերջին ողջոյն . . . :

Քաղցրիկ Հայաստանն . . . Վարդանայ երկիր ,
 Մի տար ոսկորներս 'ի ձեռս օտարին . . .
 Ծոցիդ մէջ հանդչիմ՝ Մայր իմ Հայաստան ,
 Մեռնիմ թողով սիրտս Հայ զաւկըներուս :

Գողցես արեւէ խամրած մանուշակք՝
 Կիսաբաց աչօք գետինը բռուած . . .
 Դարձուց քաջ Վարդան աչք Հայ զաւակաց ,
 Ձրրկուած տեսաւ իրենց արեւէն :

Ճմլեցան աղիբ հսկային Հայոց ,
 Ընդ անեղ տեսիլ տիրապատ քաջաց . . .
 Կարկառէ՛ Երկինք , գոչեց , Ձեռն Հայուն ,
 Կամ կարճեցուր կեանքս , առ շունչս ազատ :

Շառաչիւնը զինուց , հարուանձք սուսերաց . . .
 Մոլեգնեալ զօրաց անեղագոչ ձայն . . .
 Հողմերէ գիլուած փռուոյ կարմիր անոյ . . .
 Դիակներէ բլուր . . . Այս էր դաշտն ահա՛ . . .

Հոն , ահա՛ դիւցազն անվեհեր Վարդան ,
Ընդունեց պսակ երկնային փառաց . . .
Եւ հրեշտակներու 'ի թեւս ազաստան ,
Երկնասլաց Հոգին այսպէս կ'իսուէր . . . :

«Ա՛յ մնաս բարով , Հայոց աշխարհիկ
Ահա ես կերթամ ո՛վ իմ հարցս Երկիր . . .
Կռուեալ քաջաբար՝ անվեհեր մեռնիմ ,
Այս լոկ է իմ ցաւ՝ որ Քեզմէ զատուիմ . . . :

Լացէ՛ք պատանէք , օրիորդք Հայոց ,
Սո՛ւգ հագնի՛ Մասիս , սո՛ւգ մտէ՛ք լեռներ . . .
Ո՛հ կ'իթողում Քեզ անուշ Հայրենիք . . .
Ահա՛ կ'սպասէ զիս մահուան ըստուեր . . . :

Ո՛վ կրնայ չ'ողբալ բաղդին այս հարուած ,
Մթնցաւ արեւս . . . պատեց զիս խաւար . . .
Ուրացող ձեռաց ճարակ պիտի մնայ ,
Վարդանն զուգաբաղդ ընդ Հայաստանի . . . :

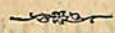
Թո՛ղ լայ ախրաձայն օղբանուագ Կարապ ,
Ողբա՛ քաջազնիս աղիօղորմ մահ . . .
Ա՛ռ երկի՛նք թշուառ Հայուն վերջին շննչ . . .
Ա՛ռ Քաջիս սրտիկն անարժան Քեզ ո՛ւխտ . . . » :

Ըսաւ ու գոցեց վեհ արտեւանունքն ,
Յաղթանակին ծոցն ինկաւ լի փառօք . . .

Թաթխած մատուղներն կրակ արեան մէջ ,
Խաչանիշ կնքեց իր լանջքն և ճակատ . . . :

Մեռա՛ւ . . . մեռցնելով անթիւ Վասակներ . . .
Անմահ Յիշատակ թողլով դարերու . . .
Եւ Մասեաց 'ի ստոր մեծասաստն Ստուեր՝
Դեռ կ'իթափառի Պաշտպան Հայերու . . . :

ԱՐՐԱՆԱՐ Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԱՌ

ՄԱՅՐՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երկիր քաջազանց , քանի՞ սուգ աչեր ,
Յօղեցին լալեօք Քու քաղցրիկ հողեր .
Քանի՛ լուռ հառաչք սըրտից խորերէն ,
Անձկաւ քեզ թըռան օտարաց երկրէն :

Դառն է , ո՛հ զաւկաց մօր գըրկէ կորզիլ ,
Եւ դառնագոյն մօր անգաւտիկ ծիւրիլ .
Այլ այն ձեռքն որ քեզ տապալեց գահէդ ,
Կարող է գըլթով կանգնել անկումէդ :

Քամեցիք լըռիկ 'ի սպառ դառն բաժակ ,
Լըրաւ Երկնից կէտ ցասման վրիժակ .
Տես սիրուն որդիքդ ձեռք ձեռքի տըւած՝
Գնան յառաջաքայլ ուժով օրինաց :

Համբոյր սուրբ 'ի շուրթն , սէր վառ 'ի սրտի ,
Դիմեն սփոփել քեզ ո՛չ յուսով սնտոի .
Թէ սոյն ձեռքն որ քեզ տապալեց դահէդ ,
Կարող է գըթով կանգնել անկումէդ :

Ք. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Ի ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1. Ոչ այնպէս հրձուի յօրրանի մանկիկ ,
Ի ծուծ մայրենի ըստեանց ուռուցիկ .
Եւ ոչ այնպէս զուարթ 'ի տես սիրելւոյն ,
Բաբախէ կարօտ սիրտ կուսին զգայուն :

Որպէս մէք Հայերս որք մօրէ քաղցրիկ ,
Դարերով անգութ բաղդին խաղալիկ .
Մերձ 'ի շունչ յետին ոգւով սրտաթունդ ,
Յնձագին խայտամք 'ի քոյ վերածնունդ :

Ո՛վ յոյս միակ դու Հայուն ,
Սահմանադրութիւն .
Ի Միութեան և 'ի սէր ,
Կեցցես աներեր :

2. Քեւ Հայոց լերինք դաշտեր արգասու ,
Ծիծաղին 'ի լոյս պայծառ արեւու .

Նենգ դաւ և զրկանք նախանձու ոգի ,
Իրաւանց սիրոյ քեւ , ետուն տեղի :

Եղբայր արդ եղբօր ուխտ դընէ հաստատ ,
Սիրալիբ շըրթամբ համբուրէ ճակատ .
Քեզմով միշտ ապրիլ և քեզմով գործել ,
Ըգքեզ իր խըղճին առաջնորդ ունել :

Ո՛վ յոյս
.

Փարատեցաւ երկնից կապոյտ ,
Աին անմահին ակնարկեաց .
Յարին Հայկայ սերունդք ընդ փոյթ ,
Հընչել նուագս օրհնութեանց :

Խրախոյս Հայկազունք ,
Յաւերժ փրկութիւն .
Օ՛ն երգենք , մանկունք ,
Սահմանադրութիւն :

Ժամանակին 'ի խոր յատակ ,
Արցունքն Հայոց սուզեցան .
Լռեաց ողբոյ դառն աղաղակ ,
Սըգոյ ծիծաղն աստ փոխան :

Խրախոյս . . .

Ամեն էին սրտեր թափուր,
Ճակատն՝ յամօթ աղգութեան,
Քաւ . նուաղեալ ժայթքեաց հուր,
Անյոյսք յանկարծ Հայք յարեան :

Խրախոյս . . .

Որ 'ի կամարն ստեղազարդ .
Հզօր բանիս ինքնիշխան .
Մեզ տուողին շնորհացն առատ ,
Չաւուրս հայցեմք տուր երկայն :

Խորին մաղթանաց ,
Ուղերձ միաձայն .
Առ պետն Օսմանեանց ,
Ապտիւլ Աղիզ Խան :

ԵՐԳԵԱԼ Ի ԴԻՄԱՅ
Ա. ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՊԱՐԱՆԻ

ԵՐԳ

Ի ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵՊԱՐՉ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ի ԵՅԵԿ ՄԱՅԻՍ ԶԷ

Հրճուին երկինք , խայտայ երկիր անթերի ,
Եւ Հայկազանցս գեմք կը ժպտին գեղանի .
Զի Տարեդարձ մեր փրկութեան նոր հասեր ,
Դարձեալ հանգոյն Արուսեկին լուսաբեր :

Յոր նորոգութիւն մեր սրտեր ,
Կրկին 'ի յոյս և 'ի սէր :

Ազգասիրաց վսեմ ճակտին քրտնաթոր ,
Ս. յօր Մասեաց հրեշտակն յաշխոյժսնորանոր .
Քառեակ պսակ մ'ալ գայ հիւսել ծաղկափայլ ,
Զոր եթերին կազմեն մատունք բարեփառ :

Յոր խրախուսին մեր սրտեր ,
Կրկին հոգի անվեհեր :

Չայն հինաւուրց Քինախնդրին ալ ընդհատ ,
Հնչեն փոխան բարբառքն Հայկեան անընդհատ .
Օրէ՛նք արդար և Միութիւնն երջանիկ ,
Զոր “ մայր բարեաց ” գրեն անշուշտ անջինջ
գիրք :

Յոր կը ցնծան մեր սրտեր ,
Կրկին 'ի խինդ անեպեր :

Հապ օն որդիք Հայկեան յայս պերճասպարէզ ,
Եկէք տօնել սերկեանս շքեղ մեծ հանդէս .
Նուիրական ըլլայ մեզ օրս յարածամ ,
Ուր միութեան ճանչցանք ոգին ու Ազգու-
թեան :

Եւ յոր լցան մեր սրտեր ,
Կրկին 'ի լոյս անստուեր :

Թող հնչէ ազատ ,
Միշտ վեհն Այրարատ .
Ընդ նմին երգեն ,
Դաշտք , լերինք ամեն .
Թէ բաղդն Հայերուն ,
Դեռ ողջ է անբուն .
Եւ մէք անդագար ,
Չարնենք Հայկեան քնար .
Որչափ ապրի Հայն ,
Կեցցէ Միութիւն .
Ու փառքն անմման ,
Սահմանադրութիւն :

ԽՕՄԳ

ՍԱՀԱԿ Ա. ԽԱՆՅԵԱՆԻ

ԵՂԱՆԱԿ

ԲԱՐԹՈՂ, Մ. ԹԱԹԱՐԵԱՆԻ

Ի ՄԵՏԱՄԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայկազն որդիք հապ՝ օն 'ի դաշտ ,
Ձեռք սիրտ համբոյր եղբօր տալ հաշտ .
Հապ՝ օն դէպ հոն՝ ուր միաբան ,
Մենք ուխտեցինք որ անբաժան .

Ըլլանք մէկ սիրտ մէկ ոգի ,
ՀԱՅ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ տալ հօգի :

Ամենքս մէկ սիրտ ոգի լ'անուն ,
Ամենքս մէկ յոյս հաւատք լ'արիւն .
Ամենքս զաւակ մէկ Հայրենեաց ,
Ինչո՞ւ այսպէս եմք օտարցած .

Եկէք ամենքս մէկ ոգի ,
ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ տանք նոր հօգի :

Տեսէ՛ք Հայը Հայուն համար ,
Կանգներ է հոն դափնի կամար .
Մեզ կ'սպասեն Հայկեան կուսանք ,
Վարդ մանիշակ ծաղիկք հաղփք .

Օ՛ն ամենքնիս մէկ ոգի ,
ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ տանք նոր հօգի :

Վարդից կոկոններ սէր բուրեն ,
 Կուսին մատներ սէր կը գրեն .
 Մանկալիք ուրախ սէր կը գոչեն ,
 Մուսայց քնարք սէր կը հնչեն .

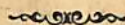
Սիրով և մենք մէկ ոգի ,
 Առնունք մեզմով նոր հոգի :

Սիրով բացուած անմեղ սրտեր ,
 Գիտցէք Հայուն նշանն է սէր .
 Օտարին պէս չըլլանք դաժան ,
 Ի բաց մերժենք սիրա Մերո՞ժան .

Ատելութեան չար ոգի ,
 Թողունք առնենք Հայ հոգի :

Բաւ է ալ բաւ է եղբարք ,
 Հայն բաւ կրեց միշտ տառապանք .
 Մինչ մեր թշուառ աւուրց յաւարտ ,
 Շագի պայծառ արեւն զըլարթ .

Ըլլանք մէկ սիրա մէկ ոգի ,
 ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ տանք հոգի :

ԵՐԳ

Թեւ 'ի թեւ օն ընկերք ,
 Դէպ 'ի հոն արշաւենք .
 Ուր մեր եղբարք մեզ համար ,
 Կանգնեցին Գափնի կամար .
 Հոն գրկենք մեք զիրար ,
 Երգենք միշտ Լ'եջնենք պար .

Եւ երկինքէն յարատեւ ,
 Մաղթենք ՀԱՅՈՒՆ նոր արեւ :

Աւ հերիք մեր վշտեր ,
 Բաւ աչաց արտառներն .
 Ատելութիւն հեռ նախանձ ,
 Թո՛ղ մընան մեզմէ 'ի բաց .
 Եղբօր գիրկ միշտ սիրով ,
 Գըրկըվինք հրճուելով .

Եւ երկինքէն յարատեւ ,
 Մեր կենաց մաղթենք արեւ :

Օ՛ն քոյրեր և եղբարք .
 Լարեմք մեր սուրբ քնարք .
 Եւ մեր սրտեր անմեկին ,
 Անմաշ հոգւով թո՛ղ կապուին .

Մենք ըլլանք Հայութեան ,
Նոր դիւցազն և՛ ախոյեան .

Եւ միշտ մաղթենք յարատեւ ,
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ լոյս արեւ :

ԵՂԱՆԱԿ
Գ. ԳԱՀՐԱՄԱՆՆԱՆ

ԽՕՍԲ
Գ. Ա. ՀԻՏԱՎԷՐՏԵԱՆ

ԳԻՄՔ ՔՈ ԳԵՂԵՄԻ . . .

ԱԻԱՂ ԶԻ ԽՕՄԻԵՑԱՐ

Ա.

Հիատեսիլ դեմքիդ գեղոյն ,
Աշխարհ ամեն սիրացաւ . կոյս .
Այդ բոցափայլ Աջիդ լուսոյն՝
Բոլոր սրտից մէջ ծընաւ Յոյս . . .

Այլ աւանդ զի խամբեցար :

Ո՛վ ցանկալին այն թագ չբքեղ ,
Որ սրբանուէր քոյոյ դլխոյն .
Զարդն էր անմահ շքնորհագեղ ,
Ո՛հ ծածկեցաւ նա ընդ հողով .

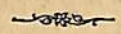
Եւ դու աւանդ զի խամբեցար :

Դշխոյդ . ո՞ր ձեռք ժպրհեցաւ ,
Պայծառ դեմքիդ ձգեւ այդ քող .

Ու ոսկեծղի պարանոցիդ ,
Այդ՝ թէ ոսկի՛ այլ վատ չղթայն .

Աւանդ զիմորդ խամբեցար :

Եւ քո արեւն այն տենչաւառ ,
Որ Հայրենեաց կեանք՝ ոգի տայր .
Կոյս՝ պարմանի սքանչանայր ,
Նըսեմացաւ , էջ՝ ի շիրիմ . . . :

ՇԻՋԱՆ ԱՐԵՒՆ ՀԱՅՐԵՆԻ . . .

Բ.

Բանաստեղծին քնարին թերեր ,
Ողբացին յոյժ քո աղէտներ .
Սակայն ափսոս — Երկինք ընդէր . —
Ի դուր հնչեց այն եղերքներ .

Շիջաւ արեւն Հայրենի :

Յուսոյ հրեշտակ մերթ սըլանայր ,
Այն քընարին աշխոյժ տարու .
Բաբէ և նա թըռաւ յերկինս ,
Յիւր ոսկեհոյլ ամպոց խորանն .

Եւ քնարն արդ կայ անխօսիկ :

Ո՛չ եւս կուտանըն փափկամէջ,
 Յաւուրս տօնից մեր բերկրաւէտ .
 Ո՛չ եւս 'ի պար նորա հրճուին,
 Հայ՝ լուսարփի աստեղց ներբեւ .
 Անմխիթար Հայրենիք :

ՆՈՐ ԱՅԳ

Գ.

Ահա ցոլայ նոր առաւօտ,
 Գիմեալ 'ի ժպիտ գեղածիծաղ .
 Մեր նախահարց սուրբ շիրմաց մօտ՝
 Այլ թէ ծագէ՞ նոր լոյս խաղաղ .

Յօղէ՛ շնորհքդ ո՛վ Երկինք :

Յաւերժացի մեզ ցանկալի,
 'Նդ ամանորիս՝ նոր կեանք ու ոգի .
 Չքնաղ անդրէն սէր ծաւալի՛,
 Եւ քաղցրալուր՝ 'ի Հայաստան .

Հնչէ՛ քրնար միւռթեան :

Եւ դու յայնժամ, կոյս գեղուհի,
 Յոյց սհ քո գէմբըդ հրաշագեղ ,

Փշրէ՛ շղթայդ

Ու ազատութիւն փայլեցուր Աստղ .
 Ձի դու ինքն ես կեանք Հայրենեաց ,
 Դու ինքն ես փառք Հայաստանեայց՝
 ՄԻՆՈՒՆ

ԶԵՓԻՒՄ ԱՆԿԱՆՑ

Դու փափկաթեւ մանկիկ զեփեւու ,
 Աղբերց վրայէն լուսակարկաճ .
 Անուշ հոտով ծաղկանց սփեւու ,
 Ի՞նչպէս թռչիս ինձ ընդ առաջ .

Ու խուսկի և զով ընծայելով,
 Ձիս ողջունես հեզիկ շրնչով :

Ո՛հ կը սիրեմ՝ դքեզ հողմիկ ,
 Երբ կը փութաս ինձի գալու .
 Ի պար 'ի թռիչ 'ի սյլ մեղմիկ ,
 Այրած ճակտիս ինձ այցելու .

Ծաղիկ հոգւոյս քեւ զավացած ,
 Ծիւ ծիւ բացուի 'ի լոյս կենաց :

Սլացիր փափկիկ դու սուրհանդակ ,
 Լուր սուր հովտին ու ծործորին .
 Ու անտառաց բարձրադխտակ ,
 Ուր երանով սոխակք թառին :

Թէ մտերիմն իւրեանց եկաւ ,
Բիւր զմայրմանց յիշատակաւ :

Ո՛հ կորուսած իմ հաճոյքներ ,
Հոս վերստին գտնեմ զձեզ .
Ծառոց շք.քով էք ծածկուեր ,
Ու փրփուրով առուակին հեզ .

Ահա կայտուէք 'ի յայս ծրմակ ,
Ի յայս թրփուտ հուանոցակ :

Հոս գառն հոգեր մէկիկ մէկիկ ,
Ճակատէս 'ի բաց հեռանային .
Եւ հոյւք ժամուց գեղասպարիկ ,
Սիրտս թեթեւ օրօրէին .

Եւ բնութիւն՝ մայր որդեսէր ,
Քնքուշ գրկաց մէջ մեզ չես գգուեր :

Հոս ճեմէին երեկոյեան ,
Ի զով ըստուեր պար մի կուսից .
Մազերը հովուն բազմաբուրեան ,
Սիրտք ընծայուած հեշտ վայելից .

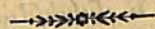
Շող , լուսնակին կոյսն ու ծաղիկ ,
Զիրար շոյեն սիրատարփիկ :

Մտերմութիւն , սէր կրակուբոց ,
Ի՞նչ անուշ էք յայս տեսարան .
Ուր դալարիք ձեզ հանգստոց ,
Ու անհուն դաշտեր զբօսարան .

Մըտերմութիւն , ինձ երանի ,
Թէ հոս ծոցէդ հոգիս թռանի :

Դու փափկաթեւ մանկիկ զեփիւռ ,
Աղբերց վրայէն քաղցրակարկաջ .
Անուշ հոտով ծաղկանց ըսփիւռ ,
Թըռիւր , թըռիւր ինձ ընդ առաջ .

Ու խունկ և զով ընծայելով ,
Իմ շուրջ պատէ հեզիկ շքնջով :

Հ Ր Ա Ի Ե Ր

Արեք ազատ կովկաս Մասիք ,
Արեք սրդիք յաւիւն կրօնից .
Միահամուռ մահ յաչս դիք ,
Յագուրդ վրիժուց դիւսպաշտից :

Յն անդր յառաջ մանկուհեք հայկայ ,
Յն վառ 'ի վառ 'ի նոր խրախոյս :

Զի արդ՝ Գրեգոր ընդ Տրդատայ ,
Մալախմբից յառին ՚ի խոյս :

Շատ ու շատ են մեր Հայրենեաց ,
Հայեր , աղէտ դառն ու վիշտ .
Առատ առատ հէզ հայկազանց ,
Աչերն արտասուք հոսեց միշտ .

Խօսէ , հնչէ , անուշ կիթառ ,
Հայ սրտերուն մխիթար :

Սուրբ Հայրենեաց հին յիշատակք ,
Մեր սրտերը թէ վառեն .
Ա՛հ սրտերուն եթէ յատակք ,
Սեւ հառաչանք մը հանեն .

Խօսէ , հնչէ , անուշ կիթառ ,
Հայ սրտերուն մխիթար :

Վէպն այս ԱԶԳԻՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ,
Կիթառ , հարցուր Արեւուն .
Հարցուր Լուսնին . որ արդ պահարան ,
Է Հայրենի շիրմերուն .

Հեծէ , հնչէ , անուշ կիթառ ,
Հայ սրտերուն մխիթար :

Հայրենախօս դու ո՞վ կիթառ ,
Հայոց ծիծռան տուր աւիւն .

Հայոց բաղդին տուր զուարթ լուր ,
Ժըպիտ Հայոց ստրեբուն .

Երգէ նոր երգ , անուշ կիթառ ,
Մեր Հայրենեաց մխիթար :

ՀԱՌԱՉԱՏՆՔ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

Ա.

Որպէս հէք ստրուկ , հայրենեաց կարօտ ,
Աղեկէզ սրտիւ նայի ծով և օդ .
Անհամբեր մընայ , հայրենի աստղին ,
Նոյնպէս էս , որդեակ , հրսկեմք բաղդին :

Դու իմ հրեշտակ , ս՛ հոգի երկնատուր ,
Ի՛նչ վիճակ տ՛ընտրես , յերկիր քեզ արիտուր .
Այր կրօնական՝ թէ պաշտօնաւոր ,
Գրագէտ կըլլաս՝ ապա թէ զինուոր :

Նիրհէ դու արդ՝ անուշ զուակ ,
Նիրհէ գիրկըս սիրուն հրեշտակ :

Բ.

Քո փայլուն աչքերդ , ինձ աւետիս տան ,
Թէ ուզես կանգնիլ , հայրենեաց վահան .
Բայց , աւանդ , որդեակ , ո՞ւր է Հայաստան ,

Ո՛ւր մեր գահ, խորան, դարձան մահարձան :

Յաղթական ճակտիդ, ծաղկեայ պսակներ,
Չունի Հայաստան, այլ սգոյ փուշեր .

Դեռ նոր լոյս տեսած՝ դու ալ իմ հոգիս,
Տի թոթովէս «մայր, տուր ինձ հայրենիս :

Նիրհէ դու արդ՝ իմ ոբբ հայկիկ,
Նիրհէ գերկըս, անուշ թռչնիկ :

Գ.

Ի՞նչ ճակատագիր ունի Հայն երկիր,
Այլ միայն աղէտք և սիրտ տարագիր .
Ձի օտար փառօք պանծող գլուխներ,
Չեն կարող ըլլալ որդւոյս քաջալեր :

Դու պիտի ծծես կաթով իմ յստակ,
Հայկական ոգին որ ծնաւ Սահակ .
Դու պիտի փրկես մեր քաջաց դամբան,
Որ կայ դարէ դար հիներու կոխան :

Նիրհէ դու արդ՝ յոյս իմ հեղիկ,
Նիրհէ գերկըս, սիրուն Յուսիկ :

Գ.

Գերագոյն էին հոօր հովանին,
Քեզ համար մաղթեմ, սէր իմ սրտածին .

Քո անբաղդ Ազգիդ աւեր խորանին,
Թո՛ղ քեզ նուիրեմ մատաղ՝ լալադին :

Քո հարցդ վշտաց եղար դու ժառանգ,
Յաշխարհ քեզ համար կայ մի մեծ պարծանք .
Ապրիլ հայապէս, ըլլալ սուրբ պսակ,
Հայրենի սիրոյն մեռնիլ նահատակ :

Նիրհէ դու արդ՝ անմեղ գառնիկ,
Նիրհէ գերկըս զուարթ Ասողիկ :

Ա Ո

ԿՈՅՄՆ ՈՒԽՏԱԻՈՐ

Ո՛հ, քաղցր է քո սէր, ո՛ կոյս,
Խոնջ և լըքեալ սարէ սար .
Լեռ, ձոր և դաշտ և ծրմակ,
Ծաղկունք գեղոյդ սիրահար .

Հրեշտակդ ամբիժ իմ սիրուն,
Քո ինձ կըրկնեն քաղցր անուն :

Լոկ քո մեղուակն յ'իս նայուածք,
Չայն արծաթի և թըրթրուն .
Իմս զարթուցին նախկին սէր,
Այլ այն օրէն էք համբուն .

Հրեշտակդ ամբիձ իմ սիրուն ,
Քո ինձ կրկնեն քաղցր անուն :

Ի զուր հաղցի դիւր սըրտիս ,
Զով զեփիւռսիս ու առուակաց .
Ֆիլոմէլին լրուեց երգ ,
Եւ բնութիւն իսկ տրամած .

Հրեշտակդ ամբիձ իմ սիրուն ,
Քո ինձ կրկնեն քաղցր անուն :

Համբոյր հեզիկ , գեղ ժըպիտք ,
Ուռուցիկ լանջ , գիրգ հասակ .
Զըտան ջընջել , ս՛հ , մըտքէս ,
Եւ գիտակաց վառ հիւսակ .

Հրեշտակդ ամբիձ իմ սիրուն ,
Արմենուհւոյդ քաղցր անուն :

Զը կայ տերեւ , վարդի թերթ ,
Խորհրդաւոր ծայք բնութեան .
Որոց վրայ կարօտով ,
Սրտիս հառաչք չը կարդան .

Հրեշտակդ ամբիձ իմ սիրուն ,
Արմենուհւոյդ քաղցր անուն :

Թէ աչերուդ սիրարկու ,
Խոստու մն անշնորհ քեզ գրեցաւ .
Ո՛հ , գէթ սիրով ինձ ներէ ,
Հընչեւ առ իմն ցուրտ շիրմաւ .

Հրեշտակդ ամբիձ իմ սիրուն ,
Արմենուհւոյդ քաղցր անուն :

Ա.Ռ. ՀԱՅՐԵՆԱՆՈՒԵՐՆ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

ՈՂՋՈՅՆ

Թէ 'ի հրացան դբօզ մահաբեր ,
Այլք ողջունեն իւրեանց տերեր .
Կամ 'ի դուռն թնդանօթաց ,
Ահեղ ողջոյն տան իշխանաց .
Մենք մեր սըրտից 'ի բաբախին ,
Խոնարհ այլ ջերմ տամք քեզ ողջոյն .
Եւ թէ չունիմք դբօզ արեան ,
Ձեզ ձիթենիք և մեր նշան :

Օն Հայրիկին ընդ առաջ ,
Երթամք հայեր քաջալանջ .
Հերիք կոհակք անջատեն ,

Զափըն որդւոց հօր լաստէն .
Պատուեմք Վոսփորն քաղցր 'ի ձայն ,
“ Ողջոյն , քեզ ս' Խրիմեան ” :

Հրեշտակդ յուսոյ , Թըռի՛ր առ մեզ ,
Շատ Թառեցար , բնւ սրտակէզ .
Համբ 'ի նոճիս աւերակաց . . .
Թէ բարեկամ ես ամայեաց .
Մեր սիրտք ալ են աւեր , Թափուր ,
Լից դու զանոնք՝ ոգւոյդ 'ի հնւր . . .
Բոցովդ աչաց՝ սառն հրդեհէս ,
Անըզգայից սիրտն եկ , վառես . . . :

Օն , Հայրիկին ընդ առաջ ,
Դիմեմք , Հայեր , քաջալանջ .
Հերիք կոհակք անջատեն ,
Զափըն որդւոց հօր լաստէն . . .
Պատուեմք Վոսփորն քաղցր 'ի ձայն ,
“ Ողջոյն քեզ , ս' Խրիմեան ” :

Քաղցր Աստուծոյ մ'անոյշ պատգամ ,
Դնւ , խաչակիր խաղաղութեան .
Շանթից փոխան՝ մեղր հոսէ մեզ ,
Հեղութեամբդ , սն , բարձրացն զմեզ . . .
Եւ մութի մէջ , Հայաստանցին ,
Թէ կորնչի հեծեծագին .

Հասցուր անոր՝ ջահ լուսաւոր ,
Ձես մի լուսոյ դու վեհ զինուոր . . . :

Օն , Հայրիկին ընդ առաջ ,
Վազեմք , Հայեր , քաջալանջ .
Հերիք կոհակք անջատեն ,
Զափըն որդւոց հօր լաստէն . . .
Պատուեմք Վոսփորն քաղցր 'ի ձայն ,
“ Ողջոյն քեզ , ս' Խրիմեան ” :

Քաղցն այս անգամ բանայ զաչեր ,
Մըթին արժէքն հանէ 'ի վեր . . .
Եւ Թէ Թաւչէ տայ քեզ քահայս ,
Լօռուտ զաւերս ամէ 'ի յուշ .
Եւ գաւաղան Թէ տայ ոսկի ,
Դու նոյն հովիւն ես սլարդ՝ ւարի .
Որ ջաղխեցիր 'իցուսդ անփուտ՝
Գայլս վայրի , և զանարգ Գուրտ . . . :

Օն , Հայրիկին ընդ առաջ ,
Թուչիմք , Հայեր , քաջալանջ .
Հերիք կոհակք անջատեն ,
Զափըն որդւոց հօր լաստէն . . .
Պատուեմք Վոսփորն քաղցր 'ի ձայն ,
“ Ողջոյն քեզ , ս' Խրիմեան ” :

Մարդ , որ հղօր է 'ի պատժել ,
 Զի՞ անղօր է 'ի վարձատրել . . .
 Երկու տերեւք , մինչ մեծ արք կեան ,
 Քար մ'երբ մեռնին , — այս իր վարձան .
 Այլ լոկ այս չէ , Հայրիկ , քո վարձ ,
 Դէմ սլաքաց , զոր սրէ նախանձ .
 Գրնդակաց . զոր ցուլէ խաւար ,
 Սիրտք մեր ւրջին քեզ միշտ առպար . . .

Օ՛ն , Հայրիկին մեր առաջ ,
 Սփռեմք մեր միշտ , իղձ , հառաչ .
 Մեր երակաց գիլէ թինդ ,
 Ճանչէ սրտից խոց ու խինդ . . .
 Պատուեմք Վոսփորն քաղցր 'ի ձայն ,
 “ Ողջոյն քեզ , ‘ ի խրբիմեան ” :

Ե Ր Գ

ՎԱՍՏ ՎԵՐԱԳՄՐՁԻ

ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ

ԱՊՏ ԻԻԼ ԱԶԻԶ ԿԱՅՍԵՐ

Շէհինշահը զէման Ապտիււ Ազիզ խան ,
 Պէր ազ միւտտէթ նազարտէն օլտի բինհան .

Միւքէտտէր խտի ճիւմէ զկրի տէսթան ,
 Իսթամպօլ քալքը խտի ճիւմի պի ճան :

Նազարաթ

Գուտումիլէ հաեաթը թաղէ կէլտի ,
 Նէշաթ ու շալքը պի էնտաղէ կէլտի :

Վիճուտի կէվհէրի քեանի ատալէթ ,
 Քէֆի տերեպի ինսան ու ինայէթ .
 Հէլէ էվսաֆընէ եօգտուր նիհայէթ ,
 Պու քերրէ եիւմնի թէշրիֆինտէ էլպէթ :

Գատէմ պատրդտէ օլ Շահը քերէմքեար ,
 Ատէմ ապատէտէք տէֆ օլտու էքտար .
 Լիսանը հալ իլէ հէր զէրրէ հէր պար ,
 Իտէր իիլաս իլէ պու պէյթի թէքրար :

Խիւտա իգպալ ու էօմրիւն խտէ միւզտաա ,
 Մէմալիք սայէսինտէ օլտի ապատ .
 Սունուֆը զկրի տէսթան օլարագ շատ ,
 Իտէրլէր շիմտի պու մանայի էրատ :

ՊԱՏԵՐԱԶԱՒԻ

Վրէժ կը գոռան շիրմաց խորէն ,
 Գոռ դիւցազանց ստուերքն ահեղ .
 Վրէժ կը մռմռան արդ տխրորէն ,
 Մեր հէք եղբարց արեան հեղեղ :

Մասեաց ժեռուտ սարն բոցավէժ ,
 Մեր սրտերուն խոր ժայթքէ վրէժ . . .
 Օ՛ն , անվեհեր վանենք զրկանք ,
 Որ Հայաստան առնէ նոր կեանք :

Բիւր սուր՝ հուր՝ մահ ,
 Չաղդեն մեզ ահ . . .
 Արդ քաջալանջ՝
 Նետուինք յառաջ :

Սուր մեր յագուրդ ,
 Վատ և անդուժ՝
 Թող թշնամւոյն ,
 Խմէ արիւն . . . :

ՆՈՐԱՅՐ

Կայծակնահար թող կորնչին ,
 Որ կը մատնեն հայրենիքնին :

* * *

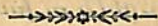
ՍԱՀԱԿԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ի՛նչ քաղցր ու սիրուն մէկ մօր զաւակաց ,
 Լսել շուրթն 'ի շուրթն ուխտերն փոխադարձ .
 Մէկն իր աչերուն ժրպտող դարդերովն ,
 Միւսն անխեթ սրբտին սիրոյ զարկերովն .
 Ի՛նչ քաղցր ու սիրուն տեսնել ձեռք ձեռքի ,
 Լըքեալ Հայրենեաց մաղթել կեանք հոգի .
 Որ զիրենք ծընաւ սընոյց և դըգուեց ,
 Բնութեան էն չքնաղ ձիրքերով զինեց :

Ո՛վ մայրդ հանուրց մարդկութեան ,
 Սնձկալիդ մեր Հայաստան .
 Ալ թող սրբտիդ վշտալից ,
 Դսոգրին հառաչք սուգ կըսկիծ .
 Զի ձեռք Սանուցս հարազատ ,
 Կապին 'ի քո սուրբ ճակատ .
 Պըսակ սիրոյ անրոպառ ,
 Թէպէտ ծաղկամբք քեզ օտար :

Օ՛ն սաներս Սահակեան ,
 Բարեկամք Հայ անուան .
 Սըլանանք թեւ թեւի ,
 Յաւերակս Հայրենի :

Կանգնել հոն մեր դրօշակ ,
Անկործան յիշատակ .
Միութեան սիրային ,
Մեր ուխտի պըսակին :

Ի ՍԳԱԼԻ ՄԱՀ

ՋԷՅԹՈՒՆՅԵՒ

ՊԱՏԱՆԻՈՅ

ԵՐԳ

Դու զո՛վ խնդրես մայր իմ անուշ ,
Ե՛կ մի՛ դողար , մօտեցիր հոս .
Անլաց աչօք դիտե՛ գորդիդ ,
Ու իւր վերքերն արիւնահոս :
Թըրբաց մայրեր թող լան ու դուն ,
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն :

Ի՛նչպէս երբեմն օրրանիս մէջ ,
Կահուղ ձեռամբ փայփայելով .
Մանկիկ մարմնոյս հանգիստ տալիր ,
Իբրեւ հրեշտակ նուագելով :

Զիս հանդէսեցուր 'ի հող ու դուն ,
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն :

“ Նորեկ որդւոյս կենաց արեւ ,
Զեզի համար փայլի Հայեր ” .
Այսպէս յայնժամ դու երգէիր ,
Օրօրոցիս նստեալ բովեր :

Անոնց համար շիջաւ և դուն ,
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն :

Կարմիր կայլակք ցայտեն վերքէս ,
Սակայն , մայր իմ , նայէ՛ չորս դիս .
Զարիւնը ուշտ Քիւրաերն տես ,
Հազարներով փռուած դետին :

Կերաւ զանոնք սուր մեր ու դուն ,
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն :

Ինչպէս վիշապ մրտընջելով ,
Յանկարծ մեր վրայ յարձակեցան .
Յընցեց Զէյթուն գլուխն ժայռօտ ,
Իւր վեհնից մէջ թօթափեցան :

Կարմիր ներկաւ բոքք մեր ու դուն ,
Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն :

Ու ծափ դարկին մեր Հարց ըստուերք,
 Զի չէ մեռած Հայոցս կրակ .
 Ու ցնծացին այնչափ զոհեր ,
 Զի լուծաւ վրէժ յարեան վտակ :

Խնդաց Մասիս , մայր իմ և դուն ,
 Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն :

Վերջին համբոյր տամ քեզ մայրիկ ,
 Հատուցանես զայն սիրուհւոյս .
 Վերջին անդամ գրկեմ մեր հող ,
 Ոյր արդ կիջնեմ 'ի ծոցն անոյս :

Խաչ մի տնկէ վըրաս՝ ու դուն ,
 Ուրախ լուրեր տար 'ի Զէյթուն :

Թ Ա Ղ Ո Ւ Մ Ն

Զ Է Յ Թ Ո Ւ Ն Յ Տ Ի

Պ Ա Տ Ա Ն Ի Ո Յ Ն

Պ Ա Ր Զ Է Յ Թ Ո Ւ Ն Յ Տ Ի Ո Յ

Ոչ փող զարկինք ոչ արծադանք լեռնատոյզ ,
 Սարէ 'ի սար չարաչըշուկ տարին լուր .
 Ու չերգեցինք ողբոց երգեր սրտասոյզ ,
 Երբ պատանւոյն բացինք մըռայլ փոսին դուռ :

Գիշերական մունչ ըստուերներ շուրջ կային .
 Երբոր սըրով բըրով զհող փորեցինք .
 Լուսին միայն դողդող շողար մեր գլխին ,
 Սուգ էր պատեր ըղդաշա բըլուր և երկինք :

Պէտք չէր դադաղ , և ոչ ճերմակ պատանքներ ,
 Որով գոցուէր աղատորդի Զէյթունցին .
 Նա յետ մարտին կարծես հոգնած կու հանդչէր ,
 Ու վերարկուն կարմիր , բաւ էր իւր անձին :

Անձայն ու կարճ ննջեցեցոց մի զրուցեց ,
 Մեր քաջ տէրտէրն , զինուոր Հայոց՝ Աստուծոյ .
 Գովեց զմահն և զքաջութեան իւր օրհնեց ,
 Թոյլ չի տուաւ հառաչ մ'ուճիկ հանելոյ :

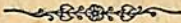
Բայց երբ գըլուխն 'ի բարձ դըրինք հողաչէն ,
 Տեսանք զգեղ ճակտին ու վէրքըն պայծառ .
 Ո՛վ պատանեակ ըսինք ամենքս մէկ բերնէն ,
 Վասն հայրենեաց մեռար , դու շնա ապրեցար :

Գընա՛ զրուցէ հայկազարմից մեծ ոգւոց .
 Որ կան այս տեղ ազատ ու քաջ դեռ Հայեր .
 Որոնք 'ի բիւր պատերազմաց թէպէտ խոց ,
 Մէջ ամպրոպաց 'ի Ժայռ կանգուն են կեցեր :

Մէջ մ'ալ քամի յանկարձ փըչեց ցրտաշունչ ,
 Լուսնին շողերն եկաւ գոցեց մըլթին ամպ .

Ու մեր սարերն զերդ ուրուականք անմրուունչ,
 Սեւ զըլուխնին անկած դիտեն ապշութեամբ:
 Յայնժամ ցուրացուրտ հող լեցուցինք իւր վրան,
 Խաչ մի դրինք, ինչպէս իւր մօր պատուէր ետ:
 Ոչ այլ չքքեղ արձանագիր ոչ տապան,
 Զէնքըն մինակ թողուցինք իւր փառքին հետ:

Մ. ՊԵՏԻԿՈՍԱՆԻԱՆ

Հ Ա Յ Ն

Ի ԶԷՅԹՈՒՆՆԵՐ

Ե Ր Գ

Աստեղն Հայկին կրակէ հետքեր,
 Նշմարեցաւ յեթերն ՚ի վեր.
 Սաւառնաթեւ հուր հետ ունէր,
 Թուէր վարսամ օրհասաբեր.
 Ում ժողովուրդք ահիւ մընան,
 Կարծեալ հասեր զերկրի կործան:
 Յիշեց զօրդիս և հայեցաւ,
 Սիրտն և աղիք գալարեցաւ.
 Դէմք բոցագոյն դարձաւ ՚ի յայտ,
 Տիգով աչաց կայծակնացայտ.
 Շամբուրքն նետ յաջ ձախ շարժեց,
 Եւ ասափիւն յաստեղս հընչեց:

Ազատ Մասեաց ՚ի սար սրացաւ,
 ԶՀայաստան բոլոր տեսաւ.
 Ի Կովկասայ մինչ ՚ի Տաւրոս,
 Եւ ՚ի Կասբից ցԱլիւս Պոնտոս.
 Լեռներ, ձորեր, դաշտ ու գետեր,
 Դուն օտարին բաժին եղեր:

Զրկայր պատառ մի հող միայն,
 Ուր հանդուսցէ զգլուխն Հայն.
 Հարբըն թափուր, որդիք ցրուեր,
 Պարսիկն ու Քիւրտ են տիրացեր.
 Հողւոց հանեց սրտից խորոց,
 Հայոց աչեր քաղեց յիւր ծոց:

Հըրով բոցով հասաւ Զէյթուն,
 Սիրուն զաւկաց ընտրեալն ՚ի տուն.
 Կեցաւ կանգուն ժայռից վերեւ,
 Ծագեց իւրոց կենաց արեւ.
 Եւ զխաւար դարձոյց դիմաց,
 Ժանտից սրդւոց դէպ երեսաց:

Երբոր տեսաւ եկեր պատեր,
 Անթիւ անհատ վայրենիներ.
 Զազատութեան զՍուրբ լեռներ,
 Կուզէն դընել յաւար յաւեր:

Չէ՛ այս մանկան չէ՛ օրօրոց ,
Այլ առիւծուց է սա բայոց :

Ուտօի օձի պէս սողալով ,
Եւ նենգաւոր վատ խորհրդով .
Ձի զկարեանց ճիրան թափեն ,
Սրով յետոյ խաղ արասցեն .
Եթէ կամիք զհաշտութիւն ,
Թողէք զգէն և զօրութիւն :

Հոգիս թէ տամ զէնքս չիտամ ,
Ձէնքն է կենաց մերոց պահպան .
Ի զէնս ծնած , ՚ի զէն մեծցած ,
Ձէն առ ՚ի զարդ , զէնի կազմած .
Երդուեալ լերանցս ՚ի ծոց երկաթ ,
Դայեակ հարսանց մարց սրտակաթ :

Նա՛ իմ կորիւն , հա իմ եղբայր ,
Մընաս բարեաւ ծերուկ իմ հայր .
Մայրիկ մի՛ լար զաչերդ սրբէ ,
Տուած կաթըդ հէլալ արէ .
Խօսեցեալդ իմ համբոյր մի .քեզ ,
Քոյր չեմք մինակ Աստուած ընդ մեզ :

Երթամ խառնեմ քաջաց ՚ի պար ,
Ոտից կոխան դընեմ հաւսար .
Ապստամբից բիւր գըլխըներ ,

Գնտակ առնում տամ վար ու վեր .
՚Ի արիւն թաթաղ լեզուաւ սըրոյս ,
Ձվրէժ երգեմ իմ հայրերուս :

Ահա ելնեն սարերն ՚ի վեր ,
Սովալըլուկ անյագ դայլեր .
Քիւրտն ու գողեր են ճաշակեր ,
Իբրու ժանտախտ մեր վրայ հասեր .
Լերանց կատարքն ամպեր վարեր ,
Մուայլ մրրիկ մարտից փրթէր :

Որոտացին լեռներ ու ձոր ,
Եւ արձագանք յանտառս ՚ի խոր .
Յորժամ կրակէ կարկուտ տեղաց ,
Եւ կապարեայ երկին չեղաց .
Շուառեցաւ թաց թշնամին ,
Մահաշըշուկ փակեալ յամպին :

Հասէք հովեր , հասէք ծովեր ,
Առէք տարէք դուք մեր քայլեր .
Լեռներ դուք մեր վրայ ինկէք ,
Եւ քարանձաւք մեզ ծածկեցէք՝
Ձի Ձէյթունցւոց մէն մի գնտակ ,
Պաղ մի փռէ մինէ դիակ :

Ի՛նչ են ներկեր մեր սարն ու ձոր ,
Է՞ր զայրացեր գետք ընդ ծոր ծոր .

Ա՛հ ի՞նչ աղուոր որդիքն Հայոց ,
 Զ ծիրանին արկեալ կրկնոց .
 Լերանց արիւնն գետոց յորդել ,
 Նոցա զարարս են մեզ պատմել :

Ո՛վ Զէյթունցի կրտրիճ ու որայք ,
 Բարեաւ գնայցէք բարեաւ դառնայք .
 Կարմիր ոտիւք ընդ մէջ արեան ,
 Իբր ՚ի հնձան դօփեն թնդան .
 Եւ պարակից իւրեանց կարդան ,
 Զորդիս Հայկայ տուն թորգօմեան .
 Կեցցէ յաւերժ մեր վեհ Սուլթան ,
 Կեցցէ նա միշտ ՚ի յաւիտեան :

ԵՄՄԱՆՈՒԻՆ ԵՍՍԹԵԱՆ

ՄԱՅՐՆ ԵՒ ՈՐԴԻ

Մայրն

Անուշքունիկն աչերն առեր ,
 Անուշ հովերն ալ տարուբեր .
 Իմ տասրակիս քունն է եկեր ,
 Անուշ երգով ըսեմ օր օր :

Որդին

Ես քուն չունիմ անգութ մարիկ ,
 Հերերք աչքս կապէս , հերերք .

Մէկ պահիկէն կ'ընեմ պաճիկ ,
 Իս արձրկէ , մ'ըսեր օր օր :

Մայրն

Մինչեւ չի լան մատաղ մանկիկ ,
 Ծիծ չեն իտար անոր դառնիկ .
 Դուն չի լացած իմ մէկ հատիկ ,
 Ես ծիծ կուտամ , կ'ընեմ օր օր :

Որդին

Խղճուկ սրտով ձայն եմ ձրգեր ,
 Կը ճըլճըլամ , դուն չես լսեր .
 Անուշ ձայնիդ ես զմայրեր ,
 Ես կուլամ , դուն կ'ըսես օր օր :

Մայրն

Արցունքներդ մարդարտի պէս ,
 Երեսդ ՚ի վայր ի՞նչ կը թափես .
 Մի՛ լար ծագուկ , մի՛ լար , մեղք ես ,
 Ո՛վ կ'ուղես , ան ըսէ օր օր :

Որդին

Գիրկդ ինձի հանգստարան ,
 Ծիծերդ բերնիս անուշ ծորան .
 Իրիկուան դէմ պառկիմ օրրան ,
 Աչքս կապէ , ըսէ օր օր :

Մայրն

Քընացնեմ իմ աղաւնիս ,
Մեծացնեմ սիրով սըրտիս .
Կարմիր վարդի նըման բացուիս ,
Շուքդ նըստիմ , ըսեմ օր օր :

Որդին

Քիչ մը թուլցո՛ւր թեւերս ոտքերըս ,
Ալ թըմրեցաւ փափուկ մըսերս .
Անուշ մըրափն առնէ աչքերս ,
Հապա սըխմէ կարդա՛ն օր օր :

Մայրն

Այդ սուտերովդ չեմ խաբուիր ես ,
Կ'ուզես սր զիս նըստեցնես .
Ձիքընանաս , ծիծըս ուտես ,
Գատարկ տեղը ըսեմ օր օր :

Որդին

Քիչ մը ճոր ճոր , քիչ մը ճար ճար ,
Քիչ մը տան տան , քիչ մը պար պար .
Քիչ մ'ալ պապան , առ հոպպա տանր ,
Քիչ մ'ալ մէն մէն , ետքը օր օր :

Մայրն

Ատ քու լեզուդ կուտեմ հիմայ ,
Քու կանդու՛նովդ կըտաւ չի կայ .

Տան տան , մէմէ , ալ հաբաբայ ,
Աչուկ պահ պահ , ըսեմ օր օր :

Որդին

Սիրտդ քար է , ալ հասկըցայ ,
Լացի լացի , շահ չի գտայ .
Ս.Լ.քնանամ , ճարը չի կայ ,
Երկան երկան ըսէ օր օր :

Ն Ո Ւ Ա Գ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ողջոյն հրեշտակդ աւետաբեր ,
Ողջոյն զուարթունդ երկնային .
Սիրտք անձկայրեաց մեր անհամբեր ,
Քեզ ընդ երկար մնային .

Խնդա Հայաստան ,
Հայոց օրօրան :

Լուսափետուր իջաւ յերկնից ,
Սէրն 'ի ժըպիտ հայրենեաց .
Լցաւ քաղցրիկ յոյսեր աղբիս ,
Ծագեց արեւ խնդութեանց .

Յնճա Հայաստան ,
Փառաց օթեւան :

Ահա այժմիկ վարդէ սրտակ ,
Կը բողբոջէ քո ճակտին .
Սիրտ առ և քայլ առ համարձակ ,
Ս.ՆՂիդ բացուած յասպարիզին .

Ոյժ առ Հայաստան ,
Քաջաց գերեզման :

Հայեր՝ լուսոյ ժամն է հասեր ,
Օն՝ վառեցէք ձեր ջահեր .
Ձեր քով առատ իւղ ու նեցէք ,
Ձի խաւարին չի մնաք երբէք :

Ալ է՛լ Հայաստան ,
Կանգնէ յաւիտեան :

Ա. Մ. Մ.

Սիրոյ չքնաղ պերճ հրեշտակ ,
Ձեռն 'ի մատեան սուրբ օրինաց .
Անդրէն յերկնուստ դայ երկնառաք ,
Մեզ պարգեւել Սահման և Կարգ .

Սէրն ու միութիւն ,
Սահմանադրութիւն :

Ժպտի զուարթուն գեղածիծաղ ,
Ես եմ , գոչէ , ձեր փրկութիւն .

Ես Հայոց փառք , ես սիրտ խաղաղ ,
Կարձեալ անդրէն դամ աւետել .

Սէրն ու միութիւն ,
Սահմանադրութիւն :

Ա՛լ մերկացէք խեղ նախանձու ,
Չար մախանաց կեղծ վերարկու .
Հեռու ոգին ատելութեան ,
Եւ առաջնորդ թող ձեզ ըլլան .

Սէրն ու միութիւն ,
Սահմանադրութիւն :

Փառք Յոյս և Լոյս Հայոց ճակտին ,
Ձերդ գարնայնի արեւ փայլին .
Հաշտ են երկինք ընդ ձեզ , Հայեր ,
Ձեր հետ ըլլան անձայր դարեր .

Սէրն ու միութիւն ,
ՍԱՀՄԱՆՍԱԴՐՈՒԹԻՒՆ :

Ա. Մ. Մ.

ՎԼԱՐՊՊԱՆՆ

Մ Ա Մ Ի Կ Ո Ն Է Ի

Հիմի՞ էլ լըռենք, եղբարք, հիմի՞ էլ,
 Երբ մեր Թշնամին իւր սուրն է դըրել.
 Իր օրհասական սուրբ, մեր կըրծին,
 Ականջ չի դնում մեր լաց ու կոծին.
 Ասացէ՛ք, եղբարք Հայեր, ի՞նչ անենք,
 Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր Թշնամին,
 Դաւով, հրապուրքով տիրեց մեր երկրին.
 Զընջեց աշխարհքից Հայկայ անուհը,
 Հիմքից կործանեց թորգոմայ տունը.
 Խըլեց մեզանից Թագ, և խօսք, և ղէնք,
 Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր Թշնամին,
 Խըլեց մեր սուրբ — պաշտպան մեր անձին.
 Մըշակի ձեռքիցն էլ խօփը խըլեց,
 Այդ սուր ու խօփից մեր շղթան կըռեց.
 Վայ մեզ, շղթայով կապած դերի ենք,
 Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր Թշնամին,
 Սոսկալի ղէնքը բըռնած մեր գլխին.

Կու՛լ տալ է տալիս արտասուք առատ,
 Աղէխարշ բողբ վարուց ապիրատ.
 Մեր գլուխը լալու Եփրատ ո՛ւր պըտտենք,
 Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր Թշնամին,
 Լիբբ գոռողութեամբ լըրած էր հողին.
 Արդարութեան ձայնն հանած իր սրտից,
 Արտաքսում է մեզ մեր բընիկ երկրից.
 Պանդո՛ւ խտ, հալածեա՛լ, եղբարք, ո՛ւր դիմենք,
 Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր Թշնամին,
 Անգոհ մեր բերած ծանր զոհերին.
 Իւր լիբբ, նըզոված ձեռքը կարկառեց,
 Ազգութեանս վերջին կապը պատառեց.
 Հայի կորուստը մօտ է, ի՞նչ անենք,
 Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, երբ մեր Թշնամին,
 Արհամարհելով մեր փառքն ազգային.
 Մեր Եկեղեցուն ձեռնամերձ եղաւ,
 Գայլազգեստ գառին մեզ գըլուխ դըրաւ.
 Սուրբ խորան չունինք, արդ ո՛ւր աղօթենք,
 Հիմի՞ էլ լըռենք:

Հիմի՞ էլ լըռենք, մարդիկ ի՞նչ կասեն,
 Երբ մեր անդ քարինք, ապառաժք խօսեն.

Չէ՛ն ասիլ որ Հայք արժանի էին ,
 Այդ ստորկական անարդ վիճակին .
 Մեր սուրբ քաջ նախնեաց գործերը գիտենք ,
 Մինչեւ երբ լռուենք :

Թո՛ղ լռէ մունջը , անգամալոյծը ,
 Կամ՝ որոց քաղցր է թըշնամու լուծը ,
 Բայց մենք , որ սւնինք հոգի ու սիրտ քաջ ,
 Ե՛կ անվախ երնենք թըշնամու սուաջ .
 Գոնէ մեր փառքը մահով յետ խըլենք ,
 Ու այնպէս լռուենք :

Ռ. Տ. Գ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

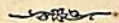
ՄԱՍՆ Բ.

ԸՆԿԵՐՔ ԾԱՂԹՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳՈՅՆ

Հայ եմք մեք անուամբ դիւցազն սուրբ ար
 եամբ ,

Առինք մեք դրօշ արտասուք քաջութեան .
 Յաղթենք զինահար երկջտա դրսցիք ,
 Ուր հոս այցելու են վատ գուհիկ .
 Մեզ կանանչ դափնի և ծաղկանց պսակ ,
 Հիւսին կարմրոյք , կուռեցէք աղայք .
 Շեշտ սուր հարուածոյ կտորեցէք նիզակք ,

Ըլայ վատին սիրտ լերդ խառնորակ :
 Ի սուր , ՚ի սուր մղենք ՚ի բաց ,
 Այն Պարսիկ յազգաց :

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ԵՌԱՆԳԸ

Զինուորը

Ահա մարտին փողը հնչէ ,
 Զիս պատերազմ կ'հրաւիրէ .
 Երթամ՝ նետուիմ բոցերու մէջ ,
 Զի իմ փառքս միայն այս է :

Կեանքս արիւնս անձկայրեաց ,
 Զոհեմ թափեմ վասն հայրենեաց .
 Զարնեմ ջարդեմ վառ թշնամին ,
 Թող մարմինս բերուի մեռած :

Կիևը

Օ՛ն ընդ յառաջ երթ անվեհեր ,
 Տուր թշնամուոյն վերս կարեվեր :

Զինուորը

Թշնամին մեզ կը մօտենայ ,
 Քաջ արանցս դէմ կ'յոխորտայ .
 Վայրագ դաղանն արիւնարբու ,
 Մեր հայրենեաց մահ կ'սպառնայ :

Օ՛ն ընդ յառաջ դիմենք անխուով,
Ցրուենք վանենք սուխններով,
Ռումք և կայծակ տեղանք գլխուն,
Փախչի իսպառ վատն ամօթով:

Կիևը

Գնա՛ քաջդ իմ վեհ անվրդով,
Վատ թշնամին վանէ փութով:

Զիևոտը

Զինուոր եմք մեր երկիւղ չունիմք,
Վատն հայրենեաց միշտ կ'զոհուիմք.
Արիւն և կեանք չեմք խնայեր,
Ազատութեան համար կ'մեռնիմք:

Հուր կը ցայտէ մեր աչքերէն,
Արիւն հոսի մեր սրտերէն.
Երբ սուրն շողայ մեր ձեռքին մէջ,
Կը սարսփն անոր շողշողումէն:

Կիևը

Հայրենիք է մեր պահապան,
Ազատութեան անխոց վահան:

Զիևոտը

Մէք հայրենեաց նահատակ եմք,
Թշնամուց դէմ կը խիզախիմք.
Պատերազմի երբ փողն հնչէ,
Սուր 'ի ձեռին հոն կ'վազեմք:

Վայ անոր որ կ'խրոխտայ,
Ազատ քաջաց կուրծք կ'բանայ.
Շանթաձիգ մեր գնաակներէն,
Կ'սատկի շան պէս անխնայ:

Կիևը

Վայ վատին այն որ իբր երէ,
Առիւծ քաջաց դէմ խիզախէ:

Զիևոտը

Մնացիր բարեաւ քաղցրիկ սէրդ իմ,
Զիս կը կոչէ հայրենիք իմ.
Պատերազմի դաշտին վրայ,
Յիշէ զիս միշտ թէ իսկ մեռնիմ:

Ազատութեան է մեր դրօշը,
Հայրենիք է մեր կրօնքը.
Մեռնիմք զոհուիմք ամենքնիս ալ,
Թող փրկուի մեր վեհ Ազգը:

ի միասին

Հապ օն յառաջ 'ի զէն 'ի վրէժ,
Հայրենիք մեր կեցցէ յաւ էրժ:

Թ. ՆԱԼԵՆ

Հայեր, մինչեւ երբ արտասուենք,
 Լանք յուսահատ, յիշենք, հեծենք.
 Կընտջ անկէ ողբալ, կոծել,
 Մեզի՝ բըրտինք, արիւն թափել:

Կ'ուզէ՞նք փրկու թիւն,
 —Սիրենք գիտութիւն.

Սիրենք միութիւն,
 Ու ազատութիւն.

Սիրենք Հայութիւն,
 Սահմանադրութիւն:

Միթէ ողբով կանգնին, Հայեր,
 Մեր բազմազգի աւերակներ.
 Արի՛ կենանք, գործենք փութով,
 Լոյս ծաւալենք ջերմ եռանդով:

Կ'ուզէ՞նք փրկու թիւն,
 —Սիրենք գիտութիւն.

Սիրենք միութիւն,
 Ու ազատութիւն.

Սիրենք Հայութիւն,
 Սահմանադրութիւն:

Թող մեր աչեր հուր արձակեն,
 Ու մեր լանջեր թընդան, տրոփեն.

Երակաց մէջ, փոխան արեան,
 Հայրենասէր բոցք ընթանան:

Կ'ուզէ՞նք փրկու թիւն,
 —Սիրենք գիտութիւն.

Սիրենք միութիւն,
 Ու ազատութիւն.

Սիրենք Հայութիւն,
 Սահմանադրութիւն:

Անցան, անցան սուգի դարեր,
 Մէր, յոյս ու լոյս խայտան յեթեր.
 Օ՛ն, շարժեցէք, ճակատք արի,
 Զարթիք, առիւծք Հայաստանի:

Կ'ուզէ՞նք փրկու թիւն,
 —Սիրենք գիտութիւն.

Սիրենք միութիւն,
 Ու ազատութիւն.

Սիրենք Հայութիւն,
 Սահմանադրութիւն:

1872 մայիս 16

Մ. 2.

Ն Ո Ւ Ա Փ

Հ Ա Յ Ո Ր Պ Ի Ո Յ Ց

Ա՛հ դու միայն Մէր իմ սրտին,
 Որբացեալդ Հայաստան.

Քեզմով եռանդ , խանդ կաթողին ,
Երակացրս մէջ խայտան :

Յօտարութեան մեռած եմ ,
Ի տես քոյին վառված եմ :

Դու խանձարուր ես մարդկութեան ,
Հայոց ճակտին սուրբ պարծանք .
Դու ես իմ քաջ հարց գերեզման ,
Քեզմով լիցի ինձ բերկրանք :

Թոյն և մահ է օտարին ,
Փառք և գոհար թանկագին :

Հերիք այսչափ թշուառութիւն ,
Իմ սեաւ աւուրց մանկական .
Հերիք այսչափ շանթեր Հայուն ,
Արցունք , հառաչք ողբաձայն :

Ես չեմ ուզեր օտար կեանք ,
Ո՛չ ալ պատիր սփոփանք :

Շքքեղ գարուն ինձ խոստանայ ,
Վարդ և զեփիւռ նուիրել .
Այլ իմ սրտի բաժին մնայ ,
Յաւերժ ողբալ , հառաչել :

Ինձ համար չեն սէր , ժըպիտ ,
Ա՛հ ո՛ւր է իմ հայրենիք :

Հայրենիքէս հեռու չիք ինձ ,
Զընջին նշոյլ , զուարթ կեանք .
Ա՛լ մաշեցան իմ ոսկրներ ,
Յ՛օտար աշխարհ մըթութեան :
Պանդըխտին յոյս , մխիթար ,
Է նըրբաթել իւր քընար :

Ես մինչ տեսնեմ զՀայաստան ,
Ամպոտ Մասիս ողջունեմ .
Զուարթ ձայներ ազատութեան ,
Ուրախութեամբ մինչ լսեմ :
Այն ատենէն կըսկըսի ,
Յ՛իս նոր եռանդ և ոգի :

Անմահ առ քեզ իղձ իմ ուղղեմ ,
Դու միակ Յոյս թշուառին .
Յ՛օտար ժայռեր այս տարադէմ ,
Լ՛ուր աղօթից պանդըխտին :
Այս ամայի վայրերէն ,
Երկինք փրկեա՛ զիս մէկէն :

Մ. ՍՈՍՆԱՆ

ԵՐԳ

ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ

Զ՛ինուորին երգերը ,
Եղբարք լեցեք .

Աշխարհիս դեպքերը ,
Լաւ ըմբռնեցէք :

Ոմանք հոյակապ ,
Պալատներ ունին .
Ոմանք շէն դղեակ ,
Խաղաղ բնակին :

Զ՞գետն զարդարուծն ,
Բայց փորը քաղցաց .
Կարի տայ ձիուն ,
Ինքն ուտէ սոսկ հաց :

Բայց դշվառ զինուորը ,
Չունի ոչ մի բան .
Ոչ հանգիստ ցերեկն ,
Ոչ քուն գիշերուան :

Զինուորին դատարկ ,
Չկայ աշխարհի .
Խնդրէ բարեւոր ,
Ու ապաստանի :

Թէ քաջ մարտնչին ,
Կառնու մի պարգեւ .
Երբ վիրաւորուի ,
Կսէ մնաս բարեւ :

ՀԱՅՐ ՄԵՐ ՈՐ ՅԵՐԿԻՆՍ ԵՍ

Ո՛վ հայր մեր . հայր որ ես յերկին ,
Սուրբ եղիցի անուն քոյն .
Եկեացէ մեզ , Աստուած հրօր ,
Արքայութիւն քո երկնաւոր .

Եղիցին կամք քո խնկելի ,
Որպէս յերկինս և աստ յերկրի :
Ը՛զ հաց հոգւոյն մեր և մարմնոյ ,
Տուր և այսօր շքնորհիւ քոյ .

Եւ թո՛ղ մեզ թող ըզմեր պարտիս ,
Որպէս և մեք թողումք յաստիս .
Ամենեցուն որ մեզ մեղան ,
Կամ մնացին մեզ պարտապան :

Ո՛հ , մի՛ թողուր ՚ի փորձութիւն ,
Այլ հանապազ հաս յօգնութիւն .
Եւ յամենայն չարին մըրցմանց ,
Փըրկեա ըզմեզ Տէր գըթու թեանց .
Զի քո է միշտ Արքայութիւն ,
Քո փառք պատիւ և զօրութիւն :

ԻՂՁ ՊԱՆԴԻՍԻՆ

Թողէք զիս անէծք, ոճիրք մշտատեւ,
Վճիռք անողոք բողոքին անարեւ .

Թողէք որ փշրեմ շղթայք իմ ոտից ,

Յոր դարք աստուածոց հեծեն վշտալից :

Զի զիս մայրական կարօտ տանջէ յար ,
Թողէք որ երթամ հասնիմ յԱւարայր :

Թողէք զիս օտար ափունք մի անգամ,
Թողէք, որ սար, ձոր անցնիմ ու դամ .
Վազեմ թեւաբաց, դեռ աչերս 'ի լոյս,
Տեսնեմ ամպամած արեւն իմ հոգւոյս :

Զի զիս մայրական կարօտ տանջէ յար,
Թողէք որ երթամ մտնեմ յԱւարայր :

Թողէք, զիս անգուլթ ասողեր ու լուսին,
Ծաղիկ ու ղեփուռ արցունք պանդխտին .
Թողէք, որ ծածկիմ նոճեաց շուքին տակ,
Ուր Վարդան հանգչի, ու փառաց վրտակ :

Զի զիս մայրական կարօտ տանջէ յար,
Թողէք, որ երթամ նստիմ յԱւարայր :

Թողէք, որ գրիչս առնեմ ու քնար,
Սրտիկս՝ ու հոգիս լարեմ վշտահար .
Երգեմ, ո՛հ երգեմ հառաչանքս ու սէր,
Յաշխարհն Աստուծոյ, յերկիրս իմ աւեր :

Զի զիս մայրական կարօտ տանջէ յար,
Թողէք, որ երթամ ու լամ յԱւարայր :

Թողէք մէն մազերս շուրջ ածիմ կարօտ,
Տեսնեմ Նդեմիս կենացն առաւօտ .
Տամ անդ սիրահար շնջիկս յետին,
Զոր Հայուն բաժակ դրած է երկին :

Բաւ զիս մայրական կարօտ տանջէ յար,
Թողէք, ալ թողէք, մեռնիմ յԱւարայր :
1872 ապրիլ 12

Ս. ՅԵԼԵՅԱՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Եղանակ (Լս Մարտիչեկ)

Օն, փութացէք հասեալ է ժամ,
Հարէք մարտի փողերն ու ժգին .
Մեզ ահարկու կայ պատերազմ,
Արեամբ զինեալ է թշնամին :

Փշրեմք ազատ, բանամք դռներ,
Չար նախանձուն մեր սխտրիմ .
Որ դարերով է մեզ փակեր,
'ի կուրու թեան 'ի բանտ մթին :

Ի զէն , օն , փութացէք ,
Գունդ ՚ի գունդ Հայ դասերք .
Լուսովն այս նոր տարւոյս վանեմք ,
Բռնութիւն դաւ ու նենգ :

Մեր մարք , մեր քորք խոցեցան շատ ,
Շղթայակապ ՚ի գերութեան .
Մինչդեռ մեր հարք , եղբարք ազատ ,
Անփոյթ էին կոյր զկուրայն :

Արդ և սոքա լուսովն ուսման ,
Տեսան վէրքերն իրենց ազդած .
Ուստի լինին մեզ օգնական ,
Առնել նախանձն արտահալած :
Ի զէն , օն , փութացէք , եւլն :

Ազատութեան կանգնեմք դրօշ ,
Մեր իգական փափուկ սեռին .
Տեսնեն մեր քաջ ընկերք անյուշ ,
Թ'այնու իրենց է մեծ բարին :

Նոր տարւոյ զէնք առէք զինուորք ,
Մեր բառն ընենք Հաւատք , Յոյս , Սէր .
Իմաստութեան դասերք եմք , քորք ,
Այս մեզ փառք , սրակ , այս ձեզ հրաւէր :
Ի զէն , օն , փութացէք , եւլն :

* * *

ՀԱՌԱՉԱՆՔ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻՈՅՆ
Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երբ կը լսեմ Հայաստանիս անուէն , դնտայ սիր-
տըս ու ժգին ,
Երբ կը յիշեմ իր տառապանքն , արտասուօք
աչքս կը թրջին .
Միթէ անոր նըման թշուառ կայ հայրենիք
մ'ալ արդեօք ,
Որուն ձայնին լըսող չի կայ , կուլայ կ'ողբայ
դառն ցաւովք :

Եւէք Վարդան , Տիգրան , Արամ , տեսէք ձեր
մայրն միանգամ ,
Թող իր ողբերն արթնցունեն ձեզ ձեր շիրմաց
մէջ անգամ .
Տեսէք , ի՞նչպէս վտարանդի կը թափառի տուն
Հայկայ ,
Ամեն կողմէն կը հալածուի , կը հարուածուի
անխնայ :

Ա՛հ , Հայաստան , դու սիրուն մայր , մինչ երբ
այսպէս քու որդիք ,
Քեզնէ հեռու պիտ' հառաչեն . իսկ դ՞ուք մինչ
երբ թափառիք .

Մինչ երբ և ես մայրակարօտ Արմենուհիս քու
սուրբ գիրկ ,
Զի գամ պիտի որ արտասուօքս թանամ ձեռ-
քերդ քու փափկիկ :

Թէ կարէի թուչիլ երթալ գլխիկ դնել իմ մօր
ծոց ,
Ուրախութեան արտասուօքս հոն շիջուցանել
սրտիս բոց .
Գէթ միանգամ փայփայանօք գգուիլ անկէ ,
տալ համբոյր ,
Ա՛լ թող զիս զոհ ընէր հոն տեղ թշնամւոյն
սուր սայրասուր :

Եկէք , եղբարք և սիրուն քորք , ձեռք ձեռքի
տանք ու գործենք ,
Մեր թշնամին տգիտութիւնն է ուրիշ տեղ չք
փընտուենք .

Այդ թշնամին զմեզ թշուառ ըրաւ բաժնեց
մեր մօրմէն ,
Պէտք է որ զայն սիրով , ՈՒՍՄԱՄԲ յաղթենք
փանենք մեր մէջէն :

Ա՛հ , Հայ եղբարք , Հայկազն քոյրեր , մինչ երբ
այսպէս անտարբեր ,
Թողուք որ գան որով ցանել սիրոյ , ուսման
մեր արտեր .

Ա՛հ , այն ատեն պիտ՛ արթննաք , երբ ամեն
բան թշնամին ,
Քանդէ , ցրուէ , տայ հովին որ յիշատակաց
չը մնայ մին :

Արմենուհի , ա՛լ յուսահատ ճղքէ սիրտդ որ
գուրս թուչի ,
Տխուր գեշ գեշ հառաչքիդ ձայն , ամեն կող-
մեր թող հընչի .

Երթայ հասնի մինչ Հայաստան , լսէ քու մայրդ
և գթայ ,
Թերեւս զքեզ մխիթարէ . ա՛լ ուրիշէն յոյս
չի կայ :

Ա՛հ , այս ցաւով վախնամ թէ ես պիտի մըտ-
նեմ գերեզման ,
Արձագանք մ՛ալ տուող չի կայ , երբ կը պօ-
ւամ Հայաստան .

Ա՛հ , ամեն կողմ լուութիւն է , կարծես մահն
է թագաւորեր ,
Մեռելոց ու աւերակաց մէջ ալ ես բու եմ
դարձեր :

Ա՛խ , Հայաստանս , սիրտս ու հոգիս քեզ նուի-
րեմ , ընդունէ՛ ,
Թէ կարելի , թող ես մեռնիմ ու Հայաստանս
օտք ելնէ .

Անոր սիրոյն բանտն ալ տրու իմ, պալատ է ան
ինձ համար,
Ոտքերս ձեռքերս շղթան զարնեն, երջանկու
թիւն է ան ալ:

Թէ մինչեւ իսկ աքսորու իմ, զիս թափառա
կան ընէ բաղդն,
Հայաստանիս սիրոյն համար ամեն տեղ ինձ
կ'ըլլան դրախտ:

Նպատակիս հասնի՛մ միայն, թող զիս հանեն
կախազան,

Կախազանէն ալ խղդուկ ձայնս պիտի կանչէ
ՀԱՅՍՏԱՆ:

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱՆՅԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ո՛վ սուրբ վայրեր, անհնգ ժամեր իմ կենաց,
Որ մտացս մէջ քաղցր յիշատակ մ'էք թողած.
Ըսէք ինձի, չէ՞ կարելի ետ դառնաք,
Այրած սրտիկս զովացունել դալ փութաք:

Ի՛նչ քաղցր է սերն դպրոցական ընկերաց,
Որով մարդիկ մանկութենէն հետ միմեանց.
Գաղափարաց սերտ կապով մը կը կապուին,
Եւ այդ կապով միմեանց եղբարք կը լինին:

Բարեկամաց մէջ ամենէն քաղցրներն,
Են դպրոցի ու պատերազմի ընկերներն.
Որոց սիրուն յիշատակներ քան զայլոցն,
Թողուն ի սիրտ՝ կարօտոյ հուր, բոց և խոց:

Ո՛հ, երջանի՛կ էք դուք մանկունք դպրոցաց,
Որ ձեր անմեղ ժամերն ուսման նուիրած.
Մեղուի մը պէս ծաղիկներէն մեղր քաղէք,
Եւ աշխարհիս ոչ հոգն ոչ վիշտն կրէք:

Կար ատեն մ'որ ես ալ ձեզ պէս երջանիկ,
Գպրոցին մէջ զաշխարհն և զիմ հայրենիք.
Այլ իմըն կերպ կերպով և չէի,
Գիտեր թէ ի՛նչ մեծ ցաւ սրտիս տան պիտի:

Բայց երբ անձամբ ի Հայաստան դիմեցի,
Եւ հայրենեացս թշուառութիւնքն դիտեցի,
Երջանկութեան յոյս, խինդ թուան իմ սրտէս,
Հառաչանօք միշտ անհ) լսուի ալ բերնէս:

Ա՛հ, Հայրենիքս, ինչո՞ւ այդպէս կաս թշուառ,
Չը մնաց մէկն որ հոգայ գրտնելքեզ մէկ ձար.
Ա՛հ, ամենքն ալ կը տեսնեմ որ անդգայ,
Անդու թ դարձեր, ողբերդ լսող մ'ալ չի կայ:

Երանի՛ թէ ես ալ մանուկ մ'ի դպրոց,
Եւ կամ տղայ մ'որ դեռ հանգչի յիւր մօր ծոց.
Ըլլայի և չզգայի այս բիւր ցաւերն,
Մինչ հայրենեացս այսպէս անկար եմ յօգնել:

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱՆՅԱՆ

ՎՏԱՐԱՆԴԻՆ

Թէպէտ վտար քաղքէ քաղաք կամ թա-
 փառ ,
 Բաղդն ու մարդիկ զիս հալածեն անգթաբար .
 Այլ արդէն իսկ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ երբ մեհ ձայնն ,
 Թռաւ բերնէս , յանձն առի զայս վիշտս հա-
 մայն :

Ազատութեան ես անձնուէր ,
 Վիշտ ցաւ սիրով եմ յանձն առեր :

Թէպէտ հեռի եմ սիրելեաց գրկերէն ,
 Հեռի անոնց գողտրիկ ձայնէն , երգերէն .
 Տխուր քնարս նոճիներէն վար կախած ,
 Լռիկ ողբամ խեղճ ազգիս բաղդն մտայած :

Ազատութեան ես անձնուէր ,
 Վիշտ ցաւ սիրով եմ յանձն առեր :

Թէպէտ յաչացս դառնն յորդեն արտա-
 սուք ,

Յայտնել սրտիս կարօտն ու սուգ և պասուք .
 Այդ արտասուք սրտիս մէքքերն լուանան ,
 Վէքքեր զորոնք ազգիս ցաւերն հոն բանան :

Ազատութեան ես անձնուէր ,
 Վիշտ ցաւ սիրով եմ յանձն առեր :

Վտարանդի' , թէպէտ դառն են այս օ-
 րեր ,

Օր մ'ալ տեսնես , նպատակիդ ես հասեր .
 Ազատութեան յաղթանակը քու ձեռքիդ ,
 Վարդն ու շուշան պսակ պճնել գան ճակտիդ .

Ազատութեան երբ անձնուէր ,
 Վիշտ ցաւ սիրով ես յանձն առեր :
 Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱՆԵԱՆ

ԱՐՏԱՍՈՒՔ ԿՈՒՍԻՆ ՅԱԻԵՐԱԿՍ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

Աւերակաց երկրի մը մէջ ուր գահերու
 բեկորներ ,
 Եկեղեցեաց և պալատանց շքեղ շէնքեր ու
 թագեր .

Տապաստ յերկիր կարծես կ'ողբան իրենց
 նախկին փառքն ըլիկ ,
 Ո՛հ , կը տեսնեմ մելամաղձոտ տիրադէմկոյս
 մի փափկիկ :

Բայց ի՛նչ այս ձայն հառաչանաց որ կ'ար-
 ձակէ իւր սրտէն ,

Այս ի՛նչ հեղեղ է արտասուաց որբ կը հոսին
 աչերէն .

Եւ կը թանան կարմիր այտերն ծածկուած
 հերովք քաջաթուխ :

Ինչպէս այդուն ցօղ տերեւովք ծածկեալ վարդին դողդօշ գլուխ :

Ոհ , այնչափ յորդ են արտասուք որք կը թափին յիւր աչաց , Մինչ բըբաց վրան , ահ , ինչ սոսկում , արեան հետքեր են թողած . Զուարթունք երկնից , դուք որ տեսնէք այդ արտասուքներն , գթացէք , Ի իջէք յերկիր , բաժակի մ'մէջ ժողովէք զանոնք վեր տարէք . . . :

Բայց ոչ թողէք , շիթքդ արտասուաց մարգարիտք են մեզ համար , Եւ յաւերակսդ հոսող պղտոր ու դառն գետոց քաղցրարար . Թողէք , կուսին արտասուքներն աւերակացդ մէջ թափին , Որ այդ մէն մի կաթիլներէն սպիտակ շուշանք հոն ծլին :

Անցած տեղերն իբրեւ գարնան զեփու թողու քաղցրիկ բոյր , Եւ դողդօշուն շրթամբք ահա աւերակաց տայ համբոյր . Ի գուճս իջեալ և հերարձագ արտասուած թորմ աչքն յերկինս ,

Թեւերն պարզած , գետինն փռուած ողբեր կարդայ ցաւադինս :

Ոհ , թող լուէ համայն բնութիւն , լսենք կուսին հառաչանք , Ինչո՞ւ արդեօք այսպէս կ'ողբայ , ինչ են իւր ցաւք , ահանչ տանք . Ո՞ր սիրտ կրնայ չը քստմնել ի լուր : ձայնիդ դողդօշուն , Որով կարծես թէ յուսահատ պատմէ ցաւերն իւր անհուն :

“Աստուած , գոչէր . մինչ երբ այսպէս խուպան թողուս այս երկիր , Մինչ երբ այսպէս անթիւ ցաւովք ցուի սըրտիկս վշտակիր . Ո՞ր մէկն ողբամ , ու երակներս թէ եղբարց կուս պգալի , Որք միշտ զիրար կը հարուածեն . այս ինչ օրեր ցաւալի ” :

“ Այս ինչ խեղճ է վիճակն Ազգիս որ բաղմաթիւ աղէտներ , Դըրսէն օձեր , ներսէն օձեր չորս կողմէն զինքն պաշարեր . Մասնիչ որդիք , ոհ , իրենց ՄԱՅՐ-ՀԱՅՐԵՆԱՅ դէմ են զիներ ,

Կաշառաբեկ վատթար գրիչք, աղբ, խիղճ
ծախել են ելեր ։

“ Ա՛հ, անգուժներ, Աստուած, կրօնք, մի
թէ սո՛ւտ են ձեզ համար .

Չիկայ երկինքն մէկն որ ձեզնէ պահանջէ օր
մի համար .

Ոսկին է ձեր Աստուած, գիտեմ՝, անոր զո-
հէք ամեն բան .

Բայց բնաւ զձեզ չը տանջէր գէթ խղճմը-
տանքնուդ ձայնն անգամ ։ ”

“ Ա՛հ, այս ցաւեր բանի՛ վերքեր բացած
են իմ սըրտիս վրայ ,

Որ յորժամ լամ արտասուաց տեղ սրտէս գէպ
աչքս արիւն գայ ,

Երբ կը խորհիմ Աղբիս վիճակն , իմ ճմլուած
այս սրտէս ,

Կաթիլ կաթիլ կարմիր արիւն կը կաթկթի ,
Տէ՛ր, գիտես ։

“ Ո՛վ Տէր, ինչպէս նուիրական Մասեաց
լէրան այս դադաթ ,

Մերթ կազմեցիր ծիածան մը . այս արտասուք-
ներս ալ չե՛ն շատ .

Որ գթութեան արեգականդ նշոյլքն անոր
մէջ շող տան ,

Եւ այս արտասուքս ծիածան մը կազմեն ՚ի նշան
հաշտութեան . . . ։ ”

Երբ դայս բաւ , ա՛լ իմացայ թէ երկիրս է
ՀԱՅՍՏԱՅՆ ,

Եւ փափկիկ կոյսն ԱՐՄԵՆՈՒՀԻՆ որ հո՛ն շըջի
ողբածայն .

Թուայ իւր բով մխիթարիլ . բայց իր նման
սրտայոյզ ,

Իրենին հետ սկսայ խառնել իմ արտասուքս
ալ յորդահոս ։

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԵՌՆԻՆՔ ԱԼ ԶԱՊՐԻՆՔ

Հայեր, ա՛լ մեռնինք, մահն է մեր բաժին ,
Զապրինք ա՛լ բնաւ , յաղթեց թշնամին .

Զուռնիք ոչ գրօջ , ոչ թագ , գահ և սուր ,
Շղթապատ գերի , ցե՛րք ապրինք ՚ի զուր ։

Մեռնինք, ա՛լ չապրինք մահն է մեր բաժին ,
Ո՛հ, այս մեռնինք, թող խնդայ երկինք . . . ։

Զուռնիք՝ ոչ պաշտպան, խելք, սիրտ, սէր և ջան,
Ա՛յս է մեր ներկան . . . թէ ա՛յս ապագան .

Թող բացուին հողեր , բարեր ծածկեն մեզ ,
Արեւ մեր աչաց , լուսին շատ է մեզ ։

Մեռնինք, ալ չապրինք մահն է մեր բաժին,
Ո՛հ, այո մեռնինք, թող խնդայ երկինք . . . :

Չունինք՝ ոչ փափաք, գիւտ, արհեստ և դանձ,
Աղքատ ենք ըստրուկ, մուրամք մեր զհաց .
Փետտենք մեր մազեր, պատուենք մեր կողեր,
Արժան է մեզի, մենք մեզէն գործեր :

Մեռնինք, ալ չապրինք մահն է մեր բաժին,
Ո՛հ, այո մեռնինք, թող խնդայ երկինք . . . :

Չունինք մի «կղեր», ազգասէր, արի,
Չկան և զինուորք, պաշտպան Հայ աղբի .
Չի օտար շուքեր, փառքեր ընդունայն,
Փոխեցին սրտերն, եղան մեզ դրուժան :

Մեռնինք, ալ չապրինք մահն է մեր բաժին,
Ո՛հ, այո մեռնինք, թող խնդայ երկինք . . . :

Չունինք ոչ կրօն, միութիւն և կապ,
Քակեց մեզ «դադանն», եղանք ուժաթափ .
Հայն՝ Հայուն գողցես խարդախ և օտար,
Հայ կանայք օտար, լեզու, սիրտ օտար . . . :

Մեռնինք, ալ չապրինք մահն է մեր բաժին,
Ո՛հ, այո մեռնինք, թող խնդայ երկինք . . . :

Չունինք խիղճ, հաւատք, չենք վստահ յիրեար,
Կործանեմք զիրեար, պառակտեմք զիրեար .
Անօգուտ լինին, գործ, ձեռնարկ Հայոց ,

Որպէս ցեցք, ուտիչք, վերջ տամք մեր գործոց:
Մեռնինք, ալ չապրինք մահն է մեր բաժին,
Ո՛հ, այո մեռնինք, թող խնդայ երկինք . . . :

Չունինք ափ մի հող, ջուր, օդ և մարմանդ,
Փռւշ, տատասկ դժնիկ, ցանուեր է մեր դաշտ .
Քրտանց տեղ արիւն հոսեն մեր ճակատք,
Մաշեց մեր ոսկերք ընտանի խեռ, դաւք :
Մեռնինք, ալ չապրինք մահն է մեր բաժին,
Ո՛հ, այո մեռնինք, թող խնդայ երկինք . . . :

Չունինք մի օրրան, կորաւ Հայրենիք .
Թափառինք չուառ, մեզ բարձ են քարինք .
Չունինք գերեզման, ցօղն է մեր պատանք,
Չունինք հոգի ալ, կղերն է մեր հրեշտակ :
Մեռնինք, ալ չապրինք մահն է մեր բաժին,
Ո՛հ, այո մեռնինք, թող խնդայ երկինք . . . :

Ո՛ւր այն Հայրենիք մեր դրախտաւայր,
«Գայլք» գառնազգեստ տուին զայն յաւար .
Յգգութիւն, կրօնք իրար խառնեցին,
Օտարաց երկիր մեզ ցիր ցան ըրին :

Մեռնինք, ալ չապրինք մահն է մեր բաժին,
Ո՛հ, այո մեռնինք, թող խնդայ երկինք . . . :

Ո՛ւր այն փրկարար Հայկեանց «սկզբունք»,
Չունինք արդար արհեստ անարատ ուսմունք .

Կղերն է յամառ , ժողովուրդն յիմար ,
Զուռնիք հանգիստ հաց և ջուր զովարար :

Մեռնիք , ալ չապրինք մահն է մեր բաժին ,
Ո՛հ , այո մեռնիք , թող խնդայ երկինք . . :

Վերցաւ կարգ , օրէնք և գործ Ազգային ,
Զուռնիք Ազգապետ , ծառայ են բաղդին ,
Զուռնիք մեծ ժողով . . . ո՛ւր Անդամք Ազգին ,
Ինչ արդիւնք տեսանք , բայց թէ վատնեցին :

Մեռնիք , ալ չապրինք մահն է մեր բաժին ,
Ո՛հ , այո մեռնիք , թող խնդայ երկինք . . :

Արհեստ օտարին և շահ ու վաճառ ,
Օտարին Զատիկ , իսկ Հայոց աշխար .

Ո՛հ , դժբաղդ վիճակ , անմխիթար կեանք ,
Կոծ , աղէտք , սուգ , վայն , են Ազգին ժառանգ :
Մեռնիք , ալ չապրինք մահն է մեր բաժին ,
Ո՛հ , այո մեռնիք , թող խնդայ երկինք . . :

Բայց չէ , չէ Եղբարք , տակաւին ապրինք ,
Ապրինք՝ որ բառնամք այս վատ նախատինք .
Թէ յոյս մը չուռնիք , գէթ շարժում մ՝ ուռնիք ,
Ասով թող սատկին մեր օձ թշնամիք :

Ապրինք , ո՛հ , եղբարք դեռ հոգի ունինք ,
Սուրբ է մեր վրէժ . առնունք ու մեռնինք :

Բանամք դպրոցներ , փորձեմք միանգամ ,
Վերջինն է այս փորձ , վերջին ճգնաժամ .

Քանի մը միլիօն Հայոց վրկութեան ,
Այս է դեղ , դարման , այս է այս ճամբան :
Բայց թէ մի վայրկեան , մի օր յապաղենք ,
Ամօթ մեղ Հայեր , մեռնինք , ալ չապրինք :
Գ. Է. ՌԵՏՈՒՆԻ

ԵՐԳՒՔ ԹՍՏԵՐԱԿԱՆ
ՊԱՐԵՐԳ
ԳԵՂԶԿՈՒՀԵԱՅ

Խոռոչն անխոռ

Գարունն եկաւ զուարդ դէմքով ,
Լեցուց դաշտերն հազար բերքով .
Գարբ վարսակ ցորենն ունինք ,
Ալ ի՞նչ կուզենք պէտք է հրճուինք :
Այժ ու ոչխար հաւ սագ և բաղ ,
Գերուկ կովեր որ տան մեղ կաթ .
Մեր տարեկան պարենն ունինք ,
Ալ ի՞նչ կուզենք պէտք է հրճուինք :
Զմուռն համար տաք հանդերձանք ,
Կրկան մեղի բուրդն ու բամպակ .
Շերամ , մետաքս , զարդեր ունինք ,
Ալ ի՞նչ կուզենք պէտք է հրճուինք :

Աշխոյժ տղայք կարմրուկ աղջիկք,
Պարգեւած է մեզի երկինք .
Երբ զգացում սիրտ սէր ունինք,
Աւ պէտք է որ սիրենք սիրուինք :

Դերասանք

Եկէք տղայք մէկ խօսքով,
Շարուինք զոյգ զոյգ քովէ քով .
Սրտերնուս սիրածն առնենք,
Մինչ առտու խնդանք պարենք :

Դերասանուհիք

Ահա գտանք ընկերնիս,
Երթանք շարուինք տեղերնիս .
Գրկենք զիրար և պարենք,
Սուրբ սիրով զիրար սիրենք :

Դիտողացի մը

Նստինք սեղան մեր գեղջկական,
Ուտենք համով հացն ու ջաման .
Մարսենք ինչ որ պատրաստ ունինք,
Կարագ մածուն և դարմ հաւ . . . կիթ :

Զը խմենք գինին առանց ջրի,
Ու չը գարկած գաւաթ բաժկի .
Թուաք թուիք թուաք

Զի առանց ջրոյ թոյն է գինին . . .
Ու մեծ զնաս ստամոքսին . . ստա . . մոք . . սին :
Դերասանք

Հրճուինք տղայք այս ալ օր մ'է,
Զի կարճ կեանքին մահն յաջորդէ .
Սպրինք ուրախ, չըլանք մոլի,
Գէշ ախտերէն ըլլանք հեռի :

Դերասանուհիք

Քաղաքացւոց սէրը պիղծ է,
Մէկ համբոյրնին մահը կարժէ .
Հեռի ըլլանք զեղխու թենէ,
Որ խեղճ աղջկանց գերեզման է :

Խոռոխն ամբողջ

Սիրենք,
Բայց միշտ .

Սիրենք զիրար չըլանք մոլի,
Գէշ ախտերէն ըլլանք հեռի .
Կեցցէ կեցցէ մեր գիւղապետ,
Օրհնութիւննիս այս ըլլայ գէթ :

(պար)

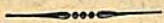
Խոռոխն ամբողջ

Երթանք տղայք զի վաղն 'ի դաշտ,
Մեզ կսպասէ ցորենի սանդ .

Անուշ զեփիւռն առաւօտուն ,
Կուզէ ըլլալ մեզ միշտ արթուն :

Մեծենք , մանրենք , մաղենք , մենք անդադար ,
Յորեանն , գարին , վարսակն , բրինձն ու հաճար .
Երթանք երթանք ըսւ թնանանք ,
Որ վաղն առտու կանուխ ելլանք :

Գ. Հ. ԱՇՏՈՒՆԻ

ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ

Աս ի՞նչ կորուստ ինչ մեծ ցաւ ,
Բանթելոնիս կոճակը .
Կոճկեւնիքէն բրթեցաւ ,
Գնաց մտաւ որ ծակը :

Ահ կ'աղաչեմ պարոններ ,
Թէ որ տեսաք նէ տեղ մը .
Իմացուցէք որ ծակն է ,
Երթամ հանեմ զայն շուտ մը :

Ոչ պղտիկ էր ոչ մեծ էր ,
Չափաւոր ալ չէր ըսուէր .
Ինչ գոյն ըլլալն ալ մոռցայ ,
Կարմիր էր թէ սեւի վրայ :

Ա՛հ մի՛ խնդաք պարոններ ,
Այս կորուստս քիչ բան չէ .

Յիսնապետս իմանայ նէ ,
Վերջը բանիկս բուսած է :
Գտէք գտէք ,
Կոճակս գտէք .
Գտէք գտէք ,
Կամ տաս փարա տուէք :

Միտքս կուգայ թէ վրան ,
Արծիւ մը կար խոշորիկէկ .
Եւ կորուսեալ այս կորճան ,
Գամված էր հոս ամուրկիկէկ :
Ահ մի՛ խնդաք պարոններ , եւլն :

Խանութները չեն ծախեր ,
Եւրոպայէն չեն բերէր .
Շունշանորդի կոճակին ,
Ծառն ու արմատն է չորցեր :
Ահ մի՛ խնդաք պարոններ , եւլն :

Բրուսիացւոց կուլւր ,
Իմ գլուխս ալ պայթեցաւ .
Քանզի Լորէն և Այլաս ,
Կոճակիս հետ մէջ խաղաց :
Ահ մի՛ խնդաք պարոններ , եւլն :

Զինափորձին ատենը ,
Կը դիտեն մեր չորս կողմը .

Ոտքէս բռնէ մինչեւ վեր,
Կը խառնեն տեղ չեն ձգեր:

Ա՛հ մի՛ խնդաք պարոններ, եւ ըն՛:

Կուտան ձեռքս հրացան,
Շալկէ կըսեն ուսիդ վրայ.
Ի՛նչպէս կայնիմ դուք ըսէք,
Բանթէլնս վար կիյնայ:

Ա՛հ մի՛ խնդաք պարոններ, եւ ըն՛:

Բարեկամացս հանդիպիմ՛նէ,
Հարկաւ պիտի բարեւ տան.
Ձեռքս հօսկէ պակաս չէ,
Պիտի տեսնեն ու խնդան:

Ա՛հ մի՛ խնդաք պարոններ, եւ ըն՛:

Աղջկանց ալ բան մը պէտք է,
Երբոր տեսնեն կը խնդան.
Ճամբաս հատաւ փոխերով,
Թռչելու է պալօնով:

Ա՛հ մի՛ խնդաք պարոններ, եւ ըն՛:

Պառաւ կանանց բերանն ալ,
Կրնաս գոցերնէ գոցէ.
Անանկ բաներ կը մաղեն,
Որ կոծակս բանբասեն:

Ա՛հ մի՛ խնդաք պարոններ, եւ ըն՛:

Սիրուհիս ալ Աստուած տայ,
Աս փորձանքս չիմանայ.
Քանզի գիտեմ վախկոտ է,
Պզտիկ բանէն դող կելլայ:

Ա՛հ մի՛ խնդաք պարոններ, եւ ըն՛:

Կեցէք միտքս բան մ'եկաւ,
Վազեմ երթամ ճար չ'կայ.
Տիօժէնը ուր որ է,
Գուցէ կոծակս այն գտնայ:

Ա՛հ կ'աղաչեմ պարոններ,
Ձըլլայ երբէք զիս ծաղրէք.
Օր կ'ըլլայ որ բրցունէք,
Գուք ալ կոծակի տէր էք:

Ք. 2. ՌԵՏՈՒՆԻ

ՇԻՆԱԿԱՆՔ

Աղջիկ

Ինչ աննման առիթ մը նէ,
Ձը փախցընէիք ձեռքէ.
Նստինք սա հովանոցս տակը,
Պատմեմ պատահածը:

Շաբաթ մը նէ սրտիս մէջը ,
 Անտանելի կղզամ ցաւ մը .
 Սրտէս կելլէն հառաչանքներ ,
 Ասանկ բան մ'ինձ չէր պատահեր :
 Ա'խ , վա'խ :

ՏՂԱՅ

Ինչ որ կղգաս հոգդ մընէր ,
 Բան չէ կանցնի ցուրտ ես առեր .
 Տաք լաթով մը սիրտդ գոցէ ,
 Գլթէդ 'ի վեր պաղ ջուր գաշէ :
 Հազալ փոնքտալ թէ որ կուգայ ,
 Չի հազանէ կ'անցնի կ'երթայ .
 Գիթդ ու բերանդ ուռեցեր է ,
 Սիրտիդ ցաւը հարբուխէթ է :

ԱՂՁԻԿ

Իմ ցաւս այդ չէ .

Երբ քեզ տեսայ անցաւ ցաւս ,
 Հրձուանք մը ազդեց սիրտս .
 Բայց դուն ինձմէ երբ հեռանաս ,
 Ցաւեր կուգայ վրաս :

Ոչ հաց կուտեմ ոչ կը խնդամ ,
 Միս մինակուկ կուլամ կողբամ .

Պատճառն ինչ է ես ալ չխտեմ ,
 Բայց լաւ գիտեմ որ հիւանդ չեմ :
 Ա'խ , վա'խ :

ՏՂԱՅ

Տուր ձեռքդ ինձի լեզուդ հանէ ,
 Լանկէկ շունչ առ շիտակ կայնէ .
 Բան չէ կ'անցնի ցուրտ ես առեր ,
 Ստամոքսդ շատ է լեցուեր :

Մեղրէն միսէն զգուշացիր ,
 Շաբաթ մ'աբողջ ապուր խմէ .
 Բայց ասոնցմէ առաջ քեզի ,
 Լուծողական դեղ մը պէտք է :

ԱՂՁԻԿ

Իմ ցաւս այդ չէ :

Երբ դուն կերգես հովտին մէջը ,
 Սիրտս է արձագանքը .
 Տխրութիւն մը զիս կը պատէ ,
 Քու ահդ զիս կ'սթափէ :
 Գլխուս տաք պաղ ջուր մը կ'իջնայ ,
 Չիղերս բոլոր կը սարսուայ .
 Ուժէ ինկած ու անգգայ ,
 Ոտքս ձեռքս կը դողդողայ :
 Ա'խ , վա'խ :

ՏՂԱՅ

Հարցուցածիս պատասխան տուր ,
 Ըսէ , կուգայ վրադ սարսուռ .
 Աչքդ դեղ մը կը պաղի՞ մի ,
 Լալու ատենդ կը խնդան մի :
 Յանկարծ մէկը կը խածնէս մի ,
 Բարձր ձայնով կը պոռան մի .
 Աս չէ , ան չէ , հապա ի՞նչ է ,
 Աս բացէ՛ իբաց խենդութիւն է :

ԱՂՋԻԿ

Իմ ցաւս այդ չէ :

Գիշերները չեմ քնանար ,
 Քեզ կը յիշեմ անդադար .
 Երբոր քիչ մը աչքերս գոցեմ ,
 Ահով վեր կը ցատկեմ :

Միտս ուժգին կը բաբախէ ,
 Սաստիկ կրակ մը գլուխս կերէ .
 Ահ բարեկամ ըսէ ինձի ,
 Այս ցաւերուս պատճառն ի՞նչ է :

Ա՛խ , վա՛խ :

ՏՂԱՅ

Թշուառական հիմայ գտայ ,
 Քու ցաւդ աղէկ մը հասկցայ .

Մի՛ դանդաղիր բաղսք վազէ ,
 Սուլֆաթոյի դեղ առ խմէ :
 Ձերմդ կ'անցնի շուտ կըռնտնաս ,
 Մեր իշուն չափ ուժ կուեննաս .
 Մխոքս չեկաւ երկու ժամ է ,
 Քու ցաւդ ամբան սաստիկ ջերմ է :

ԱՂՋԻԿ

Իմ ցաւս այդ չէ :

Թէեւ այդպէս ախտեր չունիմ ,
 Սակայն պիտի մեռնիմ .
 Գերեզմանս ձեռքովդ փորէ ,
 Ձիս մէջը տեղաւորէ :
 Գլթա ինձի ան սիրելիս ,
 Կեանքս , դանձն , արեւս հոգիս .
 Թէ քեզ խնդրեմ , միշտ քեզ ողբամ ,
 Ախտս սէրն է , ալ լաւ կ'զգամ :

Ա՛խ , վա՛խ ,

ՏՂԱՅ

Այդ քու ախտիդ խելք չը հասնիր ,
 Գնա հինգ ժամ լիճը մտիր .
 Թէ որ առով ալ չանցնես ,
 Ուղես չուղես պիտի քաշես :
 Կը զարմանամ թէ ի՞նչ է սէր ,
 Մինչեւ հիմայ չէի ըսեր .

Զգացածդ շուտով պատմէ ,
Գուցէ սաստիկ կաթուած մը նէ :

ԱՂՁԻԿ

Իմ ցաւս այդ չէ :

Տուր ձեռքդ ինձի , դիր սիրտիս վրայ ,
Տես թէ ինչպէս կը դողայ .
Միթէ քեզ ալ ատանկ չըլլամ ,
Զիս տեսներ բան չէս գէար :

Մէկդի ձգէ այդ դեղերը ,
Եկուր գրկէ զիս անգամ մը .
Կանցնին ցաւերս կառողջանամ ,
Ուրախ զուարթ տուն կը դառնամ :
Ա՛խ , վա՛խ ,

ՏՂԱՅ

Թէ որ ատով կըռնտնաս նէ ,
Այս շատ դիւրին ճամբայ մը նէ .
Եկուր ամէն օր քեզ գրկեմ ,
Բայց չէ կեցիր ես ի՛նչ կ'ըսեմ :

Ինքիր գլխուս բան չեմ ըներ ,
Գուցէ գրկե՛ն օգուտ չընէր .
Երթանք հարցնենք մեր բժշկին ,
Սխալ բան մը չընենք կրկին :

ԱՂՁԻԿ

Քահանային :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Ես էի առոյգ պատանի ,
Թռչնոց նման թռչտէի .
Ուր կամէի անդ բունէի ,
Հանգիստ ու ճսխ կեանք վարէի :

Այս ամենը երբ կը յիշեմ ,
Արդի վիճակս կը բարդատեմ .
Ետիս դառնամ կը բնտուեմ ,
Ո՛հ կ'զգամ թէ ձերացեր եմ :

Այն ստղալից ծառոց վրայ ,
Զմայլանօք թռայ հասայ .
Մին կծծէի մին խզէի ,
Այս ամենուն ես տէր էի :

Ո՛հ ասոնց ամենքն ալ անցան ,
Վարդակապատ թռչնոց նման .
Թռչիմ սրանամ միշտ նոյն տեղն եմ ,
Ու ամեն օր նոյն հաց կուտեմ :

Թռչտելով թռչտելով ,
Հանդիպեցայ ոստ մը մեղրով .
Ընդունեցի ես զայն սիրով ,
Մեղրը հատաւ մնացի փայտով :

Փետուրներս մեղրոտեցան ,
Եւ այն ոստին վրայ փական .

Աւ թռչիլն ինձ արգիլուեցաւ ,
Ազատութիւնս կորսուեցաւ :

Կը տեսնեմ զձեզ ով պատանիք ,
Զի վայելէք ամեն բարիք .
Ազատութեան յարգը ճանչցիք ,
Մեղքէ ոստի՛ն վրայ մի՛ նստիք :

Յ. ԱՅՄԵՆԱՆ

ՊԱՐԵՐԳ

ՊԻՍԳԱԼԵԱՆՑ

ԳԵՐԻԲ

Գիշերն անցաւ , լոյսն ծագեց արդ ,
Աշխատութեան ժամ է տղայք .
Օն երկաթաց շուինթ և պայթ ,
Պսակեն օրուանս այս աշխատանք :

Զի գերութեանս այս դառն կեանք ,
Է անփոփոխ բաղդ եւ կտպանք .
Թէ չիք մեզ յոյս ոչ վարձ , պտակ ,
Իբաց հող , վիշա , պարենք տղայք :

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ

Անհող անփոյթ և ձեռնուռնայն ,
Ի պարապոյ վատնէք դուք ժանդ .

Բայց ի դարձիս միւսանդամ ,
Տի ճաշակէք այս դաւաղան :

Օն , մի՛ ծոյլեր , անհող անփոյթ ,
Այլ գործեցէք , դուք փոյթ ի փոյթ .
Բայց ի դարձիս միւսանդամ ,
Տի ճաշակէք այս դաւաղան :

ԿԻՆ

Մի՛ , դու երբէք , խիղճ այս գերեաց ,
Լքանես սիրտ սէ անձկայրեաց .
Զնամանիս ծանիր սոքա ,
Սէրդ իմ , սէ , տես , մարդ են սոքա :

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ

Զի են գերութեան ենթակայ :

ԿԻՆ

Ինչ պէտք դոցա կապանք շղթայ :

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ

Զի են գերութեան ենթակայ ,
Պէտք են դոցա կապանք շղթայ :

ԿԻՆ

Զէ են գերութեան ենթակայ ,
Պէտք չեն դոցա կապանք շղթայ :

ԳԵՐԻՔ

Օն այս երկաթ ծեծենք մենք ,
Որ զուր տեղը ծեծ չուտենք .
Զարնենք կարգաւ , թռաք , թռաք , թռաք ,
Ծեծենք , զարնենք , թիք թաք թռաք :

Բայց բռնաւորն ալ գնաց ,
Պատեհ առ ի՞նչ մեզ մնաց .
Գրկենք զիրար և պարենք ,
Երկաթ վերջը կը ծեծենք :

Օն երգենք մենք տղայք ,
Պարպենք գինւոյ զուարթ բաժակ .
Օն գրկենք մենք զիրար ,
Պարենք անփոյթ անդադար :

Գերու թեանս այս դառն կեանք ,
Անփոփոխ չէ և կապանք .
Գոհ սրտով և զուարթ ,
Օրհնենք զԱստուած մեր արդար :

Թեւ թեւ սիրտ սիրտ 'ի մի տալով ,
Պարենք ցնծանք մենք խայտալով :

(Պար)

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ

Թէ գաւազանս այս ձեզ բաւ չէ ,
Եւ ոչ կանոնս ձեզ խրատէ .

Ապա թէ ոչ դուք համակամ ,
Պիտի երթաք բանտ այս վայրկեան :

Օն կարգացէք միաբերան ,
Տուէք շուտով ինձ պատասխան .

Ապա թէ ոչ դուք համակամ ,
Պիտի երթաք բանտ այս վայրկեան :

ԳԵՐԻՔ

Հինգերորդ յօդուած ,
Գերիք Պիտալեանց .
Տուժեն ծեծ ու բանտ ,
Թէ ըլլան ծոյլ և վատ :

Փոքրիկ Պիտալեան ,
Ուտէ գաւազան .
Թէ բնաւ չաշխատի ,
Բանտը պիտ' ձգուի :

Բայց մեծ Պիտալեան ,
Ոչ թէ խարաղան .
Այլ թէ ծուլանայ ,
Անօթի մնայ :

Օն այս երկաթ ծեծենք մենք . . և լին :

Գ. Հ. ՌՇՏՈՒՆԻ

ԱՆԻՅԵԼՔ ԾՈՒՆ

Ճշմարիտը ահ պարոններ ,
Գիշեր ցորեկ քունս եմ ծախեր .
Ինձի յարմար կին մը կուզեմ ,
Կը փնտռեմ ու չեմ գտներ :

Տարի մ'է որ դուռ չը թողի ,
Հարուստ աղքատ ամենքն զարկի .
Ո՞ր աղջկան որ հաւնեցայ ,
Մէկէն բերնիս չափը առի :
Անխելք շունը անմտորէն ,
Մաս կը յուսայ կարկանդակէն :

Թէ որ տարիքս է պատճառը ,
Նոր պիտի կոխեմ վաթսուներ .
Ինչ անխելք են սա աղջիկներ ,
Որ չեն ճանչնար եփուռն մարդը :

Աս տարիքն է որ էրիկներ ,
Լաւ կը ճանչնան կնկան յարգը .
Շատ կը սիրեն միշտ կը սիրեն ,
Բայց կիները տես ինչ կըսեն :
Անխելք շունը անմտորէն ,
Մաս կը յուսայ կարկանդակէն :

Յոյսս կտրած ճարս հատած ,
Կարգուելէն ալ վազ անցած .

Երբ յուսահատ տուն դառնայի ,
Կը մօտենայ մէկը ինձի :

Եղբայր կըսէ , ինչ ես եղեր ,
Պէտք է պատմես ցաւդ ինձի .
Ա՛հ բարեկամ թող զիս կըսեմ ,
Ցաւս մեծ է դուռն ինչ կըսես :
Աղջիկները զիս չեն հաւնիր ,
Կըսեն ծերերը չեն սիրուիր :

Աս որ լսեց բարեկամն ,
Քիչ մը խնդաց , բռնեց ձեռքս .
Ըսաւ առ շատ դիւրին բան է ,
Բայց լաւ բռնէ սա խրատս :

Արդի տղաք ինչ որ կընեն ,
Նոյնը դուռն ալ քրէ մէկէն .
Կը յաջողիս , կը կարգուիս ,
Տա խօսքէն ալ շուտ կազատիս :
Անխելք շունը անմտորէն ,
Մաս կը յուսայ կարկանդակէն :

Օր մը ելայ Մահմուտ փաշա ,
Խաթ մը լաթով ես ճօլինս .
Ելայ գացի աղջիկտեսի ,
Ալ ո՞վ չտար աղջիկ ինձի :

Բայց բանթելօնս այնչափ նեղ էր ,
 Որ յատակը կը պատուակէր .
 Աս ձայնիս վրայ մայրը եկաւ ,
 Ահանջս 'ի վար սա խօսքն ըսաւ :
 Անխելք շունը անմտօրէն ,
 Մաս կը յուսայ կարկանդակէն :

Ուղեցի որ դէմքս ալ փոխեմ ,
 Կարմիր ճերմակ լաւ մը ծեփեմ .
 Լայն բանթելօնն , մեծկակ փալթօն ,
 Հագնիմ երթամ աղջիկն առնեմ :

Բայց ներկն այնչափ քսեր եմ որ ,
 Ազտոտեցի լաթերն բոլոր .
 Աղջիկները աս կը տեսնան ,
 Կը փսփսան կըսեն խնդան :
 Անխելք շունը անմտօրէն ,
 Մաս կը յուսայ կարկանդակէն :

Կը բարկանամ թէ պար չիտեմ ,
 Սիրթօ , հօրս միայն գիտեմ .
 Կէս ոսկիով գատրիլ բօլբա ,
 Սրդեօք սովրիմ Չափրաստճեանէն :

Չորս ամիսէն կը յաջողիմ ,
 Շօթիս , լանսիէ կը սորվիմ .

Կերթամ գրկել աղջիկները ,
 Նորէն կառնեմ բերնիս չափը :
 Անխելք շունը անմտօրէն ,
 Մաս կը յուսայ կարկանդակէն :

Թեթեւ հաւկիթ ըլլալ կուզեմ ,
 Որ աղջկանց աչքը մտնեմ .
 Բառտօն , մէսսի , պօն ժուռ մուգէլ ,
 Քիչ մ'ալ մանի , եանըխ կաղէլ :

Չորս հինգ օրուան մէջ կը սորվիմ ,
 Որ սուառէները գանուիմ .
 Շունշանորդի բաղբս գէշ է ,
 Ամէն աղջիկ միշտ սա կըսէ :
 Անխելք շունը անմտօրէն ,
 Մաս կը յուսայ կարկանդակէն :

Ես վաղ անցայ կորգուելէն ,
 Բերանս երեցաւ կիներէն .
 Ինչ որ ըրի չաջողեցաւ ,
 Ստակ տարով բանս բուսաւ :

Հիմայ ձեզի կը խրատեմ ,
 Քանզի ձենէ փորձառու եմ .
 Թէ որ կնիկ առնել կուզէք ,
 Սա խրատիս լաւ ուշ գրէք :
 Հասակ պզտիկ ,
 Ունիք հատիկ .
 Կարգու եցէք , կուտան կնիկ :

ԹԵԹԵՒՍՈՒԼԻԿ ՍԻՐԱՀԱՐԸ

Փայլուն աչքով փոքր ոտքով,
Կարմրուկ աղջիկ մ'երբ տեսնեմ.
Ձեմ գիմանար ու փուլթով,
Սիրտս իրեն կը բանամ:

Քաշուիլն ինչ է չեմ գիտեր,
Ետիս առջիս չեմ սեպեր.
Թէ և ելլէ զիս չախէ,
Կուզեմ մ'էյ մը զայն գրիել:

Խոնձոյք հարսնիք անուան տօն,
Պարահանդէս կամ թատրոն.
Հրաւերի չեմ նայիր,
Ներս կը նետուիմ սանֆասօն:

Քաշուիլն ինչ է չեմ գիտեր,
Քաւալիեուն ալ չեմ սեպեր.
Թէ և հրէ ու մշտէ,
Կուզեմ քոռթէս սղմուտել:

Գիշերները քուն չունիմ,
Փողոցները կը շրջիմ.
Կը քսվուտիմ աղջկանց,
Խօսք կը նետեմ հեռուանց:

Քաշուիլն ինչ է չեմ գիտեր,
Պատիւն ինչ է չեմ սեպեր.

Թէ և կիցով թուրս նետէ,
Կուզեմ զանոնք կամուտել:

Ամեն աղջկանց ճանօթ եմ,
Շաքար բունջեր զրկած եմ.
Ամենուն ալ նամակով,
Կեանքս ուխտել զրհած եմ:

Քաշուիլն ինչ է չեմ գիտեր,
Խիպ ու ամօթ չեմ սեպեր.
Թէ և երեսս թուքնեն,
Կուզեմ զանոնք համբուրել:

Դեռ մեկալնօր նոր հարս մը,
Որ էրկանն հետ կը շրջէր.
Քացի ըսի կամաց մը,
Աղւոր էրիկ չես առեր:

Քաշուիլն ինչ է չեմ գիտեր,
Մահը ինչ է չեմ սեպեր.
Ձի ամեն օր շարունակ,
Ես սովրած եմ ծեծ ուտել:

ՍԻՐԵԼՆ ԻՆՉ ԲԱՆ Է

Պետրոսն ինձ կ'ուգար մէկտեղ կ'էլլէինք ,
Գաշտին վրայէն ծաղիկ ժողուէինք .
Բայց թէ որ օր մը չիկար զիս տեսնէր ,
Չիտեմ ինչո՞ւ սիրտս կը կտարեր :

Սիրելն ի՞նչ բան է բնաւ չ'գիտեմ ,
Ըսէք կ'աղաչեմ արդեօք հիւանդ եմ :

Նայիս օր մ'ալ վարդ մը ինձ բերաւ ,
Աղւոր հոտ ունի հոտուըտայ ըսաւ .
Երբօր խնդալով գլուխս ալ դբաւ ,
Չիտեմ որ ինչո՞ւ սիրտս բան մ'եղաւ :

Սիրելն ի՞նչ բան է բնաւ չ'գիտեմ ,
Ըսէք կ'աղաչեմ արդեօք հիւանդ եմ :

Երբօր անկողին մտայ քնացայ ,
Վարդը յիշելով նորէն արթնցայ .
Աչքէս անդադար արցունք կը վազէր ,
Չիտեմ որ ինչու քունս չէր տանէր :

Սիրելն ի՞նչ բան է բնաւ չ'գիտեմ ,
Ըսէք կ'աղաչեմ արդեօք հիւանդ եմ :

Կուզէի առտուն Պետրոսը տեսնել ,
Գլխուս եկածը իրեն ալ պատմել .
Բայց երբօր առտուն եկաւ զիս դտաւ ,
Չիտեմ որ ինչո՞ւ լեզուս կապուեցաւ :

Սիրելն ի՞նչ բան է բնաւ չ'գիտեմ ,
Ըսէք կ'աղաչեմ արդեօք հիւանդ եմ :

Երբօր վարպետը զանիկայ ճեծէր ,
Իմին սրտէս ալ արիւն կը քալէր .
Մէկտեղ կուլայի մէկտեղ խնդայի ,
Չիտեմ որ ինչո՞ւ ասանկ կընէի :

Սիրելն ի՞նչ բան է բնաւ չ'գիտեմ ,
Ըսէք կ'աղաչեմ արդեօք հիւանդ եմ :

Երբօր հայլիին դէմը կայնէինք ,
Իրարու երես միշտ կը նայէինք .
Նայելով բնաւ չէի կշտանար ,
Չիտեմ որ ինչու ձեռքս կը դողար :

Սիրելն ի՞նչ բան է բնաւ չ'գիտեմ ,
Ըսէք կ'աղաչեմ արդեօք հիւանդ եմ :

Ճաշի ժամանակ մէկտեղ նստէինք ,
Սոխ սխտոր , պանիր համով կուտէինք .
Բայց երբօր ինքը հոն քովս չըլար ,
Չիտեմ որ ինչու փորս կուշտ կըլար :

Սիրելն ի՞նչ բան է բնաւ չ'գիտեմ ,
Ըսէք կ'աղաչեմ արդեօք հիւանդ եմ :

Հիմայ ամիս մ'է որ դուրս գացեր է ,
Գիտես թէ ինձի երտուն տարի է .

Թէ որ քառսուն ալ անցնի չը տեսնամ,
Զիտեմ որ ինչո՞ւ չը պիտի մոռնամ:

Սիրերն ի՞նչ բան է բնաւ չ'գիտեմ,
Ըսէք կ'աղաչեմ արդեօք հիւանդ եմ:

Մտքէս ըսի սա թուղթը գրեմ,
Ըսեմ թէ զինքը շատ կարօտցեր եմ.
Ու թէ որ ինք ալ պատասխան գրէ,
Հօրըս ու մօրըս ձեռքը չի զրկէ:

Սիրերն ի՞նչ բան է բնաւ չ'գիտեմ,
Հիւանդ եմ արդեօք, մօրըս հարցընեմ:

Գ. 4. ՌԵՏՈՐԵՆ

ՆՈՐ ԳԷՇ ԱՏԵՆ

Մարկոս

Բարեւ պարոն Ղուկաս,
Ինչո՞ւ կ'աճապարես.
Թէ որ շուկա կերթաս,
Պարապ ետ կը դառնաս, վայ:

Գէշ ատեն հա հա հա,
Անշահքան հա հա հա.
Գէշ ատեն, իրաւ շատ անպիտան:

Ղուկաս

Շուկային դռները,
Շատ ուշ կը բացուին կոր.
Կամայ կամայ ան ալ,
Ամբողջ գոցուի պիտոր:
Գէշ ատեն և այլն:

Մարկոս

Արդէն գործ չէր մնացեր,
Լաւ քուն կը քաշէինք.
Հիմայ կովէն ՚ի վեր.
Արթննալիք չունինք:
Գէշ ատեն և այլն:

Ղուկաս

Եթէ ասկէց առաջ,
Զէինք շահեր ալ նէ.
Գոնէ գործ մ'ունէինք,
Աս ան կը խաբէինք:
Գէշ ատեն և այլն:

Մարկոս

Դիւրին վաստակ մը կար,
Թէ որ ծեր չըլլայինք.

Փարատեան սովրելով,
Տէրտէր մը կըլլայինք :
Գէշ ատեն և այլն :

Ղուկաս

Հինգ հատ զաւկի տէր եմ,
Մտխող կին մ'ալ ունիմ .
Մօտա պօմպէ կուզէ,
Ես հին ֆէս մը չունիմ :
Գէշ ատեն և այլն :

Մարկոս

Հապա աղջիկս ըսես,
Ղեց տարի դպրոցն է .
Սիրեմ բայը աղէկ,
Քիչ մ'ալ բառտօն գիտէ :
Գէշ ատեն և այլն :

Ղուկաս

Իմին լակոտներս ալ,
Ժամ ու աղօթք մոռցան .
Թղթի ստակ կուզեն,
Կառնեն թատրոն կերթան :
Գէշ ատեն և այլն :

Մարկոս

Տան մէջ եղածները,
Բողորն ալ ծախուեցան .
Կնկանս քողքը մնաց,
Աչքս անոր եմ տնկած :
Գէշ ատեն և այլն :

Ղուկաս

Տանտէրս առջի որ գիս,
Տունէն վաճակեց նէ .
Նայեցայ որ արդէն,
Ամեն բան կըրուեր է :
Գէշ ատեն և այլն :

Մարկոս

Վաղն անուներս օրն է,
Զգեւ լիախեղու է .
Օրացոյց շինողը,
Բռնել կախելու է :
Գէշ ատեն և այլն :

Ղուկաս

Ամեն փողոց պարտք կայ,
Թէնհայ ճամբայ չունիմ .
Թէ որ ասանկ երթայ,
Օղէն պիտի թռչիմ :
Գէշ ատեն և այլն :

Մացկոս

Գաղղիացւոց չափ չըլանք,
Անոնք ալ օդն ելան.
Սակայն ըրին չըրին,
Նորէն ծակը մտան:

Գէշ ատեն և այլն:

Ղուկաս

Չըսես՝ ալ մեզ համար,
Յուսալը փուճ բան է.
Ասանկ խեղճ ապրելէն,
Ոտքը տնկելու է:

Գէշ ատեն և այլն:

Մարկոս

Թէ որ ինձ հարցնես,
Ան ալ աժան բան չէ.
Արդէն մեռած կըսուինք,
Պատանքնիս պակաս է:

Գէշ ատեն և այլն:

Ղուկաս

Եկուր վճիռ մը տանք,
Միջոց մը մտմտանք.

Անօթի ապրելնուս,
Խեղտը վինք չ'մուրանք:
Գէշ ատեն և այլն:

Մարկոս

Խեղդը վերու համար,
Չուվան պէտք ըլլայ նէ.
Ուսկից պիտի գտնենք,
Անոր ալ կուտ պէտք է:
Գէշ ատեն և այլն:

Կրիստոսի թիկն

Մարկոս և Ղուկաս միասին

Գիտեմ մեզ կը կանչէք,
Գուցէ խրատ մը տաք.
Շատ շնորհակալ ենք,
Արդէն մենք գործ գտանք:

Ո՛հ, ինչ աղէկ հա հա հա,
Այս միջոց հա հա հա.
Ինչ աղէկ, իրաւ շատ,
Աղէկ գործ, հա հա հա:

Թաղական անդամներ,
Գործ վաստակ չեն գիտեր.
Քուէն մեզի տուէք,
Հարիւրին վեց առէք:

Ո՛հ, ինչ աղէկ հա հա հա և այլն:

ԳԹԷՆ ԴԺԳՈՂ ՄԱՐԴ ՄԸ

Գետին անցնի սա ձմեռուան ,
Հաղն ու հարբուին և ամէն բան .
Որ խեղճ մարմնոյս եկան փական ,
Ձիս դարձուցին ասպուշ անբան :

Գիթս ու բերանս ալ ուռեցաւ .
Բռնգտալէն բանքս բուսաւ .
Միշտ կը հազամ, միշտ կը խնջեմ,
Ետին չեկաւ խերն անիծեմ . . :

Դեղ մը ըսէք երթամ ընեմ,
Ամիսն անցաւ շատ կաղաչեմ .
Քթախօտը կամ շտքարը ,
Օգուտ չունին աղէկ գիտեմ :

Սիրուհւոյս ալ աչքէն ելայ ,
Երբ քոյն երթամ, կըսէ դնա .
Ձիս ալքեղ հետ կը պլչկես ,
Ձիս պազներդ յայտնի կըլլայ :

Խեղճ ու կրակ տուն կը դառնամ,
Լռիկ անկողին կը մտնամ .
Բայց հարբուխս այնչափ կատողեր ,
Որ գիթս մտեր ու դուրս չէլներ :

Դեղ մը ըսէք երթամ ընեմ,
Ա՛հ , պարոններ շատ կաղաչեմ .

Քէհրիպարն ու նէօպէթ շէքէրն ,
Օգուտ չունին աղէկ գիտեմ :

Քաղցրիկ ձայնիկս ալ մարեցաւ ,
Զռնչական բան մը եղաւ .
Երգ մը երգելու կամչնամ կոր ,
Կրտն էջը կը զըռայ կոր :

Շատ աղջիկներ առաջ ինծի ,
Կանչել տային շարքի մանի .
Հիմայ երբոր բերանս բանամ,
Երկու բառին կը բռնգտամ :

Դեղ մը ըսէք երթամ ընեմ,
Խաթուն տիկնայք շատ կաղաչեմ .
Օխլամուրը ու տաք ջուրը ,
Օգուտ չունին աղէկ գիտեմ :

Մէյ մը տաքէն , մէյ մը պաղէն ,
Կուգայ այս գէշ ախտը կըսես .
Բայց ես կըսեմ որ այս ցաւուն ,
Բուն պատճառն է գօգօզութիւն :

Աւ աղէկ է որ չընտնամ,
Մինչեւ մեռնիմ այսպէս մնամ .
Երբ պարտատերս ստակ ուղէ ,
Երեսն ի վեր դուքնեմ, բռնգտամ :

Դեղ չեմ ուզեր ցաւէս դոհ եմ,
Բարեկամներէս շնորհակալ եմ.
Գինի օղին և սիկառը,
Երթամ տնկեմ, ծխեմ, թքնեմ:

Գ. Լ. ՌՇՏՈՒՆԻ

ԾԱԾԿԵԱԼ ԱՂՔԱՏՆԵՐ ԽՕՍԲ ԵՒ ԵՂԱՆԱԿ

Գ. Լ. ՌՇՏՈՒՆԻՈՅ

Ծածկեալ աղքատն ենք մենք ճանչցէք.
Ձեռքի տակէ՛, ողորմեցէք.
Այն մուրացող աղքատները,
Մէնէ հարուստ են լաւ ճանչցէք:

Թէ լայն դուավաթ դնենք ակնոց,
Գօլան բանթօլ ու սև ձեռնոց.
Փռիզէ բաձկոն, չըլլայ խաբուիք,
Ամերիգա չունինք շապիկ:
Ծածկեալ աղքատ և այլն:

Թէ տոնգալով ճեմենք ուռած,
Սիրուհինիս թեազրկած.
Փութամբ քաշուիլ տեղ մը մինակ,
Ձի խարճելու չունինք ստակ:
Ծածկեալ և այլն:

Թէ զվարդերէս բառնամք ճիծաղ,
Սիրոյ երգեր, ցոյց է, աւանդ.
Ներսիդինիս արեան լիճ է,
Հաց չենք կերած երեք օր է:
Ծածկեալ և այլն:

Թէ հոտաւէտ սիկառ ծխենք,
Կուշտի նման ակուայ խառնենք.
Սխարժակնիս կուզենք դոցել,
Ձի պարզ տեղեր ճաշ չենք ըներ:
Ծածկեալ և այլն:

Թէ շաբաթներ այսպէս անցնի,
Մնանք ծարաւ խեղճ անօթի.
Բան չենք ըսեր բնաւ մէկուն,
Ձի կը դպչի մերին պատուոյն:
Ծածկեալ և այլն:

Թէ մուրացկան մը մեզ մօտենայ,
Լալով հացի ստակ մուրա.
Կուզենք ծածկել մեր ցաւն արտասուք,
Գնա կրտներ, չունինք մանրուկ:
Ծածկեալ և այլն:

Մինչեւ անգամ շատ ամիսներ,
Տուներնուս մէջ ենք բանտարկուեր,
Ձի ծանօթի մ'որ հանդիպինք,
Բարեւելու երես չունինք:

ԿՐԱՄԲԱՄԲՈՒԼԻ

Կրամբամբուլին՝ Յայն օղին է ,
Որ ամենուս ծանօթ է .

Որուն յարգը չը գիտնալը ,
Գինեմուլաց պատիւ չէ :

Ի բաց վերմուծ դոնեադ գինին ,
Խմենք կըլենք Կրամբամբուլին :

Թէ տէրտէրներն մեզ պատուիրեն ,
Ու օղին պահք դընեն .

Գաւաթ մ'աւել պէտք է տնկենք ,
Իրենք մեզմէ շատ կը խմեն :

Օրէնքն այն է որ ոսկին ,
Տեղը պաշտենք Կրամբամբուլին :

Թէ Բէրային կրակին համար ,
Ինծի հինգ վեց մէճիտ տան .

Շիտակ գինետուն էս կը վազեմ ,
Որ սրտիս կրակը մարեմ :

Ո՛հ բռնկած տունին սրտին ,
Պօռուճին է Կրամբամբուլին :

Թէ սա կոր մէջք աղջիկները ,
Մեղուն մատի վրայ կառնէ .

Մօտայի տեղ օղի խմեն նէ ,
Նայինք ասոր ինչ կըսէ :

Խերն անիծես այդ Մեղուին ,
Որ չի գովեր Կրամբամբուլին :

Թէ էս երկրի մ'իշխան ըլլամ ,
Թատրոն դպրոց կը գոցեմ .

Թէ ամիս մ'ալ կոյսեր ըլլամ ,
Գինետուններ կը կանգնեմ :

Սէր միուծիւն հոն թող սողին ,
Գատատուն է Կրամբամբուլին :

Թէ գրպանս կուտ մը չըլլայ ,
Ամենեւ ին հոգս չէ .

Գինեպանը ինձ կը հաւտայ ,
Բայց մէկին տեղ չորս կառնէ :

Հազար ապրի թօբալ Եօրկին ,
Երբ ինձ կուտայ Կրամբամբուլին :

Թէ կոտրտուող աղջիկները ,
Էրեն մրկեն մանչերը .

Մէյ մը լացնեն մէկ մը քծնին ,
Ջուջուր ձուկին կը նմանին :

Հազար աղջիկ ինձ գին չունին ,
Հազար ոսկի Կրամբամբուլին :

Բայց չըլլալու չար մանչերն ալ ,
Աղջիկներէն վար չեն մնար .

Նախ կը սիրեն յետոյ կուտին ,
Մարտ հավաստի կը նմանին :

Հոգիս կուտամ մէկ կաթիլին ,
Որ նազ չընէր Կրամբամբուլին :

Թէ բարեպաշտ մարդիկ եղնեն ,
Մեր սիրածը բամբասեն .

Ինչ որ ըլլայ աստիճաննին ,
Բերներնուն չափը կառնեն :

Աղէկ նայինք աստիճանին ,
Որ վար չըլլայ Կրամբամբուլին :

Գ. Հ. ՌԵՏՈՒՆԻ

ՊՍԻ Ա.ԻԱ.ԶԱ.ԿԱ.Յ

Վառեց երկինք իւր մոմերն ,
Աւազակաց համար :
Թրալլալլա (շրեյ) :

Սահի զուարթ թող գիշերն ,
Մեր պալատն է անտառ :
Թրալլալլա (շրեյ) :

Երգեն հողմունք փոթորիկք ,
Աւազակաց համար :
Թրալլալլա (շրեյ) :

Գինուով լեցունին մեր փորիկք ,

Եկէք օն դուք 'ի պար :
Թրալլալլա (շրեյ) :

Երբոր մեռնիմ էս ո՛վ ընկերք ,
Հարիւր գինուով խօսք տուին որ՝
Լի բաժակներ ամենուն ձեռք ,
Գան ու պարեն շիրմիս բոլոր .
Եւ առ 'ի զո՛հ մեճ քաւութեան՝
Ոգւոյս հանգիստ պաղատելով՝
Պիտի ցօղեն իմ գերեզմանս ,
Հարիւր պուգալ գինիներով :

ԵՐԳ ՍԱՏԱՆԻ

Մենք ունինք պէխեր մօրուք սոսկալի ,
Մենք ունինք եղջիւր պոչիկ սատանի .
Ուր երթանք ամէն մարդ որ մեզ նմանի ,
Եկէք միաբան խնդանք մէկ բերան :

Դուք անպիտան քաջեր և դու սատանայ ,
Մեր շուքը ուր վայլէ և ծեծ անխնայ .
Կորիք չենէ պոչերնիդ կտրենք հոս մնայ ,
Եկէք միաբան խնդանք մէկ բերան :

Եւ դու կապկաձև նայուածքդ ճիծաղի ,
Քալուածքդ շարժվածքդ նմանիս թոսպաղի .

Կից չի կերած ծեծ չուտած շուտով դուրս
 փախի,
 Տանք մեկք ձեռք ձեռքի խնդանք մէկ
 բերանի:

Ականջներդ երկայն խելքդ ի՞նչ կարճ է,
 Ափրիկէի մէջ ասիկայ արջ է.

Ելէ խաղայ նե մեր շունէն վար չէ,
 Եկէք բարձրաձայն խնդանք մէկ բերան:

Կուկկուլիկ պօռայ անի խոռոզ է,

Չեռքերը մէջքը ան ալ սողոզ է.

Հպարտ հոգիին սիրտը գոռոզ է,

Եկէք ասոր վրայ խնդանք մէկ բերան:

Բաժակք ձեռքերնիս իրար զարնուի,

Բերաննիս դնենք թող վար պարպուի.

Անուշ մը հասուր մէզէ ըլլուի,

Բանանք բերաննիս խնդանք մէկ բերան:

Այս տեղս հինգ մարդ չորս հատ ալ աղջիկ,

Ստտանի նման երկուք ալ մանչիկ.

Դուռն ամուր գոցեմ չըլլայ որ փախչիք.

Հահ հահ պօռալով խնդանք մէկ բերան:

ՔԹԷՆ ԴԺԳՈՂ ԱՂՋԻԿ ՄԸ

Մի՛ ծաղրէք զիս ով պարոններ
 Հարցուցէք թէ ինչ եմ եղեր
 Անտանելի ժանտ ցաւէ մը
 Հանգիստ չունիմ մէկ րօպէ մը

Սոխակի պէս ձայն մ'ունէի
 Ուրախ զուարթ միշտ կ'երգէի
 Քաղցրիկ ձայնիկս ս'հ մարեցաւ
 Ագռաւի ձայնին նմանեցաւ:

Վարդի նման աղջիկ մ'էի
 Անուշ հոտեր կը բուրէի
 Վարդի մը պէս շուտ բացուեցայ
 Վարդի նման ալ թոռմեցայ

Ով որ տեսներ զիս կը սիրէր
 Հետս նստիլ խօսիլ կուզէր
 Հիմայ երես կը դարցունեն
 Քիթդ զուռնայ չալէ կըսեն

Պարոնի մը շատ սէր տուի
 Հոգիիս պէս կը սիրէի
 Նա ինձ համար ես ալ անոր
 Պատու մ'էի'նք կըր աղ-որ

Պարոնը ինձ սրդողեցաւ
 Տուած երդու մներն ալ մտոցաւ

Ուրիշի մը գնաց փակաւ
Քիթդ խաւալ չալէ ըսաւ

Ափսոս սէրն ալ իմ կեանքիս պէս
Գնաց անցաւ շուտ մը այսպէս
Առանց սիրոյ կինը ի՛նչ է
Աղւոր տեղքսլ խակ տանձ մնէ :

Կը սիրեն զիս և կը գգուեն
Աղւորիկ ես լաւ ես կըսեն
Բայց մէյ մը որ ձայնս լսեն
Վայ վայ աս ի՛նչ բան է կըսեն .

Ես միշտ սիրել սիրուիլ կուզեմ
Խաղալ խնդալ շատ կը սիրեմ
Գեղեցիկ մէկը որ տեսնամ
Անոր համար հոգի կուտամ

Զիս սիրողներ խիտ շատ ունիմ
Գործի գալիք մէկը չունիմ
Շատերն գիտեմ որ զիս կուզեն
Սակայն քիթը կաւրէ կըսեն :

Դրացիս որ մը զիս ստիպեց
Իրեն տունը հրաւիրեց
Աղջիկ աղայ լեցուեց էին
Հոն ինձ երգ մը կանչէ ըսին

Բայց երբոր ես բայի բերանս
Եւ սկսայ հնչել ձայնս
Քա վույ ըսեն աս ինչ ձայն է
Կարծես քիթը խաւալ չալէ

Կաղաչեմ ձեզ ո՞ր պարոններ
Ըսէք ինձ ինչ պէտք է ընել
Ոտքս ջուրը դնեմ, ինչ ընեմ
Թէ ոչ քիթէս արիւն առնեմ

Ասանկ երթայ բանս գէշ է
Վախնամ մէկը զիս չը պիտի առնէ
Խերն անիծեմ այս քեթին որ
Ամէն ատեն գործս կաւրէ .

թ. ՆԱԽԱՆ

Յ Ա Ն Կ Ե Ր Գ Ո Ց

	ԵՐԵՍ
Ազատ Աստուածն այն օրից	11
Ա՛խ Հայաստան , Հայաստան	7
Ակոռիին մեծ կարասին բոլորտիքն են բազմեր	15
Ահա աղաւնին , Նոյեան տապանին	29
Ահա բաժակ ուրախութեան	16
Ահա հրեշտակ ոսկեփետուր թռուցեալ բար	18
Ահա մարտին փողը հնչէ	229
Ահա յերկնից ժպտի Աստուած քաղցր առ մեզ	13
Ահա ցոլայ նոր առաւօտ	196
Ա՛հ դու մրայն սէր , իմ սրտին	233
Անի քաղաք նստէր՝ կուլայ	20
Անուշ քնակն աշերն առեր	220
Առ ընկալ 'ի գիրկդ մայրդ Հայաստան	22
Աս ինչ կորուստ ինչ մեծ ցաւ	258
Ատեղն Հայկին կրակէ հեռքեր	216
Արթնցիր ս' Հայ , նոր արշալուստով	26
Արիք ազատ կովկաս մասիք	199
Արիք Հայկազունք , յառաջ ընթանանք	9
Արիք Հայկայ քաջ սերունդք	25
Արկածք Հայոց ժամանակին ընդ անիւ	25
Աւերակաց երկրի մը մէջ	247
Բամբ . . . որոտան բարձուստ բոմբիւնք	51
Բարեւ Պարոն Ղուկաս	280
Բարձրացր Տէր 'ի յերկրի զփառս Օսման	165
Գարուն Հայաստան դայ ծաղկապսակ	55
Գարունն եկաւ զուարթ դէմքով	255
Գարունն էր կենացս դեռ	55
Գետինն անցնի սա ձմեռուան	286
Գիշերն անցաւ , լոյսն ծագեց արդ	268
Գարանամուտ կամ վաղուց ես լըսիկ	57
Դու զո՞վ խնդրես մայր իմ անուշ	212

Բ	58
Դու նոր Հայրենիք , դեռ նոր ազգութիւն	197
Դու փափկաթեւ մանկիկ զեփիւռ	40
Դուրք մէջէն ես քովէն	44
Ես դալար ծառ մի տնկեալ 'ի Հայկայ	267
Ես էի առոյգ պատանի	47
Եկաւ ժամանակ բարեկամ բաղդին	49
Եղբայր , մինչեւ երբ այսպէս լուռ տխուր	241
Երբ կը լսեմ Հայաստանիս անունն	46
Երբոր բացուին դռներն յուսոյ	55
Երգ սիրոյ , երգ Հայրենի , քեզ կուղղուի	185
Երկիր քաջազանց , քանի սուգ աշեր	57
Զերկնաբերձ գլխով սառնապատ լերին	255
Զինուորին երգերը եղբարք լսեցէք	55
Եյ սէրովերի կէրտուն մէզամ	59
Եր դու այսպէս . ս սեաւ զիշեր	65
Ընկերք յաղթութեան ժամն արդ հասէ	176
Ընցաւ տարին , Հայոցս էլ փառք ընցաւ հիեռ	195
Թեւ 'ի թեւ օն ընկերք	205
Թէ 'ի հրացան դրօշ մահաբեր	65
Թէ իմ ալեւոր հերքս սեւնային	65
Թէ իմ Հայրենաց քնար սղաւոր	70
Թէ Հայկազանց ոսկի դարուն ոսկի քնարք	69
Թէ պէտ ես մեծ տան նշան եմ	246
Թէ պէտ վտար քալրէ քաղաք	238
Թողէք զիս անէ՛ծք , ո՞նիրք մշտատեւ	71
Ժամ է , Հայեր , արիք ձեր բաղդըն ողջունել	75
Ի բեր ձայնից բնութեան շքեղ	75
Ի դուր ամպերն որոտացին	80
Ի խումբ 'ի պար	77
Իմ Հայրենիքս զիս կը կանչէ	78
Իմ սիրելի զաւակունքս	261
Ինչ անմահ առիթ մը նէ	211
Ինչ քաղցր ու սիրուն մէկ մօր զաւակաց	211

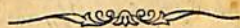
Իջէք զուարթունք՝ եւ 'ի Ձեր թեւս ապաս . 81
 Ի քեզ անկայ Հայաստան 85
 Լացէք պատանիք եւ կուսանք Հայոց . . 179
 Ծածկեալ աղքատն ենք մենք ճանչցէք . 288
 Լուռ եւ տխուր դաշտեր գեղեցիկ 85
 Կար ժամանակ , որ եւ Հայերն 87
 Կրուունկ ուստի կուգաս ծառայ եմ ձայնիդ . 87
 Կրամբարտուլին այն օղին է 290
 Հայաստանեայց սեւ տխրագին օրերը . . . 94
 Հայաստան երկիր դրախտավայր 90
 Հայաստանի բարձր ու շքեղ սարերէն 91
 Հայաստան քաղցր իմ Հայաստան 101
 Համտ ու սէնա օլ Խիւտայի գատիրէ 105
 Հայ եմք մեք անուամբ դիւցազն սուրբ ար . 228
 Հայեր , ալ մեռնինք , մահն է մեր բոժին . 251
 Հայեր , մինչեւ երբ արտասուենք 252
 Հայկազն որդիք հապ՝ օն 'ի դաշտ 191
 Հայկազունք պար բունենք 117
 Հայուն աչքէն ալ չը հոսէ դառն արցունք . 98
 Հայրենեաց սիրով վառուած վին սրտեր . . 92
 Հիատեսիլ դէմքիդ գեղոյն 194
 Հիմի Էլ լրուենք , եղբարք , հիմի Էլ 226
 Հովիտ ծածկեալ 'ի ծոց լեռանց 106
 Հուր բարկութեան համայն հայոց 100
 Հրեշտակ Մասեաց մրտենիներ 'ի ձեռին . 96
 Հրճուին երկինք , խայտայ երկիր անթերի . 189
 Ճշմարտոր ահ պարօններ 272
 Մայր-Արքայի ափերով 107
 Մանկութեան օրեր , երազի նման 112
 Մենք ունինք պեխեր 293
 Մեր Հայրենեաց փափուկ հողեր 114
 Մեր սիրուն հայրենեաց 116
 Մե ճարտէր օրն , ով պարօններ 223

81
 85
 179
 288
 85
 87
 87
 290
 94
 90
 91
 101
 105
 228
 251
 252
 191
 117
 98
 92
 194
 226
 106
 100
 96
 189
 272
 107
 112
 293
 114
 116
 223

Մինչդեռ գիշերոյ խաղաղ թաղունին . . . 118
 Մինչ ծովամած կան 'ի խշտիս 125
 Մինչ հայրենի զուարթ յափանց տարագիր . 119
 Մնացեալ սէր իմ սէր 120
 Մնացեալ բարեաւ սէր իմ սէր 121
 Մուսայք մասեաց ելէք 'ի դաշտ 127
 Յաղատն 'ի վեր 'ի Մասիս 129
 Յաւուր միում մէկ քարահատ 155
 Նուաղեալ կենաց իրբեւ յոյս 159
 Նուրու Ֆէրրի միհրուածհըն 154
 Նստիր Նիրին , ասեմ քեզ 208
 Շէհինշահը գէման Ապտիւլ ազիզ խան . . 145
 Ո՛հ ինչ անուշ եւ ինչպէս զով 144
 Ո՛հ ինչ անուշ ինչ գեղեցիկ 205
 Ո՛հ , քաղցր է քո սէր , ս կոյս 146
 Ողջոյն ընդ քեզ Հայաստան 223
 Ողջոյն հրեշտակը աւետարեր 141
 Ողջոյն քեզ ս դաշտ եւ սիրուն ափունք . 175
 Ողջոյն քեզ , սվ երջանիկ օր 186
 Ո՛չ այնպէս հրճուի յօրրանի մանկիկ . . . 142
 Ո՛չ զուարթ գարուն , սչ օր մի սիրուն . . 214
 Ոչ փող զարկինք ոչ արձագանք լեռնասոյդ . 149
 Ո՛ սգատերեւ յեցեալ նոճոյս 'ի ստորոտ . . 257
 Ով հայր մեր , հայր որ ես յերկին 151
 Ո՛վ մեծաքանչ զու լեզու 244
 Ո՛վ սուրբ վայրեր , անհոգ ժամեր 148
 Ո՛վ քաջազունք , ձեզ հրաւէր 155
 Որդիք Հայկայ , որդիք փառաց 201
 Որպէս հէք ստրուկ , հայրենեաց կարօտ . 156
 Չեն օրերս մեզ օր խնդութեան 278
 Պետրոս ինձ կ'ուգար 157
 Պիր թագըմ սատէ երբէք մուսաուն 158
 Սա տխուր վիճակ տարբարդ ազգիս . . . 292
 Վառեց երկինք իւր մտերն

118
 125
 119
 120
 121
 127
 129
 155
 159
 154
 208
 145
 144
 205
 146
 223
 141
 175
 186
 142
 214
 149
 257
 151
 244
 148
 155
 201
 156
 278
 157
 158
 292

	Ե
Տանն օսմանեան արեւ պայծառ	165
Տարի մ'ալ անցաւ	161
Տէր կեցո դու զՀայս	159
Տուր ինձ ճերմակ ճախրասուաց	160
Փայլուն աչքով փոքր ոտքով	276
Փարատեցաւ երկնից կապոյտ	187
Քու ցուրտ շիրմիդ վրայ ուր վան	165
Օն մեր նախնի դարուց կարդամք հրաւէր	167
Օ'ն փութացէք հասեալ է ժամ	259
Օտար ափունք ցրուած 'ի սփիւռ	178
Օտար երկիր թափառած	166

Handwritten signature or mark in the bottom left corner.

Faint handwritten notes or markings on the right side of the page.

20065

